

AZ ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (ötödik tanács)

2008. június. 18.*

A T-410/03. sz. ügyben,

a **Hoechst GmbH**, korábban Hoechst AG (székhelye: Frankfurt am Main [Németország], képviselik kezdetben: M. Klusmann és V. Turner, később: M. Klusmann, V. Turner és M. Rüba és végül: M. Klusmann és V. Turner ügyvédek)

felperesnek

az **Európai Közösségek Bizottsága** (képviselek kezdetben: W. Mölls, O. Beynet és K. Mojzesowicz, később: W. Mölls és K. Mojzesowicz, meghatalmazotti minőségben, segítőjük: A. Böhlke ügyvéd)

alperes ellen

a Chisso Corporation, a Daicel Chemical Industries Ltd, a Hoechst AG, a The Nippon Synthetic Chemical Industry Co. Ltd és az Ueno Fine Chemicals Industry Ltd ellen az EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-1/37.370 – Szorbátok-ügy) 2003. október 1-én hozott

* Az eljárás nyelve: német.

2005/493/EK bizottsági határozat (összefoglalva: HL 2005. L 182., 20. o.) felperesre vonatkozó részében történő megsemmisítése, illetve másodlagosan, a felperessel szemben kiszabott bírság összegének megfelelő mértékre csökkentése iránti kérelme tárgyában

AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK
ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁGA (ötödik tanács),

tagjai: M. Vilaras elnök, F. Dehousse és D. Šváby bírák,

hivatalvezető: K. Andová tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2007. február 8-i tárgyalásra,

meghozta a következő

Ítéletet

A jogvita alapját képező tényállás

- ¹ A Chisso Corporation, a Daicel Chemical Industries Ltd, a Hoechst AG, a The Nippon Synthetic Chemical Industry Co. Ltd és az Ueno Fine Chemicals Industry Ltd ellen az EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban 2003. október 1-én hozott 2005/493/EK határozatában

(COMP/E-1/37.370 – „Szorbátok”-ügy, a továbbiakban: határozat) a Bizottság megállapította, hogy több vállalkozás megsértette az EK 81. cikk (1) bekezdését és az Európai Gazdasági Térségről (EGT) szóló megállapodás 53. cikkét, mivel a szorbátok piacán megállapodásban vett részt.

- 2 A határozat címzettjei a Chisso Corporation, a Daicel Chemical Industries Ltd (a továbbiakban: Daicel), a The Nippon Synthetic Chemical Industry Co Ltd (a továbbiakban: Nippon Synthetic), az Ueno Fine Chemicals Industry Ltd (a továbbiakban: Ueno), amelyek valamennyien japán székhelyűek, valamint a felperes, a németországi székhelyű Hoechst AG, későbbi nevén a Hoechst GmbH.
- 3 A jogsértés időtartama (a Chisso, a Daicel, az Ueno és a Hoechst esetében) 1978. december 31. és 1996. október 31. között, illetve (a Nippon Synthetic esetében) 1978. december 31. és 1995. november 30. között került megállapításra.
- 4 A „szorbátok” kifejezés a határozat értelmében olyan kémiai tartósítószerket (antibakteriális hatóanyagokat) jelent, amelyek képesek megfékezni vagy megakadályozni a mikroorganizmusok, mint például az élesztő, baktériumok, penész vagy gombák növekedését. Elsősorban ételekben és italokban kerülnek felhasználásra. Bizonyos esetekben a szorbátok segítségével az élelmiszerek egyéb jellemzői is tartósíthatók, például az íz, a szín, az anyagminőség és a tápérték. Ezenkívül a szorbátok más termékek esetében stabilizálószerként is jól használhatók, például gyógyszerekben, kozmetikumokban, állateledelekben és takarmányokban (a határozat (56) preambulumbekzdése).
- 5 A határozat szerint a szorbátoknak három fajtája van. Elsősorban a szorbinsav, az alaptermék, amelyből a többi szorbát származtatható. Ezen anyag előállítása technikailag összetett, alkalmazása pedig korlátozott, mivel vízben nehezen oldódik. Másodsorban a kálium-szorbát, amelyet akkor használnak, ha arra van szükség, hogy a tartósítószer könnyen oldódjon vízben. Harmadsorban a kalcium-szorbát, amelyet sajtok csomagolópapírjának bevonásához használnak Franciaországban és Olaszországban. A nyugat-európai értékesítés közel 30%-át a szorbinsav, 70%-át a kálium-szorbát, a maradványrészt pedig a kalcium-szorbát adja (a határozat (57)–(61) preambulumbekzdése).

- 6 A tényállás idején világszinten hét nagy szorbát-előállító létezett: két európai vállalkozás (a Hoechst és a Cheminova A/S); egy amerikai vállalkozás (a Monsanto, későbbi nevén az Eastman Chemical Company); valamint további négy japán vállalkozás (a Chisso, a Daicel, a Nippon Synthetic és az Ueno) (a határozat (64) preambulumbekendése).
- 7 Amíg 1997 szeptemberében át nem ruházta a szorbát-ágazaton belüli tevékenységét az egyik 100%-os tulajdonú leányvállalata (a Nutrinova Nutrition Specialities & Food Ingredients GmbH, a továbbiakban: Nutrinova) számára, a Hoechst volt a világpiac (több mint 20% 1995-ben) és az európai piac (több mint 45% 1995-ben) fő piaci szereplője. A Hoechstöt követte a Chisso, a Daicel, a Nippon Synthetic és az Ueno (ezen vállalkozások mindegyike a világpiacon 9,5–15%-os, az európai piacon pedig 4–15%-os részesedéssel bírt az adott évben) ((65) és (70) preambulumbekendés [a határozat I. sz. táblázata]).
- 8 A határozat (4) és (5) preambulumbekendése szerint a Chisso ügyvédjei 1998. szeptember 29-én találkoztak a Bizottság szolgálatainak képviselőivel, a Chisso azon szándékának kifejezése végett, miszerint a kartellügyek esetében a bírságok alóli mentességről és a bírságok csökkentéséről szóló, 1996. július 18-i bizottsági közlemény (HL 1996. C 207., 4. o.; a továbbiakban: az 1996. évi engedékenységi közlemény) alapján együtt kíván működni a szorbinsav piacát érintő világszintű kartellt illetően.
- 9 1998. október 27-én a Nutrinova ügyvédje szintén felvette a kapcsolatot a Bizottság szolgálataival, annak érdekében, hogy az 1996. évi engedékenységi közlemény keretében kifejezze együttműködési szándékát.
- 10 1998. október 29-én a Hoechst és a Nutrinova ügyvédjei, valamint a Bizottság szolgálatai közötti találkozó során sor került az érintett piac, az előállítók, a piaci részesedések, az egyesült államokbeli eljárás és a kartell tevékenységeinek szóbeli jellemzésére.

- 11 1998. november 13-án a Chisso szóban jellemezte a Bizottság szolgálatai számára a kartell tevékenységeit, és irati bizonyítékokat nyújtott be.
- 12 1998. december 9-én a Bizottság szolgálatai meghallgatták a Chisso kartellbeli képviselőjének szóbeli tanúvallomását, aki magyarázatokat és pontosításokat szolgáltatott az 1998. november 13-án benyújtott iratokat illetően.
- 13 1998. december 21-én a Nutrinova beadványt nyújtott be a szorbátok piacával kapcsolatban.
- 14 1999. március 19-én és április 28-án a Nutrinova a szorbátok piacát érintő versenyellenes tevékenységeket ismertető beadványt, valamint irati bizonyítékokat nyújtott be.
- 15 1999. április 20-án a Chisso nyilatkozatot nyújtott be, amely megerősítette és kifejtette az 1998. november 13-i találkozón elhangzott szóbeli beszámolót.
- 16 A fentiek alapján a Bizottság 1999. május 26-án és június 17-én információkérést intézett a Daicelhez, a Nippon Synthetic-hez és az Uenohoz a Szerződés [81.] és [82.] cikkének végrehajtásáról szóló, 1962. február 6-i 17. (első) tanácsi rendelet (HL 1962. 13., 204. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 3. o.) 11. cikke értelmében (a határozat (6) preambulumbekzdése).
- 17 1999. július 15-én, 2001. október 24-én és 2002. február 21-én a Nippon Synthetic, az Ueno és a Daicel kifejezték azon szándékukat, hogy az 1996. évi engedékenységi közlemény alapján együtt kívánnak működni. Válaszoltak a Bizottság által küldött információkérésekre (a határozat (7), (10) és (11) preambulumbekzdése).

- 18 A Bizottság ezt követően további információkéréseket intézett e vállalkozásokhoz a 17. rendelet 11. cikke értelmében, amely információkérések közül az utolsó 2002. december 13-án kelt (a határozat (21) preambulumbekézése).
- 19 1998 és 2001 között az Egyesült Államokban és Kanadában eljárásokat indítottak a szorbát-ágazaton belüli árrögzítési gyakorlatot illetően. Bírság kiszabására került sor a Daicellel, a Hoechsttel, a Nippon Synthetic-vel és az Uenoval szemben (az egyesült államokbeli eljárás keretében), illetve a Daicellel, a Hoechsttel és az Uenoval szemben (a kanadai eljárással kapcsolatban) (a határozat (30)–(32) preambulumbekézése).
- 20 2002. december 20-án a Bizottság az EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárást indított, és kifogásközlést intézett a határozat címzettjeiként szereplő vállalkozásokhoz (a határozat (22) preambulumbekézése).
- 21 2003. április 24-én a határozat címzettjei Bizottság előtti szóbeli meghallgatáson vettek részt (a határozat (29) preambulumbekézése).
- 22 A közigazgatási eljárás 2003. október 1-én a határozat Bizottság általi meghozatalával végződött.
- 23 A határozat rendelkező része első cikkének értelmében a következő vállalkozások megsértették az EK 81. cikk (1) bekezdését, illetve 1994. január 1-től az EGT-Megállapodás 53. cikkének (1) bekezdését, mivel az alább megjelölt időszakokban összetett, egységes és folytatólagos megállapodásban vettek részt, és összehangolt magatartást folytattak a szorbátok ágazatában, amelyek keretében irányárakat rögzítettek, mennyiségi kvótákat állapítottak meg, információs és felügyeleti rendszert hoztak létre, és közös elhatározással nem biztosítottak technológiát a potenciális piaci belépőknek:
- a) a Chisso, 1978. december 31. és 1996. október 31. között;

- b) a Daicel, 1978. december 31. és 1996. október 31. között;
- c) a Hoechst, 1978. december 31. és 1996. október 31. között;
- d) a Nippon Synthetic, 1978. december 31. és 1995. november 30. között;
- e) az Ueno, 1978. december 31. és 1996. október 31. között.

²⁴ A határozat rendelkező részének 2. cikkében a Bizottság úgy rendelkezett, hogy az 1. cikkben felsorolt vállalkozások haladéktalanul szüntessék meg az ugyanebben a cikkben meghatározott jogsértéseket, amennyiben ezt eddig nem tették meg, és tartózkodjanak az 1. cikkben megállapított jogsértéssel azonos, illetve minden hasonló tárgyú vagy hatású magatartástól vagy gyakorlattól.

²⁵ A Bizottság a határozatban megállapított tények és jogi értékelés alapján bírságot szabott ki az érintett vállalkozásokra, melynek összegét a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az ESZAK-Szerződés 65. cikkének (5) bekezdése alapján kiszabott bírság megállapításának módszeréről szóló iránymutatásban (HL 1998. C 9., 3. o., a továbbiakban: iránymutatás), valamint az 1996. évi engedélyezési közleményben foglalt módszernek megfelelően számította ki.

²⁶ A határozat rendelkező részének 3. cikkében a Bizottság a következő bírságokat szabta ki:

- a) a Daicel esetében: 16 600 000 EUR;

- b) a Hoechst esetében: 99 000 000 EUR;
- c) a Nippon Synthetic esetében: 10 500 000 EUR;
- d) az Ueno esetében: 12 300 000 EUR.

- 27 A Hoechsttel szemben kiszabott bírság összege figyelembe veszi – többek között – a kartellben a Daicellel együtt betöltött irányító szerepét, valamint magatartásának visszaeső jellegét (a határozat (363)–(373) preambulumbekézése). A Hoechst ugyanakkor 50%-os mérséklést kapott a bírság összegéből, mivel együttműködött a közigazgatási eljárás folyamán (a határozat (455)–(466) preambulumbekézése).
- 28 Ami a Chissót illeti, a Bizottság úgy tekintette, hogy ő szolgáltatott elsőként meghatározó bizonyítékokat a vizsgálat keretében. Ezen a címen teljes mentességet élvezett, és nem sújtották bírsággal (a határozat (439)–(447) preambulumbekézése).
- 29 A határozatról a Hoechstöt 2003. október 8-án kelt levélben 2003. október 9-én értesítették.

Eljárás és a felek kérelmei

- 30 Az Elsőfokú Bíróság Hivatalában 2003. december 18-án nyilvántartásba vett keresetlevelével a Hoechst a jelen keresetet nyújtotta be.

- 31 2004. december 16-án az Elsőfokú Bíróság elutasította a Chisso által benyújtott beavatkozási kérelmet (az Elsőfokú Bíróság T-410/03. sz., Hoechst kontra Bizottság ügyben 2004. december 16-án hozott végzése [EBHT 2004., II-4451. o.]).
- 32 2006. március 2-án a Bizottság felhívást kapott az Elsőfokú Bíróság egy kérdésének megválaszolására, továbbá arra, hogy nyújtson be elsősorban bizonyos, a vizsgálati iratokban található dokumentumokat, a Hoechst számára hozzáférhetővé tett formában, másodsorban pedig a Chisso 2002. december 17-i levelének és az ahhoz csatolt mellékleteknek egy használható, nem bizalmas változatát vagy összefoglalását. A Bizottság e felhívásra az előírt határidőn belül válaszolt. A Chisso 2002. december 17-i levelét és annak mellékleteit illetően a Bizottság kifejtette, hogy a Chisso hozzájárult, hogy az említett iratok eredeti változatait csak az Elsőfokú Bíróság előtti eljárás keretében használják fel.
- 33 2006. április 5-én értesítették a Hoechstöt a Bizottság által nyújtott válaszról és iratokról.
- 34 Az Elsőfokú Bíróság 2006. május 18-án felhívta a Hoechstöt, hogy tegye meg a Bizottság válaszával kapcsolatos észrevételeit. Különösen arra hívta fel a Hoechstöt, hogy fejtse ki, a Chisso 2002. december 17-i levelének és az ahhoz csatolt mellékleteknek a Bizottság által az Elsőfokú Bírósághoz benyújtott formában történt hozzáférhetővé tétele hiánya mennyiben akadályozta meg a Hoechstöt abban, hogy tudomást szerezzen a védelmére alkalmas dokumentumokról, és ekképpen mennyiben sértette meg a védelemhez való jogát. 2006. június 16-i levelében a Hoechst az előírt határidőn belül válaszolt e kérdésre.
- 35 Az Elsőfokú Bíróság 2006. július 12-én felhívta a Bizottságot a Hoechst által adott válasz bizonyos pontjaival kapcsolatos észrevételeinek megtételére. 2006. szeptember 5-i levelében a Bizottság az előírt határidőn belül előterjesztette észrevételeit.
- 36 Az előadó bíró jelentése alapján az Elsőfokú Bíróság (ötödik tanács) úgy határozott, hogy megnyitja a szóbeli szakaszt.

- 37 Az Elsőfokú Bíróság a 2007. február 8-i tárgyaláson meghallgatta a felek szóbeli előterjesztéseit és a tárgyaláson az Elsőfokú Bíróság által feltett kérdésekre adott válaszait.
- 38 A tárgyalás során az Elsőfokú Bíróság az eljárási szabályzata 65. cikkének b) pontja és 67. cikke 3. §-ának második bekezdése értelmében felszólította a Bizottságot, hogy a tárgyalás napjától számított három héten belül nyújtsa be a szolgálatai és a Chisso között 1998 szeptembere és 1999 áprilisa között folytatott telefonbeszélgetésekkel kapcsolatos belső feljegyzéseket.
- 39 Az Elsőfokú Bíróság e végzéséről, amelyet a tárgyalási jegyzőkönyv tartalmaz, a feleket 2007. február 13-án értesítette.
- 40 A Bizottság az előírt határidőn belül eleget tett az Elsőfokú Bíróság felszólításának.
- 41 Az eljárási szabályzat 67. cikke 3. §-ának második bekezdése értelmében a Bizottság által benyújtott iratokat bizalmas jellegükre, illetve a határozathozatal szempontjából való jelentőségükre tekintettel az Elsőfokú Bíróság nem küldte meg a felperesnek a vizsgálat alatt.
- 42 2007. április 30-án az Elsőfokú Bíróság lezárta a szóbeli szakaszt.
- 43 2007. május 11-én értesítették a feleket arról, hogy az Elsőfokú Bíróság úgy határozott, hogy a fenti 38. pontban említett belső feljegyzéseket eltávolítja az aktából, és azokat visszaküldi a Bizottságnak.

44 A Hoechst azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság:

- semmisítse meg a határozatot az őt érintő részében;
- másodlagosan csökkentse megfelelő szintűre a vele szemben a határozatban kiszabott bírság összegét;
- a Bizottságot kötelezze a költségek viselésére.

45 A Bizottság azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság:

- utasítsa el a keresetet mint megalapozatlant;
- a Hoechstöt kötelezze a költségek viselésére.

A jogkérdésről

46 A Hoechst keresete tizenhárom jogalapon nyugszik.

47 E tekintetben meg kell jegyezni, hogy – ellentétben a Bizottság állításaival – a felhozott érvek olvasata lehetővé teszi a Hoechst által a kérelmei alátámasztására felhozott jogalapok terjedelmének meghatározását.

- 48 Ekképpen az első és a negyedik jogalap a határozat Hoechstöt érintő része egészének megsemmisítésére irányul.
- 49 A tizenharmadik jogalap pedig a határozat rendelkező részének részleges megsemmisítésére, azaz a 2. cikkének a Hoechst tekintetében történő megsemmisítésére irányul.
- 50 A felhozott többi jogalap a bírság csökkentésére irányul.

I – A határozat Hoechstöt érintő része egészének megsemmisítésére irányuló jogalapokról

- 51 Első jogalapjában a Hoechst azt kifogásolja, hogy számára a Bizottság megtagadta a mentő iratokhoz való hozzáférést. A negyedik jogalapjában a Hoechst arra hivatkozik, hogy a meghallgatási tisztviselő aktája hiányos.

A – Az első, a mentő iratokhoz való hozzáférés megtagadására alapított jogalapról

1. A közigazgatási eljárás és a határozat összefoglalása

- 52 A Chisso és a Bizottság között 1998. november 13-án tartott találkozó során a Bizottságnak az ügyért felelős egyik tisztviselője arról biztosította e vállalkozást, hogy „tiszteletes figyelmeztetést fog kapni, amennyiben az engedékenységi közlemény címén egy másik vállalkozás próbálná a Chissot megelőzni”.

- 53 1998. december 9-én a Bizottság szolgálatai meghallgatták a Chisso kartellbeli képviselőjének szóbeli tanúvallomását.
- 54 1999. március 5-én a Nutrinova a Bizottság szolgálataival folytatott telefonbeszélgetés során találkozót kért. E kérelemnek nem volt folytatása.
- 55 2002. december 20-án a Bizottság az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárást indított, és kifogásközlést intézett a határozat címzettjeiként szereplő vállalkozásokhoz. Ugyanezen a napon az említett vállalkozások hozzáférést kaptak az iratokhoz, két CD-ROM formájában, amelyek tartalmazták az iratok teljes másolatát, kivéve az üzleti titkokat és az egyéb bizalmas információkat (a határozat (22) és (23) preambulumbekzdése).
- 56 Az 1998. november 13-i találkozóról a Bizottság által készített beszámoló az iratok között szerepelt.
- 57 A meghallgatási tisztviselőnek címzett, 2003. január 22-i levelükben a Hoechst és a Nutrinova – jogi képviselőik útján – hozzáférést kértek a Bizottság és a Chisso között 1998 szeptembere és 1999. április vége közt folytatott telefonbeszélgetésekre vonatkozó belső iratokhoz. Hozzáférést kértek továbbá a Chisso 2002. december 17-i leveléhez, amely az iratok között nem bizalmas változatában szerepelt.
- 58 A Bizottság és a Chisso közötti telefonbeszélgetésekkel kapcsolatos belső iratokról lévén szó, a Hoechst és a Nutrinova jogi képviselői emlékeztetnek az 1998. november 13-i találkozóról készített beszámoló megfogalmazására, és a következőket jegyzik meg:

„Ügyfeleink számára nagy jelentőséggel bír az a kérdés, hogy a Bizottság tisztviselői ösztönözték-e a közreműködést, miközben ügyfeleink együttműködtek a Bizottsággal, és ha igen, mennyiben.”

- 59 A Chisso 2002. december 17-i levelét illetően a Hoechst és a Nutrinova jogi képviselői többek között kiemelik, hogy e levél egyik mellékletének, egy 1999. március 26-i levélnek a címe: „A Bizottság részére, a Chissonak a Versenypolitikai Főigazgatósággal való együttműködéséről”. Ehhez a következőket fűzik hozzá:

„A Chisso együttműködésével kapcsolatos valamennyi érv, illetve – még inkább – valamennyi, a Chisso és a Bizottság tisztviselői között ezen időszakban történt kapcsolatfelvételt tett utalás különösen fontos lehet az ügyfeleink védelme szempontjából.”

- 60 2003. február 24-i levelében a meghallgatási tisztviselő nem adott helyt a 2003. január 22-i levélben megfogalmazott kérelmeknek.

- 61 A meghallgatási tisztviselő e tekintetben kifejtette, hogy a Chisso és a Bizottság között folytatott telefonbeszélgetésekre vonatkozó feljegyzések belső dokumentumok, és mint ilyenek nem hozzáférhetőek. Ellenkező értelmű meghatározó bizonyíték hiányában feltételezhető, hogy a Bizottság objektíven értékelte a Hoechst szempontjából fontos információkat. Egyébként a Chisso 2002. december 17-i levelét (illetve az előbbihez csatolt 1999. március 26-i levelét) illetően a meghallgatási tisztviselő kifejti, hogy a Chisso ezen iratok bizalmas kezelését kérte.

- 62 2003. március 7-én a Hoechst és Nutrinova – jogi képviselőik útján – a kifogásközlésre adott válaszuk keretében megismételték a 2003. január 22-i levélben megfogalmazott kérelmüket. Még pontosabban, a Hoechst és a Nutrinova mindenképp hozzáférést kértek az iratokhoz, az eljárás alatti állítólagos egyenlőtlen bánásmóddal kapcsolatos érveket előadva.

63 2003. szeptember 23-án a meghallgatási tisztviselő benyújtotta az ügyvel kapcsolatos zárójelentését (HL 2005. C 173., 5. o.). E jelentésben többek között kifejti:

„[...] 2003. február 24-i levelemben tájékoztattam a feleket, hogy az ügyirathoz további hozzáférést nem lehetett biztosítani az eljárás akkori szakaszában. Magyarázatot nyújtottam arra vonatkozóan, hogy a felek és a bizottsági tisztviselők között lefolytatott telefonbeszélgetésekre vonatkozó feljegyzések a Bizottság belső anyagainak számítanak, és ily módon nem hozzáférhetőek. Ebben a konkrét esetben a Bizottság kivételesen hozzáférést biztosított bizonyos belső, az ügyirathoz kapcsolódó jegyzetekhez, és azokra utalt a kifogásközlésben is annak érdekében, hogy az általa a különböző címzettekkel szervezett találkozókra vonatkozó adatokhoz és dátumokhoz magyarázatot tudjon fűzni. A Chisso által írt levelekre vonatkozóan utóbbi kérelmezte, hogy azokat bizalmasan kezeljék, és a felek az említett levelek nem bizalmas változatához kaptak hozzáférést”.

64 Az e bekezdés utáni lábjegyzet szerint:

„A Chisso [ügyvédje] közvetlenül a szóbeli meghallgatást követően, illetve arra vonatkozó kérésemre, hogy vizsgálja felül a Bizottság részére 1999. március 26-án megküldött levelének bizalmas természetét, megerősítette azt a nézetét, hogy az említett dokumentum üzleti titkot [tartalmaz], és ily módon bizalmasnak minősül”.

65 A meghallgatási tisztviselő ezt követően a zárójelentésében kifejti:

„A Hoechst és a Nutrinova említett állításai fényében különös figyelmet szenteltem a Bizottság által a jelen határozattervezetben megfogalmazott, az enyhítő körülményekre vonatkozó végkövetkeztetéseknek. Ugyanígy megvizsgáltam a Bizottság szolgálatai által készített belső feljegyzéseket is, amennyiben találtam ilyeneket. Az ügyben a Hoechst és Nutrinova által kifejtett aggodalmak a jelen határozattervezetben az engedékenységet illetően kifejtett végkövetkeztetések fényében határozottan kétségbe vonhatók. Elégedett vagyok továbbá azzal a körülménnyel, hogy a Bizottság szolgálatainak a felekkel szembeni lépései nem befolyásolták az ügy kimenetelét. Megerősítem azt is, hogy a Hoechst védelemhez való joga kielégítéséhez nem szükséges az ügyirathoz való további hozzáférés. Sem a Bizottság belső anyagai,

sem a Chisso által benyújtott dokumentumok nem nyújtanak olyan további terhelő vagy felmentő bizonyítékot, amely miatt a Hoechst számára a hozzáférést biztosítani kellene.”

- 66 2003. október 1-jén a Bizottság elfogadta a határozatot, és annak (26) és (27) preambulumbekzdésében a következő választ adta a Hoechst kérelmeire:

„(26) A Chisso által benyújtott azon iratokat, illetve iratok azon részeit illetően, amelyekkel kapcsolatban a Chisso »üzleti titok« jellegük miatt védelmet kért, az a tény, hogy ezen iratokat nem közlik a többi féllel, a Chisso jogos üzleti érdekeit védi. E védelem megakadályozza a többi felet abban, hogy a Chisso üzleti érdekeivel, illetve a tevékenységei fejlődésével és kihasználásával kapcsolatos stratégiai információkhoz jussanak a 17. rendelet 20. cikkével és az EK-Szerződés 85. és 86. cikke, az ESZAK-Szerződés 65. és 66. cikke és a 4064/89/EGK tanácsi rendelet szerinti esetekben az iratokhoz való hozzáférés iránti kérelmek feldolgozásának belső eljárási szabályzatáról szóló bizottsági közleménnyel összhangban.

(27) Másodsor, a Bizottság belső irataihoz való hozzáférést illetően – az állandó ítélkezési gyakorlattal összhangban – a Bizottság nem köteles a védelemhez való jog tiszteletben tartásának biztosítása érdekében hozzáférést biztosítani a belső iratokhoz az eljárás alatt. Ráadásul a vállalkozásokkal az együttműködések keretében történt kapcsolatfelvételeket illetően a Bizottság úgy véli, hogy a Hoechst érvelése alapvetően téves premisszákon alapul. A Bizottság belső anyagaihoz való további hozzáférés semmiben sem javítana a vállalkozások védelemhez való jogán, és annak meghatározásához sem járulna hozzá, hogy melyik vállalkozás szolgáltatott elsőként döntő bizonyítékokat a Bizottság számára. A jelen értékelés kizárólag a vállalkozások által benyújtott iratok alapján történik, amely iratokhoz a feleknek volt hozzáférésük.”

2. A felek érvei

a) A Hoechst érvei

67 A Hoechst előadja, hogy csupán a kifogásközlés olvasatakor vette észre, hogy az eljárás elején, többé-kevésbé vele párhuzamosan, a Chisso is együttműködött a Bizottsággal az 1996. évi engedékenységi közleményre hivatkozva. Ugyanakkor az iratok, amelyekhez a Hoechst hozzáfért, lehetővé tették számára, hogy észrevegye a közigazgatási eljárás szabálytalanságait. A Hoechst e tekintetben kiemeli, hogy a nyolcadik jogalapjában vitatja azon tényt, miszerint az első – a kartell létezését alátámasztó – meghatározó bizonyítékokat a Chisso szolgáltatta 1998. november 13-án.

68 Első jogalapjának keretében a Hoechst először is kifogásolja, hogy a Bizottság megtagadta az utóbbi és a Chisso közötti kapcsolatfelvételekre vonatkozó belső iratokhoz való hozzáférést. Másodszor, a Hoechst kifogásolja a Chisso 2002. december 17-i leveléhez és annak mellékleteihez való hozzáféréseinek megtagadását. Harmadszor, a Hoechst arra hivatkozik, hogy a Bizottság nem adott helyt az új vizsgálat indítására vonatkozó kérelmének. Egyéként a Hoechst pervezető intézkedések meghozatalát kéri.

A Bizottság és Chisso közötti kapcsolatfelvételekkel kapcsolatos iratokhoz való hozzáférés megtagadásáról

69 A Bizottság megtagadta a Hoechst hozzáférést bizonyos, a Chisso által benyújtott iratokhoz, valamint a Bizottság által a Chissoval folytatott telefonbeszélgetésekre és találkozókra vonatkozóan készített feljegyzésekhez. Ha a Hoechst hozzáférhetett volna ezekhez, teljes képet alkothatott volna a Bizottság és a Chisso közötti kapcsolatokról, és ennél fogva könnyebben bizonyíthatta volna, hogy ő, és nem a Chisso volt az első, mind időben, mind a tartalmat tekintve, aki meghatározó bizonyítékokat szolgáltatott a kartell fennállását illetően, és így a vele szemben kiszabott bírságot

kellett volna csökkenteni. A Hoechst jobban tudta volna bizonyítani azt is, hogy a Chisso együttműködési iratait a Bizottságtól kapott információk befolyásolták.

- 70 Az Elsőfokú Bíróság T-36/91. sz., ICI kontra Bizottság ügyben 1995. június 29-én hozott ítéletének (EBHT 1995., II-1847. o.) 69. pontjára, a T-221/95. sz., Endemol kontra Bizottság ügyben 1999. április 28-án hozott ítéletének (EBHT 1999., II-1299. o.) 65. pontjára, valamint a T-191/98. és T-212–214/98. sz., Atlantic Container Line és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2003. szeptember 30-án hozott ítéletének (EBHT 2003., II-3275. o.) 334. pontjára hivatkozva a Hoechst kiemeli, hogy az iratbetekintés joga a közösségi eljárásjog alapvető garanciáinak egyike, amelynek célja a kifogásközlés címzettjei védelemhez való jogának biztosítása. Az iratokhoz való hozzáférés joga többek között a meghallgatáshoz való jog hatékony gyakorlását hivatott biztosítani, mivel lehetőséget nyújt a Bizottság által a kifogásközlésben felhasznált bizonyítékok megismerésére és értékelésére, és amennyiben lehetséges, azoknak a válaszban való megcáfolására. A Bizottság kötelessége, hogy hozzáférést biztosítson – főszabályként – az akta egészéhez. Ez alól csak a Bizottság belső iratai és a harmadik felek üzleti titkait tartalmazó iratok jelenthetnek kivételt.
- 71 A Hoechst kifejti továbbá, hogy a fegyveregyenlőség elvéből következik, hogy a Bizottság nem dönthet egyedül arról, hogy engedélyezi-e a hozzáférést – és ha igen, milyen mértékben – olyan anyagokhoz, amelyeket az egyik fél mentő bizonyítékként használhat. A védelemhez való jog megsértését jelentené, ha bizonyítható lenne, hogy a közigazgatási eljárásnak más kimenetele lett volna abban az esetben, ha a Hoechst hozzáfért volna az érintett mentő iratokhoz. Az aktában nem szereplő iratokat illetően a Hoechst kifejezetten kérnie kellett volna, hogy betekinthesse azokba.
- 72 Jelen esetben a Hoechst világosan kiemelte, hogy az 1998 szeptembere és 1999 áprilisa között a Bizottság képviselői és a Chisso között folytatott telefonbeszélgetésekkel kapcsolatos valamennyi feljegyzés jelentőséggel bír a védelme szempontjából, mivel lehetnek közöttük mentő dokumentumok, amelyek lehetővé teszik ebben az időszakban a tárgyilagosság hiányának bizonyítását az eljárás lefolytatásában.
- 73 Az akta azon részei, amelyekhez a Hoechst hozzáfért, lehetővé tették annak megállapítását, hogy a Chissohoz képest egyenlőtlen bánásmódban részesült.

- 74 Először is, a Bizottság 1998 őszén engedélyezte a Chisso esetében azt, amit ezzel egy időben megtagadott a Hoechst esetében, azaz elismerte együttműködésként a tanúk szóbeli vallomását. Ugyanakkor a Bizottság tevélegesen találkozókra hívta a Chissot, míg ugyanezen találkozókat megtagadta a Hoechsttől. A Bizottság egy, 1998. november 9-i belső feljegyzése megjegyzi többek között: „a [Chisso] ügyvédjei legalább beleegyeztek a megbeszélte találkozókat megtartásába a Versenypolitikai főigazgatóság telefonhívásait követően.” A Bizottság ezen ismételt telefonhívásaiból kitűnik, hogy ez utóbbi milyen részrehajló módon folytatta az eljárást.
- 75 Másodsor, megállapítható továbbá, hogy az eljárás ezen meghatározó időszaka folyamán, tehát 1998 végén, a Chisso jogellenesen azt az ígéretet kapta a Bizottságtól, hogy „értesíteni fogják”, amennyiben más vállalkozások megelőznék az együttműködés terén. Ilyen részrehajló figyelmeztetések nemcsak önmagukban jogellenesek, hanem a Hoechst védelme szempontjából is jelentősek. E védelem lényegében attól a kérdéstől függ, hogy a Bizottság „figyelmeztette-e” ily módon a Chissot, vagy tett-e utalásokat a Hoechst együttműködésének helyzetével kapcsolatban, és ha igen, milyen mértékben. Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a gondos ügyintézés elvébe beletartozik a hatáskörrel rendelkező intézmények azon kötelezettsége, hogy az adott ügy minden lényeges elemét gondosan és részrehajlás nélkül megvizsgálják (az Elsőfokú Bíróság T-31/99. sz., ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság 2002. március 20-án hozott ítéletének [EBHT 2002., II-1881. o.] 99. pontja). Még ha feltételezzük is, hogy a Bizottság nem figyelmeztette a Chissot, ez nem érinti az azon tényre alapított jogalapot, hogy az előbbi mindenestre hajlandónak mutatkozott ilyen figyelmeztetés nyújtására. A gondos ügyintézés elvének ezen egyetlen megsértése kellőképpen indokolja azt, hogy a Hoechst számára a védelemhez való jogának biztosítása érdekében széles körű hozzáférést kell biztosítani az iratokhoz.
- 76 E körülmények között valamennyi olyan irat, amely a Chisso ügyvédjei és a Bizottság ezen ügyért felelős tisztviselői közötti kapcsolatfelvétellel kapcsolatos, – mint mentő irat – fontos lehet a Hoechst védelme szempontjából. A Hoechst ezen álláspontját többször is kifejtette, mind írásban (a meghallgatási tisztviselőnek, illetve a Bizottság ügyért felelős osztályvezetőjének címezve), mind szóban a 2003. április 24-i tárgyalás során.

77 A meghallgatási tisztviselő a Hoechst és a Nutrinova jogi képviselőinek címzett 2003. február 24-i levelében elutasította e kérelmeket, kifejtve többek között a következőket:

„Ellenkező értelmű, meghatározó bizonyíték hiányában azt kell feltételezni, hogy a Bizottság objektíven értékelte az ügyfelek szempontjából fontos információkat. Az Önök levele nem tartalmaz semmilyen meggyőző, ellenkező értelmű bizonyítékot. Egyébként az iratokhoz való további hozzáférésre irányuló kérelem indoklásaként előadott (fentebb említett) ok nem megfelelő ok az iratokhoz való hozzáférés engedélyezéséhez, pontosabban nem releváns az engedékenységi közlemény jelen esetre való alkalmazását illetően.”

78 Ezen érvek alátámasztják, hogy a meghallgatási tisztviselő, akinek a magatartása a Bizottságnak tudható be, tévesen értelmezte a hatáskörét és feladatait, mint a védelemhez való jog tiszteletben tartásának őre. Az ítélezési gyakorlattal összhangban csak az várható el attól a féltől, aki az iratokhoz való szélesebb körű hozzáférést kér, hogy releváns érvekkel támassza alá, hogy mely iratok és milyen okból bírhatnak jelentőséggel a védelme szempontjából (a fenti 70. pontban hivatkozott Atlantic Container Line és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 335. pontja). A védelem számára jelentős mivolt értékelését a védekező félnek a szemszögéből kell vizsgálni, és sem a Bizottság ügyért felelős tisztviselőjének, sem a meghallgatási tisztviselőnek nem tartozik a hatáskörébe annak eldöntése, hogy mely iratok lehetnek hasznosak a védelem számára mentő bizonyítékként.

79 Az Elsőfokú Bíróság T-30/91. sz., Solvay kontra Bizottság ügyben 1995. június 29-én hozott ítéletének (EBHT 1995., II-1775. o.) 81. és 83. pontjára is hivatkozva a Hoechst kiemeli, hogy amennyiben az ügy nehéz és összetett gazdasági értékelések meghozatalát igényli, a Bizottságnak úgy kell eljárnia, hogy a határozat címzettjeinek ugyanúgy lehetőségük legyen megismeri a tényeket, mint a Bizottságnak magának, és az érintett többi félnek. Ezen elv a Bizottságnak a Chissoval történt kapcsolatfelvételekre vonatkozó azon belső irataira is érvényes, amelyekhez a Hoechst a jogai védelme érdekében hozzáférést kért. Az Elsőfokú Bíróság T-9/99. sz., HFB és társai kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletének (EBHT 2002., II-1487. o.) 40. pontjára utalva a Hoechst előadja, hogy a Bizottság belső irataiba is betekintést kell engedni, amennyiben komoly jelzéseket szolgáltatnak, amelyek alátámasztják, hogy az eset különleges körülményei ezt megkövetelik. A Bizottság belső irataihoz való hozzáférést engedélyezni kell, amikor ezen iratok a jogszerűség elvének a Bizottság általi megsértése bizonyítására szolgálnának (a Bíróság 156/84. sz.,

BAT és Reynolds kontra Bizottság ügyben 1986. június 18-án hozott végzésének [EBHT 1986., 1899. o.] 11. pontja).

80 A meghallgatási tisztviselő által az 1996. évi engedékenységi közlemény jelen esetre való alkalmazását illetően tett utalással kapcsolatban a Hoechst kifejti, hogy a meghallgatási tisztviselőtől nem várható el, hogy a Bizottság határozatának jövőbeni indokolását előre lássa, és hogy eljárási döntéseit e jövőbeni indokolásra alapítsa. A meghallgatási tisztviselő nem tudhatja, és nem is határozhat arról, hogy mi lesz a biztosok testülete által elfogadott indokolás, és nincs sem hatásköre, sem joga annak egyedül való eldöntésére, hogy a védelem számára mely potenciálisan mentő iratok lehetnek jelentősek (a fenti 70. pontban hivatkozott Atlantic Container Line és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 339. pontja).

81 Ebben az összefüggésben a Hoechst azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság hozzon pervezető intézkedéseket, amelyek kötelezik a Bizottságot, hogy tegye a Hoechst és az Elsőfokú Bíróság számára lehetővé az aktában vagy más módon a Bizottság birtokában található valamennyi olyan irat teljes változatának tanulmányozását, amelyek lehetővé tennék a Chisso ügyvédei és a Bizottság képviselői között 1998 szeptembere és 1999 áprilisa között történt kapcsolatfelvételek tartalmának megismerését. Egyébként a Hoechst bizonyításfelvétel címén kéri a Bizottság akkoriban az ügyért felelős két tisztviselőjének tanúként történő meghallgatását.

A Chisso 2002. december 17-i leveléhez és annak mellékleteihez való hozzáférés megtagadásáról

82 A Hoechst kifejti, hogy már a határozat elfogadása előtt hivatkozott arra, hogy a Chisso ügyvédei által írt 2002. december 17-i levélnek, amely az akta iratai között szerepelt ugyan, de tartalmát szinte teljes egészében kikaparták, nem ilyen formában kellett volna szerepelnie az aktában. A Hoechst hangsúlyozza, hogy e levél mellékletei – beleértve egy 1999. március 26-i levelet, amely a tartalmának kivonata alapján a Chissonak a Bizottsággal való együttműködésével kapcsolatos – nagy jelentőséggel bírnak a védelme szempontjából.

- 83 Amennyiben ezen irat, amint a hozzáférhető aktából következtetni lehet rá, csak a Chisso együttműködése és annak értékelése tartalmára vagy azzal kapcsolatos jogi kérdésekre vonatkozik, a Hoechst úgy véli, hogy a betekintés megtagadásának nincs megalapozott indokolása.
- 84 A Hoechst hozzáfűzi, hogy a Chisso levele terhelő bizonyítékokat tartalmazhat (például amennyiben a Chisso azt állította, hogy a Hoechst a kartell egyik irányítója volt), és a Bizottságnak így azonnal és hivatalból hozzáférést kellett volna biztosítania. Ellenkező esetben hátrányos megkülönböztetésre utaló jelek esetén, mint a Bizottság eljárásának már említett szabálytalanságai, a Chisso levele mentő hatással bírhatna. Ebben az esetben e levelet legkésőbb a Hoechst kérelmére meg kellett volna küldeni ez utóbbi számára.
- 85 Ebben az összefüggésben nem bír jelentőséggel, hogy az eljárásban részt vevő felek egyike kérte-e a szóban forgó iratok bizalmas kezelését, vagy sem. A Bizottságnak hivatalból és objektívan kell vizsgálnia az aktája részét képező iratok bizalmas jellegét. A Hoechst kifejti e tekintetben, hogy a 17. rendelet 21. cikkének (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a Bizottság csak indokolt esetben adhat helyt az üzleti titkok bizalmas kezelése iránti kérelmeknek.
- 86 A Hoechst szerint csak az üzleti adatok, mint a nem múltbeli időszakokra vonatkozó üzleti forgalom vagy a piaci részesedések, indokolhatták volna – de csak részben – a Chisso levelének bizalmas kezelését.
- 87 A fenti 70. pontban hivatkozott Endemol kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 65. pontjára hivatkozva a Hoechst kiemeli, hogy a bizalmas információk védelmét a kifogásközlés címzettjeinek védelemhez való jogával együtt kell mérlegelni. A kifogásközlés címzettjei számára lehetőséget kell biztosítani arra, hogy az ügy ismertetében eldönthessék, hogy a leírt iratok jelentősek-e a védelmük szempontjából (a fenti 70. pontban hivatkozott ICI kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 104. pontja). Jelen esetben a Hoechst úgy érvel, hogy a védekezésre való lehetőséget ez akadályozta, amennyiben nem tudott tisztázni bizonyos meghatározó kérdéseket az eljárással és a tényállással kapcsolatban.

- 88 Különösen amennyiben a Hoechst azt a tényt vitatja, hogy a Chisso nyújtott először meghatározó bizonyítékokat, a Chisso 1999. március 26-i levele, amely – amint az összefoglalásából kitűnik – a Chissonak a Bizottsággal való együttműködésére vonatkozik, lehetővé tette volna következtetések levonását ezen együttműködés tartalmára és időpontjára nézve, különösen 1998. október 29-e előtt.
- 89 Ebben az összefüggésben a Hoechst azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság hozzon pervezető intézkedéseket, amelyek kötelezik a Bizottságot, hogy bocsássa az Elsőfokú Bíróság és a Hoechst rendelkezésére a Chisso ügyvédei által 2002. december 17-én a Bizottságnak írt levelet, annak teljes változatában, mellékleteivel együtt. Egyébként a Hoechst bizonyításfelvétel címén kéri a Bizottság akkoriban az ügyért felelős két tisztviselőjének – a Bizottságon keresztül történő – beidézését tanúként való meghallgatásuk céljából.
- 90 2006. június 16-i levelében a Hoechst, az Elsőfokú Bíróság írásbeli kérdésére válaszul, amelyben az Elsőfokú Bíróság kiegészítő észrevételeinek benyújtására hívta fel a Hoechstöt a Bizottság által korábban benyújtott iratokat – köztük többek között a Chisso 2002. december 17-i levelét és annak mellékleteit (lásd a fenti 34. pontot) – illetően, a Hoechst arra hivatkozik, hogy bizonyos bizonyítékokat figyelmen kívül hagytak, és a közigazgatási eljárás során szabálytalanságokat követtek el.
- 91 A figyelmen kívül hagyott bizonyítékokat illetően a Hoechst először is úgy véli, hogy a Chisso jogi képviselői által 1999. január 11-én a Bizottságnak írt levél, amely dokumentumba való betekintésre most először volt lehetőség, mentő dokumentumnak tekinthető.
- 92 E levélből kitűnik, hogy 1998. november 3-án, azaz több nappal a Hoechst mentességi kérelmét követően, a Chisso arról próbált megerősítést szerezni, hogy őt megelőzően más vállalkozás nem ajánlotta fel az együttműködését.
- 93 Ez azt támasztja alá, hogy ebben az időpontban a Chisso még nem nyújtott be mentességi kérelmet a Bizottsághoz. A Chisso csak 1999. január 11-étől nyújtott be mentességi kérelmet, amint az magának e levélnek a megfogalmazásából is

kitűnik. A mentességi kérelem hiányát azonban nem lehet pótolni. Ezen tényre nincs hivatkozás a határozatban, és azt támasztja alá, hogy a Hoechst volt az első vállalkozás, amely együttműködött a Bizottsággal.

- 94 Másodszor a Hoechst úgy véli, hogy a Chisso által a Bizottságnak 1999. március 26-én írt levél szintén mentő dokumentumnak minősül.
- 95 A Hoechst szerint e levél alátámasztja, hogy a küldésének idején a Bizottság által kért írásbeli nyilatkozatokat a Chisso még nem nyújtotta be.
- 96 A Hoechst e tekintetben először is kifejti, hogy a Chisso hallgatólagosan további határidőket kapott, amiről nem rendelkezik az 1996. évi engedékenységi közlemény.
- 97 Továbbá, amennyiben még hiányoztak iratok 1999. március 26-án, nem lehet – a határozat (458) preambulumbekzdésében leírtakkal ellentétben – úgy tekinteni, hogy a Bizottság a Chisso együttműködése alapján bizonyítékokkal rendelkezett a kartell fennállását illetően. A Bizottság tehát jogellenes ígéreteket tett a Chissonak, és ezeket meg is tartotta, amikor utólag mentesítette a bírság alól.
- 98 A Hoechst emlékeztet arra továbbá, hogy 1999. március 19-én irati bizonyítékokat szolgáltatott a Bizottságnak, amikor pedig még az alkalmazottait büntetőjogi eljárás fenyegette az Egyesült Államokban, és amikor az 1996. évi engedékenységi közlemény csak a kartell fennállásának bizonyítását követelte meg, amit a Hoechst 1998. október 29-én már megtett.

- 99 A közigazgatási eljárás során elkövetett szabálytalanságokat illetően a Hoechst kiemeli, hogy a Bizottság a határozat (461) preambulumbekzdésében nem ismerte el, hogy a Hoechst volt az első együttműködő vállalkozás, azzal az indokkal, hogy rendelkezett olyan iratokkal, amelyeket nem nyújtott be, míg az volt a megállapodás, hogy az Egyesült Államokban függőben lévő eljárásra tekintettel a Hoechst későbbi szakaszban is benyújthatja ezen iratokat.
- 100 Ugyanakkor, amint azt az 1999. március 26-i levél is alátámasztja, a Bizottság nyilvánvalóan „további határidőket” biztosított a Chissonak az iratok benyújtását illetően. Egyébként a Chisso által 1999 áprilisában benyújtott iratokat ez utóbbi korábban is be tudta volna nyújtani. Ennélfogva a Chisso együttműködését ugyanazokkal az indokkal el kellett volna utasítani, mint amelyekre a Bizottság a Hoechsttel szemben hivatkozott.
- 101 A Chissonak azonban semmilyen együttműködési hiányosságot nem rótt fel a Bizottság, a szigorúan összehasonlítható helyzet ellenére sem. Ez a Hoechst hátrányosan érintő egyenlőtlen bánásmód.

Az újabb vizsgálatok végrehajtására irányuló kérelemről

- 102 A Hoechst kifejti, hogy a meghallgatási tisztviselőnek 2003. január 22-én küldött levelében kérte, hogy további vizsgálatokat folytassanak a Bizottságnál tanúk meghallgatása révén. E kérelemnek, anélkül, hogy azt a meghallgatási tisztviselő vagy a Bizottság elutasította volna, semmilyen következménye nem lett, a kért vizsgálatot a jelek szerint nem hajtották végre. Amennyiben e vizsgálat meghatározó lett volna a határozat tartalmát illetően, a jelen jogalapban kifejtett okok miatt a Bizottság megsértette volna a gondos ügyintézés elvét.

b) A Bizottság érvei

Bizonyos iratokhoz való hozzáférés megtagadásáról

- 103 A Bizottság kiemeli, hogy a Hoechst nem vitatja, hogy bizonyos iratokhoz való hozzáférés főszabályként megtagadható, amennyiben ezen iratok belső használatra készültek, illetve üzleti titkokat tartalmaznak.
- 104 Ebben az összefüggésben először is a Bizottság kifejti, hogy a meghallgatási tisztviselő „különös figyelmet szentelt” a határozattervezetben megfogalmazott, a bírságot illetően kedvező bánásmódban részesüléssel kapcsolatos következtetéseknek. Megvizsgálta „ezenkívül” a Bizottság belső feljegyzéseit is, mielőtt úgy nyilatkozott volna, hogy e tekintetben „a Bizottság szolgálatainak a felekkel szembeni lépései nem befolyásolták az ügy kimenetelét”.
- 105 Másodszor, a Bizottság megjegyzi, hogy a kartell létezését alátámasztó első meghatározó bizonyítékokat a Chisso szolgáltatotta az 1998. november 13-i találkozó alkalmával. Annak meghatározására, hogy mely vállalkozás szolgáltatott először meghatározó bizonyítékokat a Bizottság számára, kizárólag a vállalkozások által benyújtott azon iratok alapján kerül sor, amelyekhez a felek hozzáférhettek. Ennélfogva a Chissonak az 1998. november 13-i találkozó során ígért figyelmeztetés logikusan nem befolyásolhatta annak meghatározását, hogy melyik vállalkozás működött először együtt. Ebből egyidejűleg az is következik, hogy az eljárás ezen időpont utáni lefolyását érintő kifogások teljesen irrelevánsak e tekintetben. Ugyanez igaz a Chisso 2002. december 17-i leveléhez és annak mellékleteihez való hozzáférés megtagadásával kapcsolatos kifogásokra.
- 106 Harmadszor, a Hoechst nem tudott olyan komoly kételyeket ébreszteni az eljárás Bizottság általi lefolytatásának objektivitását illetően, amelyek igazolnák a belső iratokhoz való széles körű hozzáférést.

- 107 A Bizottság e tekintetben kifejti, hogy a Chisso számára az észrevételei szóbeli előterjesztését illetően 1998. december 9-én ajánlott lehetőség kizárólag az 1998. november 13-án benyújtott írásbeli bizonyítékok kifejtésére szolgált. Ugyanakkor a Hoechst számára 1999. március 15-én telefonon ajánlott találkozó a meglévő írásbeli bizonyítékok szóbeli vallomással való helyettesítésére szolgált volna.
- 108 A Hoechst által ajánlott találkozó „elutasítását” illetően a Bizottság megjegyzi, hogy az ő részéről ez sokkal inkább az 1996. évi engedékenységi közlemény alkalmazásának feltételeire történő általános emlékeztetés volt, mintsem a Hoechsttel való bármiféle újabb kapcsolat végleges elutasítása. A Bizottság kifejti továbbá, hogy az álláspontja egyrészt a Hoechst együttműködési szándékának – aki nem kívánt teljesen együttműködni az Egyesült Államokban függőben lévő büntetőjogi és polgári jogi eljárások lezárulta előtt –, másrészt az ezen időpontig a Hoechst által a Bizottság számára szolgáltatott információk bizonyító erejének az ideiglenes értékelésén alapult. Mivel a Hoechst nem jelentette be, hogy a kért találkozó idején kész teljesen együttműködni a Bizottsággal, és az addig szolgáltatottaktól eltérő jellegű információkat nyújtani, nem lett volna értelme – sem a Bizottság, sem a Hoechst számára – egy újabb találkozó szervezésének.
- 109 Azon tényt illetően, hogy a Bizottság tevőlegesen találkozókra hívta a Chissot, és megszervezte e találkozókat, a Bizottság kifejti, hogy telefonhívásával pusztán a Chisso kezdeményezésére válaszolt. Az 1998. szeptember 29-i találkozó során megállapodtak, hogy az ügyvédek két héten belül újabb találkozót kezdeményeznek a Bizottsággal. Mivel az előbbieket nem jelentkeztek a megállapodás szerinti határidőn belül, a Bizottság újra felvette velük a kapcsolatot, annak ellenőrzése végett, hogy az ügyvédek kívánnak-e még találkozni a Bizottsággal.
- 110 A Bizottság hozzáfűzi, hogy az érintett intézménynek a versenyjog területén való megfelelő működése többek között az engedékenységi közlemény hatékonyságán, és így a vállalkozások bizalmán múlik, akik az e tekintetben létrejött kapcsolatok bizalmas kezelésének tudatában működnek együtt. El kell tehát utasítani a Hoechst azon állítását, mely szerint az esetleges eljárási szabálytalanságok bizonyításához fűződő érdeke megelőzi az intézmény megfelelő működéséhez fűződő érdeket. Ebben az összefüggésben a fenti 79. pontban hivatkozott Solvay kontra Bizottság ügyben hozott ítélet nem lenne hasznos a Hoechst számára a jelen ügy rendkívüli körülményei hiányának pótlására. A Solvay kontra Bizottság ügyben hozott ítélet alapjául

szolgáló ügy nem a Bizottság belső feljegyzéseire vonatkozott, hanem csupán az egyik fél bizalmas jellegű irataira. Egyébként a tényállás, amelyről a fenti ítéletben határozott a Bíróság, nagyon különbözött a jelen eset tényállásától, amely nem vonatkozik nehéz és összetett gazdasági értékelésekre.

- 111 Végül, a fenti 70. pontban hivatkozott Atlantic Container Line és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletre (340. pont) hivatkozva a Bizottság kiemeli, hogy amennyiben valamelyik felet nem tájékoztatták olyan iratokról, amelyek mentő bizonyítékokat tartalmazhattak, a védelemhez való jog megsértése csak akkor áll fenn, ha megállapítható, hogy a közigazgatási eljárás eltérő eredménnyel járhatott volna, amennyiben e fél ezen eljárás során betekinthezett volna a kérdéses iratokba. Ez azonban a jelen esetben kizárt azon tényt illetően, hogy a Chisso volt az első vállalkozás, amely 1998. november 13-i közreműködésével együttműködött.
- 112 Az Elsőfokú Bíróság írásbeli kérdésére 2006. szeptember 5-én adott válaszában a Bizottság a következő megjegyzéseket fűzte a Hoechst 2006. június 16-án benyújtott kiegészítő észrevételeihez (lásd a fenti 34. és 90–101. pontot).
- 113 Először is, a Chisso 1999. január 11-i levelét illetően a Bizottság kifejti, hogy e dokumentum már a közigazgatási eljárás folyamán hozzáférhető volt, így semmiképp sem tekinthető olyan bizonyítéknak, amelyhez nem biztosított volna hozzáférést.
- 114 Mindenesetre a Bizottság kifejti, hogy az 1996. évi engedékenységi közlemény E. címének (1) bekezdése előírja, hogy a vállalkozásnak a Bizottság Versenypolitikai Főigazgatóságát „kell megkeresnie”. Bár e rendelkezés német nyelvű változata a „kérelmező” (Antragsteller) kifejezést használja ebben az összefüggésben, nem szükséges hivatalos kérelmet benyújtani. A Hoechst egyébként maga sem nyújtott be „kérelmet” az 1998. október 27-i levelében.
- 115 Azon kérdést illetően, hogy melyik vállalkozás működött először együtt az 1996. évi engedékenységi közlemény B. címének értelmében, a Bizottság úgy véli, hogy nem

a „kérelem” időpontja a meghatározó. Az a lényeges, hogy melyik vállalkozás az, amelyik „elsőként szolgált meghatározó elemeket a kartell létezésének bizonyításához”. Egyébként az 1999. január 11-i levélben használt kifejezésekből kitűnik, hogy a Chisso nyilvánvalóan azt feltételezte, hogy az együttműködése már kezdetét vette.

- 116 Másodszor, a Chisso 1999. március 26-i levelét illetően a Bizottság kiemeli, hogy e dokumentum kizárólag a Chissoval – és nem a Hoechsttel – szemben a további dokumentumok benyújtására meghatározott határidőkkel kapcsolatos kérdésekre vonatkozik, egy olyan időpontban, amikor a Chisso már teljesítette az 1996. évi engedékenységi közlemény B. címe b) pontjának alkalmazási feltételeit az 1998. november 13-i közreműködésének köszönhetően. A Hoechst tehát tévesen állítja, hogy e dokumentum számára mentő jelleggel bír. Ez nem lehet a helyzet, mivel e dokumentum nem vonatkozik semmiféle olyan okra, amely miatt a Hoechstre ne terjedne ki az 1996. évi engedékenységi közlemény B. címe, amely okok egyébként a határozat (455)–(464) preambulumbekzdéseiben kerültek kifejtésre, és amelyekre a Bizottság itt emlékeztet.
- 117 Azon tény, hogy a Bizottság a Chissot tekinti az első együttműködő vállalkozásnak, nem a Chisso által 1999. április 20-án benyújtott észrevételeken alapul, hanem az 1998. november 13-án benyújtott iratokon. A határidők meghosszabbítása nem járt tehát azzal, hogy az elsőbbséget utólag a Chissonak ítélték.
- 118 Amennyiben a Hoechst célja annak bizonyítása, hogy e dokumentumból kitűnik, hogy a Chisso szintén nem teljesítette az 1996. évi engedékenységi közlemény B. címe d) pontjának alkalmazási feltételeit, a Bizottság úgy véli, hogy ezen érvelésnek nem lehet helyt adni, mivel senki sem hivatkozhat valamely harmadik személy javára elkövetett jogellenes magatartásra (az Elsőfokú Bíróság T-71/03., T-74/03., T-87/03. és T-91/03. sz., SGL Carbon kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. június 15-én hozott ítéletének [az EBHT-ban nem tették közzé] 373. pontja). Ráadásul, még ha a Chisso ténylegesen elveszítené is az 1996. évi engedékenységi közlemény előnyeit, az semmilyen következménnyel nem bírna a Hoechst tekintetében.

- 119 A Bizottság hozzáfűzi, hogy az 1996. évi engedékenységi közlemény B. címe d) pontjának alkalmazásához azon bizonyítékok szükségesek, amelyek meghatározóak a kartell létezésének bizonyításához. A Hoechst véleményével ellentétben, azok a bizonyítékok nem elégségesek, amelyek csak azt teszik lehetővé a Bizottság számára, hogy vizsgálatot kezdeményezzen.
- 120 Igaz, hogy a szóban nyújtott információk nincsenek eleve kizárva. Ugyanakkor önmagukban nem relevánsak az 1996. évi engedékenységi közlemény B. címe d) pontjának alkalmazásának keretében, és csak attól a pillanattól válnak azzá, amikor megfelelő adathordozókra rögzítésre kerülnek (az Elsőfokú Bíróság T-15/02. sz., BASF kontra Bizottság ügyben 2006. március 15-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-497. o.] 505. pontja).
- 121 Kifejezetten kérni kellett volna, hogy a Bizottság vegyen fel ezzel kapcsolatban jegyzőkönyvet (a fenti 120. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság 502. pontja), amennyiben a Bizottság ezt nem ajánlotta fel közigazgatási gyakorlatának keretében. Egyébként a jegyzőkönyv csak akkor járulhat hozzá a kartell létezésének bizonyításához, ha a Bizottság megállapította a nyilatkozat hitelességét.
- 122 Harmadszor, a közigazgatási eljárás állítólagos szabálytalanságait illetően a Hoechst az 1999. március 26-i levélből azt a következtetést vonta le, hogy a Chisso szintén nem teljesítette az 1996. évi engedékenységi közlemény B. címe d) pontjának alkalmazási feltételeit. Ezen érvelést el kell utasítani, mivel senki sem hivatkozhat valamely harmadik személy javára elkövetett jogellenes magatartásra.
- 123 Egyébként a Bizottság szerint azt, hogy az 1996. évi engedékenységi közlemény B. címe d) pontjának alkalmazási feltételei teljesülnek-e, esetről esetre kell vizsgálni. Ezen összefüggésben az egyik jelentős elem az, hogy az érintett vállalkozás magatartása az eljárás távolról sem elhanyagolható késedelmét vonta-e maga után. Amennyiben az eljárás teljességében vizsgáljuk, egyértelmű, hogy a jelen esetben nem ez a helyzet. A Bizottság kiemeli továbbá, hogy a Hoechst csupán 1999 áprilisában

nyújtotta be észrevételeinek második részét, pár nappal az után, hogy a Chisso is benyújtotta saját nyilatkozatait (amelyeket a Hoechst megkésettnek minősített).

124 Végül, a Bizottság bizonyos, a Hoechst észrevételeiben szereplő tényállításokat vitat.

A további vizsgálatok lefolytatására irányuló kérelemről

125 A Bizottság úgy érvel, hogy a vizsgálatra valóban sor került, de az nem hozott a Hoechst számára kedvező eredményt. Meghallgatták többek között az akkoriban az ügyért felelős tisztviselőt, és ő megerősítette, hogy a Chisso nem kapott figyelemztetést annak eshetőségével kapcsolatban, hogy együttműködés terén valaki megelőzné. A Chissot e tekintetben nem figyelmeztették. A Bizottság a határozat (458) preambulumbekzdésének végre hivatkozik.

3. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

126 Előzetesen meg kell állapítani, hogy a Hoechst az első jogalap keretében többször is hivatkozik a gondos ügyintézés és az egyenlő bánásmód elveinek megsértésére az iratokhoz való hozzáférés joga megsértésének alátámasztására. Ezen érvek egyébként a nyolcadik és kilencedik – a bírság csökkentésére irányuló – jogalapban újra kifejtésre kerülnek.

127 E körülmények között az Elsőfokú Bíróság úgy véli, hogy az iratokhoz való hozzáférés jogának a Hoechst szerinti megsértésére vonatkozó külön elemzést megelőzően először ezen érveket kell megvizsgálni.

a) A gondos ügyintézés és az egyenlő bánásmód elveinek megsértéséről

- 128 Emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság előtti közigazgatási eljárás során a Bizottságnak tiszteletben kell tartania a közösségi jog által előírt eljárási garanciákat (az Elsőfokú Bíróság T-348/94. sz., Enso Española kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1875. o.] 56. pontja).
- 129 A közigazgatási eljárások közösségi jogi garanciái közé tartozik különösen a gondos ügyintézés elve, amelyhez a hatáskörrel rendelkező intézmények azon kötelezettsége kapcsolódik, hogy az adott ügy minden lényeges elemét gondosan és részrehajlás nélkül megvizsgálják (az Elsőfokú Bíróság T-44/90. sz., La Cinq kontra Bizottság ügyben 1992. január 24-én hozott ítéletének [EBHT 1992., II-1. o.] 86. pontja és a fenti 75. pontban hivatkozott ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 99. pontja).
- 130 Az egyenlő bánásmód elvét illetően a Bizottság a vállalkozások együttműködése megítélésének keretében nem hagyhatja figyelmen kívül ezt az általános közösségi jogelvet, amely az állandó ítélkezési gyakorlat szerint akkor sérül, ha azonos helyzeteket eltérő módon vagy eltérő helyzeteket azonos módon kezelnek, kivéve ha ez az eltérő bánásmód objektíve igazolt (az Elsőfokú Bíróság T-45/98. és T-47/98. sz., Krupp Thyssen Stainless és Acciai speciali Terni kontra Bizottság egyesített ügyekben 2001. december 13-án hozott ítéletének [EBHT 2001., II-3757. o.] 237. pontja, valamint T-38/02. sz., Groupe Danone kontra Bizottság ügyben 2005. október 25-én hozott ítéletének [EBHT 2005., II-4407. o.] 453. pontja).
- 131 A jelen esetben, először is, a Hoechst azon állítását illetően, amely szerint a Bizottság 1998 őszén engedélyezte a Chisso esetében azt, amit ezzel egy időben megtagadott a Hoechst esetében, azaz elismerte együttműködésként a szóbeli közreműködéseket, és a lenti 572–578. pontban kifejtett okokból meg kell állapítani egyrészt, hogy a határozatban a Bizottság végül elfogadta együttműködésként a Hoechst szóbeli közreműködéseit, és másrészt mindenesetre, hogy azon tény, miszerint a Bizottság nem szándékozott figyelembe venni bizonyos szóbeli közreműködéseket a Hoechst hatékony együttműködését illetően, az eljárás elején felmerült bizonytalanságból adódott. A Hoechst ezzel kapcsolatos érveit el kell tehát utasítani.

132 Másodszer, a Bizottságnak az 1998. október 29-i találkozóval kapcsolatos, 1998. november 9-i belső feljegyzését illetően, amely feljegyzés kifejti, hogy „az [...] ügyvédei legalább beleegyeztek a megbeszélte találkozók megtartásába a [Versenypolitikai főigazgatóság] telefonhívásait követően”, meg kell állapítani, hogy a Bizottság szolgálatai által kezdeményezett telefonbeszélgetésekre azért kerül sor, mert e szolgálatok már 1998. szeptember 29-én találkoztak a Chisso ügyvédekkel, anélkül hogy megállapítást nyert volna, hogy a Chisso neve hivatalosan felfedődött-e, vagy sem. Amint a Bizottság kifejti az 1998. október 1-jei belső feljegyzésében, megállapodás született arról, hogy az ügyvédek két héten belül újabb találkozót kezdeményeznek a Bizottsággal. Ebben az összefüggésben azon tény, hogy a Bizottság szolgálatai ezt újra felvették, nem kérdőjelezi meg e tekintetben az eljárás szabályszerűségét.

133 Harmadszer, azon tényről illetően, hogy a Hoechst további vizsgálatok lefolytatására irányuló kérelmeinek semmilyen következménye nem lett, meg kell állapítani, hogy a Hoechst – 2003. január 22-i, a meghallgatási tisztviselőnek címzett leveleiben megfogalmazott – kérelme a Bizottság és a Chisso között 1998 szeptembere és 1999. április vége közt folytatott telefonbeszélgetésekre vonatkozó belső iratokhoz való hozzáférésre irányuló kérelem részét képezte. Pontosabban a Hoechst azt kérte a meghallgatási tisztviselőtől, hogy folytasson vizsgálatot az említett telefonbeszélgetésekkel kapcsolatban. A meghallgatási tisztviselő zárójelentéséből azonban kitűnik, hogy „a Hoechst és Nutrinova említett állításai fényében” a meghallgatási tisztviselő „megvizsgálta [...] a Bizottság szolgálatai által készített belső feljegyzéseket is, amennyiben talált [...] ilyeneket”. A Hoechst állítása, mely szerint a kérelemnek nem volt következménye, tehát ténybelileg megalapozatlan.

134 Negyedszer, azon állítást illetően, miszerint részrehajló magatartás, illetve egyenlőtlen bánásmód volt tapasztalható az 1996. évi engedékenységi közlemény alkalmazásának keretében, meg kell jegyezni, hogy a Bizottság a Chissoval és a Hoechsttel tartott első találkozókra vonatkozó, 1998. november 9-i belső feljegyzésében a következőket írja:

„Természetesen nem tájékoztattuk [a Chisso ügyvédek] arról, hogy más vállalkozások szintén szolgáltatottak információkat, és e vállalkozásokat sem tájékoztattuk arról, hogy [...] a Chisso mentességi kérelmet nyújtott be.”

- 135 A Chisso és a Bizottság 1998. november 13-i találkozásának jegyzőkönyvéből kitűnik, hogy az ügyért felelős tisztviselők egyike megjegyezte, hogy „tisztesseges figyelmeztetést fog kapni, amennyiben az engedékenységi közlemény címén egy másik vállalkozás próbálná a Chissot megelőzni”.
- 136 Ebből kitűnik egyrészt, hogy 1998. november 9-én világosan kifejtette azon szándékát, miszerint nem kívánja az együttműködő vállalkozásokkal – különösen a Hoechsttal – közölni azon tényt, hogy más vállalkozások is lépéseket tettek a Bizottság szolgálatainál a mentesség megszerzése érdekében, míg másrészt kitűnik az is, hogy 1998. november 13-án, pár nappal később, a Bizottság arról biztosította a Chissot, hogy figyelmeztetni fogja, amennyiben más vállalkozások megpróbálnák az együttműködés terén megelőzni.
- 137 Ezen elemek alapján az Elsőfokú Bíróság úgy találja, hogy a jelen esetben a Bizottság megsértette a gondos ügyintézés és az egyenlő bánásmód elvét. Az Elsőfokú Bíróság hangsúlyozni kívánja e tekintetben, hogy még amennyiben a szóban forgó tisztviselőnek az 1998. november 13-i találkozón tett kijelentése nem bizonyítja is, hogy a Chissonak tett ígéretet ezt követően ténylegesen teljesítették, az akkor is a fenti két elvét megsértését jelenti.
- 138 E ponton meg kell jegyezni, hogy a Hoechst nem kéri a határozat megsemmisítését, amennyiben a Bizottság megsértette a gondos ügyintézés és az egyenlő bánásmód elvét. Ugyanakkor, mivel az említett elvek megsértésére az iratokhoz való hozzáférés jogának – a későbbiekben vizsgálandó – megsértése alátámasztásaként hivatkozik, és amennyiben a Hoechst megismétli ezen érveit az 1996. évi engedékenységi közlemény alkalmazására vonatkozó nyolcadik és kilencedik jogalapjában, meg kell vizsgálni, hogy a fenti 137. pontban megállapított jogellenesség mennyiben hatott ki a határozat tartalmára.
- 139 E tekintetben először is meg kell jegyezni, hogy a fenti 137. pontban megállapított jogellenesség nem kérdőjelezi meg a határozatban meghatározott jogsértést, amely végeredményében okirati bizonyítékokon alapszik. A Hoechst egyébként nem terjesztett elő ilyen értelmű érvet.

140 Másodszer, a vállalkozások együttműködését illetően a határozat (440) preambulumbekezdéséből kitűnik:

„Az 1998. november 13-i találkozó során a Chisso a kartell tevékenységeit szóban jellemezte, és írásbeli bizonyítékokat szolgáltatott [...]. A Bizottság úgy ítéli meg, hogy ezen alkalommal a Chisso elsőként szolgáltatott meghatározó elemeket a jelen határozatban meghatározott kartell létezésének bizonyításához.”

141 Ennélfogva a Bizottság kizárólag a kartell tevékenységeinek szóbeli jellemzésére és az 1998. november 13-i találkozó során – és nem később – szolgáltatott írásbeli bizonyítékokra támaszkodott annak megállapítása végett, hogy a Chisso volt az első vállalkozás, amely meghatározó elemeket szolgáltatott a kartell létezésének bizonyításához.

142 E körülmények között még ha feltételezzük is, hogy a Chissot 1998. november 13. után a Bizottsággal való további együttműködésre ösztönözték, a Bizottság a határozatban nem juthatott volna eltérő eredményre az 1996. évi engedékenységi közlemény alkalmazását illetően, figyelemmel a Hoechst nyolcadik és kilencedik jogalapjának vizsgálatára, amely jogalapok tulajdonképpen annak bizonyítására irányulnak, hogy a Chisso által 1998. november 13-án benyújtott elemek nem voltak meghatározók. Ugyanez lenne a helyzet, ha a Hoechstöt ösztönözték volna további együttműködésre 1998. november 13. után, a Chisso együttműködésének ismeretében.

143 Ennélfogva meg kell állapítani, hogy a fenti 137. pontban meghatározott jogellenesség nem érinti a határozat érvényességét egyrészt a jogsértés megállapítását illetően, másrészt a Chisso elsőként történt együttműködését illetően.

144 A fenti 137. pontban meghatározott jogellenességnek az iratokhoz való hozzáférés – később vizsgálandó – jogára gyakorolt hatásától és így a határozat egészének érvényességére gyakorolt hatásától függetlenül, amennyiben a Hoechst megismétli érveit a nyolcadik és kilencedik – a szóban forgó bírság csökkentésére irányuló – jogalapban,

az Elsőfokú Bíróság e ponton fenntartja az álláspontját az említett bíróság esetleges módosítását illetően.

b) Az iratokhoz való hozzáférés jogának megsértéséről

145 Előzetesen emlékeztetni kell arra, hogy az iratokhoz való hozzáférés joga, amely együtt jár a védelemhez való jog tiszteletben tartásának elvével, magában foglalja, hogy a Bizottság lehetőséget biztosít az érintett vállalkozás számára a vizsgálati iratai között található valamennyi olyan dokumentum vizsgálatára, amely hasznos lehet a védelme szempontjából. Ezek magukban foglalják mind a terhelő, mind a mentő iratokat, kivéve a más vállalkozások üzleti titkait, a Bizottság belső iratait és egyéb bizalmas jellegű információkat (lásd a Bíróság C-204/00. P., C-205/00. P., C-211/00. P., C-213/00. P., C-217/00. P. és C-219/00. P. sz., Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. január 7-én hozott ítéletének [EBHT 2004., I-123. o.] 68. pontját és a hivatkozott ítélezési gyakorlatot).

146 A terhelő iratokat illetően az érintett vállalkozásnak kell bizonyítania, hogy a Bizottság által a határozatban elfogadott következtetés más lett volna, ha a dokumentumot – amelyet a vállalkozással nem közöltek, és amelyre a Bizottság a jogsértés megállapítása során támaszkodott – terhelő bizonyítékként elutasították volna. A mentő iratokat illetően az érintett vállalkozásnak azt kell bizonyítania, hogy nyilvánosságra hozataluk hiánya a hátrányára befolyásolhatta az eljárás lefolyását és a Bizottság határozatának tartalmát. Elegendő, ha a vállalkozás bebizonyítja, hogy az említett mentő dokumentumokat fel tudta volna használni a védelméhez, abban az értelemben, hogy amennyiben a közigazgatási eljárás során ezekbe betekinthesett volna, olyan tényezőkre tudott volna hivatkozni, amelyek nem egyeztek a Bizottságnak az ebben a szakaszban levont következtetéseivel, tehát bármilyen módon befolyásolhatta volna a Bizottság által – az adott esetben – a határozatban elfogadott értékelést, legalábbis az e vállalkozásnak felrótt magatartás súlyát és időtartamát illetően, és ebből következően a bíróság szintjét. Annak lehetősége, hogy közzé nem tett dokumentum befolyásolhatta volna az eljárás kimenetelét és a Bizottság határozatának tartalmát, csak bizonyos bizonyítékok előzetes vizsgálata után állapítható meg, annak nyilvánvalóvá tételéhez, hogy a közzé nem tett dokumentumok jelentősége – e bizonyítékok tekintetében – nem lett volna figyelmen kívül hagyható (lásd a fenti 145. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 73. és 76. pontját, valamint a hivatkozott ítélezési gyakorlatot).

147 Továbbá ki kell emelni, hogy a Bizottság – aki a kifogásokat közli, és aki a bírságot kiszabó határozatot meghozza – nem határozhat egyedül arról, hogy melyek az érintett vállalkozás védelme szempontjából hasznos iratok. Ugyanakkor kizárhatja a közigazgatási eljárásból azokat az elemeket, amelyek egyáltalán nem kapcsolódnak a kifogásközlésben szereplő ténybeli és jogi állításokhoz, és következésképpen nem relevánsak a vizsgálat szempontjából. Egyetlen felperes sem hivatkozhat sikerrel megsemmisítési jogalapként a nem releváns iratok közlésének elmaradására (lásd a fenti 145. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 126. pontját és a hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

148 Végül, emlékeztetni kell arra, hogy az iratokhoz való hozzáférés jogának megsértése csak akkor jár a Bizottság határozatának teljes vagy részleges megsemmisítésével, ha a vizsgálati iratokhoz a közigazgatási eljárás során való szabálytalan hozzáférés olyan iratok megismerésében akadályozta meg az érintett vállalkozást vagy vállalkozásokat, amelyek a védelmük szempontjából hasznosak lehetnek volna, és ekképpen megsértette a védelemhez való jogukat. Ez lenne a helyzet, amennyiben az irat rendelkezésre bocsátásával – bármilyen csekély – esély lett volna a közigazgatási eljárás eredményének megváltoztatására, amennyiben az érintett vállalkozás hivatkozhatott volna rá az említett eljárás során (lásd ebben az értelemben a fenti 145. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 101. és 131. pontját).

149 E megfontolások fényében kell megvizsgálni, hogy sérült-e a jelen esetben a Hoechst iratokhoz való hozzáféréseinek joga, egyrészt a Chisso 2002. december 17-i levelét és annak mellékleteit, másrészt a Bizottság és a Chisso között 1998 szeptembere és 1999 áprilisa között folytatott telefonbeszélgetésekkel kapcsolatos belső iratokat illetően.

A Chisso 2002. december 17-i leveléről és annak mellékleteiről

150 Először is, meg kell jegyezni, hogy a Bizottság úgy döntött, hogy – nem bizalmas változatukban – csatolja a Chisso 2002. december 17-i levelét és annak mellékleteit az eljárásban részt vevő vállalkozások által hozzáférhető vizsgálati iratokhoz. A Bizottság szükségszerűen úgy találta, hogy ezen iratok jelentősek lehetnek a vizsgálat szempontjából.

- 151 Másodszer, a Bizottság nem használta fel határozatában a Chisso 2002. december 17-i levelét és annak mellékleteit annak bizonyítása végett, hogy az érintett vállalkozások jogsértést követtek el. Ennélfogva ez nem terhelő bizonyíték.
- 152 Harmadszor, meg kell állapítani, hogy a Hoechst ténylegesen hozzáfért a Chisso 2002. december 17-i levelének és mellékleteinek nem bizalmas változatához. Ugyanakkor ezen iratok, a Hoechst számára a közigazgatási eljárás során hozzáférhetővé tett változatukban 101 oldalt tettek ki, amelyek szinte mindegyike üres volt, és azon az „üzleti titok” felirat szerepelt. A közigazgatási eljárás során érthetőbb, nem bizalmas változat – de még csak az ezen iratok tartalma összefoglalásának – közlésére sem került sor. Egyedül a szóban forgó iratok keltezésének időpontját, feladóját és címzettjét, valamint adott esetben tárgyát tartalmazó listát említi a Chisso 2002. december 17-i levele. E körülmények között a Chisso 2002. december 17-i levelének és mellékleteinek a Hoechst számára a közigazgatási eljárás során hozzáférhetővé tett változata tulajdonképpen a szóban forgó iratok közlésének hiányával ér fel, amely iratok – amennyiben azokat az iratokhoz csatolták – relevánsak voltak a vizsgálat szempontjából.
- 153 Negyedszer, ki kell emelni, hogy a Hoechst a közigazgatási eljárás során többször is kérte a Chisso 2002. december 17-i leveléhez és mellékleteihez való megfelelőbb hozzáférést. E hozzáférést a Bizottság megtagadta – a határozat (26) preambulumbekzdése szerint – azzal az indokkal, hogy a Chisso az iratok bizalmas kezelését kérte. A Bizottság nem hivatkozhat általánosságban a bizalmas kezelésre az aktában szereplő iratok közzététele teljes megtagadásának igazolására (az Elsőfokú Bíróság T-305/94–T-307/94., T-313/94–T-316/94., T-318/94., T-325/94., T-328/94., T-329/94. és T-335/94. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1999. április 20-án hozott ítéletének [EBHT 1999., II-931. o.] 1017. pontja). A vállalkozásoknak és vállalkozások társulásainak az üzleti titkaik védelméhez fűződő jogát egyensúlyba kell hozni az iratok teljességéhez való hozzáférés jogának biztosításával (az Elsőfokú Bíróság T-25/95., T-26/95., T-30/95–T-32/95., T-34/95–T-39/95., T-42/95–T-46/95., T-48/95., T-50/95–T-65/95., T-68/95–T-71/95., T-87/95., T-88/95., T-103/95. és T-104/95. sz., Cimenteries CBR és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2000. március 15-én hozott ítéletének [az ún. „Ciment”-ítélet, EBHT 2000., II-491. o.] 147. pontja).

- 154 A jelen ügy körülményei között, figyelembe véve a Hoechst erre irányuló kifejezett kérelmét, a Bizottság készíthetett vagy készíttethetett volna a szóban forgó iratokról nem bizalmas változatot, illetve adott esetben, ha ez nehézségekbe ütközött volna, elkészíthette volna az érintett iratok listáját, valamint tartalmuknak kellően pontos, nem bizalmas összefoglalóját.
- 155 Ezen okok miatt meg kell állapítani, hogy a Hoechst számára a Chisso 2002. december 17-i leveléhez és annak mellékleteihez nyújtott hozzáférést nem szabályszerűen szervezte meg a Bizottság.
- 156 Ugyanakkor emlékeztetni kell arra, hogy az iratokhoz való hozzáférés jogának megsértése csak akkor jár a Bizottság határozatának teljes vagy részleges megsemmisítésével, ha a vizsgálati iratokhoz a közigazgatási eljárás során való szabálytalan hozzáférés olyan iratok megismerésében akadályozta meg az érintett vállalkozást vagy vállalkozásokat, amelyek a védelmük szempontjából hasznosak lehetnek volna, és ekképpen megsértette a védelemhez való jogukat.
- 157 E körülmények között fogadta el az Elsőfokú Bíróság a fenti 32–35. pontban kifejtett pervezető intézkedéseket, és került sor arra, hogy a Hoechst megtehesse kiegészítő észrevételeit a teljes iratokkal kapcsolatban, amelyekről így tudomást szerzett.
- 158 E tekintetben előzetesen meg kell állapítani, hogy a vizsgálati iratok között szereplő bizonyos iratokat, különösen a Chisso 1999. január 11-i levelét, az Elsőfokú Bíróság kérelmére benyújtották, amennyiben a határozat hivatkozott ezekre annak megállapítása végett, hogy a Chisso az 1998. november 13-i találkozó során a kartell tevékenységeinek szóbeli jellemzését nyújtotta, és bizonyítékokat szolgáltatott. Egyébként nyilvánvaló, hogy e dokumentumok a felek számára az eljárás során hozzáférhető vizsgálati iratok részét képezték, amit a Bizottság is megerősít az észrevételeiben, anélkül hogy ezt a Hoechst vitatná. E körülmények között a Hoechst nem hivatkozhat e tekintetben megalapozottan az iratokhoz való hozzáférés jogának megsértésére.

- 159 A Chisso 2002. december 17-i levelét és annak mellékleteit illetően, a Hoechst kiegészítő észrevételei kifejezetten e mellékletek egyikére, azaz a Chisso 1999. március 26-i levelére vonatkoznak.
- 160 Ki kell emelni e tekintetben, hogy a Bizottság a jelen esetben a határozat elfogadásakor határozta meg a végső álláspontját azzal kapcsolatban, hogy melyik vállalkozás szolgáltatott elsőként meghatározó elemeket. Az eljárás folyamán a Bizottság egyszer sem közölte a vállalkozásokkal, hogy mentesülnek-e a bírság alól, vagy sem. E körülmények között a Chisso 1999. március 26-i levele rendelkezésre bocsátásának hiánya nem bírhatott hatással a Hoechst védelemhez való jogára a közigazgatási eljárás során.
- 161 Mindenesetre meg kell állapítani, hogy a Chisso 1999. március 26-i levele nem elegendő a Bizottság következtetésének megváltoztatásához, miszerint a Chisso volt az első vállalkozás, amely meghatározó elemeket szolgáltatott a kartell létezésének bizonyításához, függetlenül attól a kérdéstől, hogy e következtetés megalapozott-e, vagy sem. A Chisso 1999. március 26-i levele e vállalkozásnak a „tényállás” kifejtésében megnyilvánuló késedelme magyarázatára irányul. Ez nem változtat azon a tényen, hogy a 1998. november 13-i találkozó során, illetve a Bizottság szerint a Chisso a kartell tevékenységeinek szóbeli jellemzését szolgáltatotta, valamint írásbeli bizonyítékokat is szolgáltatott. Ugyanígy azon ténynek, hogy a Bizottság az 1998. november 13-i találkozót követően további határidőket biztosíthatott a Chisso számára a kiegészítő tények benyújtására, nincs kihatása arra, hogy elsőként a Chisso működött együtt, amennyiben e következtetés csak az említett találkozó során szolgáltatott elemeken alapul.
- 162 A fentiekre tekintettel el kell utasítani a Hoechst által a Chisso 2002. december 17-i levelét és annak mellékleteit illetően emelt kifogást.

A Bizottság és a Chisso között 1998 szeptembere és 1999 áprilisa között folytatott telefonbeszélgetésekkel kapcsolatos belső iratokról

- 163 Előzetesen meg kell jegyezni, hogy a Hoechst a közigazgatási eljárás során csupán a Bizottság és a Chisso között 1998 szeptembere és 1999 áprilisa között folytatott telefonbeszélgetésekkel kapcsolatos belső iratokhoz kért hozzáférést. Ez különösen kitűnik a Hoechst 2003. január 22-i, a meghallgatási tisztviselőnek címzett leveléből, és ez megerősítést nyert a tárgyalás során is.
- 164 Ezt követően emlékeztetni kell arra, hogy az iratokhoz való hozzáférés joga magában foglalja, hogy a Bizottság lehetőséget biztosít az érintett vállalkozás számára a vizsgálati iratai között található valamennyi olyan dokumentum vizsgálatára, amely hasznos lehet a védelme szempontjából, kivéve a Bizottság belső iratait (lásd ebben az értelemben a fenti 145. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 68. pontját).
- 165 Az ilyen iratokhoz való hozzáférés korlátozását a Bizottságnak – a Szerződés versenyjogi szabályai megsértésének szankcionálása terén való – megfelelő működése biztosításának szükségessége igazolja. A Bizottság belső iratait csak akkor kell hozzáférhetővé tenni, ha az ügy különleges körülményei ezt megkövetelik, az érdekelt fél által szolgáltatandó komoly bizonyítékok alapján (lásd az Elsőfokú Bíróság fenti 153. pontban hivatkozott Ciment-ügyben hozott ítéletének 420. pontját és a hivatkozott ítélkezési gyakorlatot, valamint a T-236/01., T-239/01., T-244/01–T-246/01., T-251/01. és T-252/01. sz., Tokai Carbon és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. április 29-én hozott ítéletének [EBHT 2004., II-1181. o.] 40. pontját).
- 166 A jelen esetben a fenti 128–144. pontban kifejtett okok miatt a Hoechst által a gondos ügyintézés és az egyenlő bánásmód elvének megsértésével kapcsolatban előadott érveket el kellett utasítani, kivéve a Chissonak az 1998. november 13-i találkozó során azzal kapcsolatban nyújtott biztosítékra vonatkozó érvet, miszerint a Bizottság figyelmeztetni fogja a Chissot, amennyiben más vállalkozás megpróbálná az 1996. évi engedékenységi közlemény keretében megelőzni.

- 167 Amint az a fenti 143. pontban kifejtésre került, az e tekintetben megállapított jogellenesség nem érinti a határozat érvényességét egyrészt a jogsértés megállapításának, másrészt az elsőként együttműködő vállalkozás meghatározásának, valamint ekképpen a bírság alóli mentesség nyújtásának vonatkozásában.
- 168 Így meg kell állapítani, hogy a hivatkozott ítélkezési gyakorlat értelmében nincs komoly bizonyíték, amely igazolná a Hoechstnek a szóban forgó belső iratokhoz való hozzáférést. Ezért a Hoechst által a Bizottság és a Chisso között 1998 szeptembere és 1999 áprilisa között folytatott telefonbeszélgetésekkel kapcsolatos belső iratokhoz való hozzáférés jogának megsértésére vonatkozóan előterjesztett jogalapját el kell utasítani.
- 169 Mellékesen és az igazság bizonyítása kedvéért, figyelembe véve a gondos ügyintézés és az egyenlő bánásmód elvének fentebb megállapított megsértését, az Elsőfokú Bíróság az eljárási szabályzata 65. cikkének b) pontja és 67. cikke 3. §-ának második bekezdése értelmében felszólította a Bizottságot, hogy nyújtsa be a szóban forgó belső iratokat az Elsőfokú Bíróság általi vizsgálat végett. Az eljárási szabályzat 67. cikke 3. §-ának második bekezdésével összhangban a Bizottság által benyújtott iratokat az Elsőfokú Bíróság nem küldte meg a felperesnek a bizalmas jellegükkel, illetve a határozathozatal szempontjából való jelentőségükkel kapcsolatban folytatott vizsgálat alatt.
- 170 E vizsgálat keretében az Elsőfokú Bíróság úgy találta, hogy a szóban forgó belső iratok nyilvánvalóan nem tartalmazzák a jogvita megoldását illetően releváns bizonyítékokat. Következésképpen – figyelembe véve az ilyen jellegű iratok általánosan bizalmas jellegét – az Elsőfokú Bíróság úgy határozott, hogy azokat eltávolítja az aktából, és visszaküldi a Bizottságnak (lásd ebben az értelemben az Elsőfokú Bíróság T-5/02. sz., Tetra Laval kontra Bizottság ügyben 2002. október 25-én hozott ítéletének [EBHT 2002., II-4381. o.] 78. pontját és analógia útján a T-134/94., T-136/94–T-138/94., T-141/94., T-145/94., T-147/94., T-148/94., T-151/94., T-156/94. és T-157/94. sz., NMH Stahlwerke és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1997. december 10-én hozott végzésének [EBHT 1997., II-2293. o.] 40., 44. és 45. pontját).
- 171 Ezen okokból kifolyólag – anélkül, hogy a Hoechst által kért további pervezető intézkedéseket, illetve bizonyításfelvételt el kellene rendelni, mivel az Elsőfokú Bíróság

úgy ítéli meg, hogy az akta iratai alapján kellő információval rendelkezik – az első jogalapot el kell utasítani.

B – A negyedik, a meghallgatási tisztviselő zárójelentésének hiányos jellegére alapított jogalapról

1. A felek érvei

a) A Hoechst érvei

¹⁷² A Hoechst emlékeztet arra, hogy több kifogást is a meghallgatási tisztviselő elé terjesztett a közigazgatási eljárás lefolytatását illetően, többek között azon tényekkel kapcsolatban, miszerint, először is, a Bizottság nem engedélyezte számára a szóbeli tanúvallomások útján történő együttműködést, míg az együttműködés e formáját elfogadta a Chisso esetében, másodszer pedig, hogy a Bizottság tisztviselőivel való újabb találkozókra irányuló kéréseit elutasították, míg a Chissonak felajánlottak ilyen találkozókat, harmadszor pedig, hogy a Chissonak jogellenesen megígérték, hogy figyelmeztetik, amennyiben más vállalkozás megpróbálná őt az együttműködés keretében „megelőzni”.

¹⁷³ Amennyiben a meghallgatási tisztviselő zárójelentése e kifogásokról hallgat, a Bizottság tagjainak e határozatot hozó testületét nem tájékoztatták megfelelően a Hoechst védelemhez való jogának megsértéséről.

¹⁷⁴ A Hoechst szerint a meghallgatási tisztviselő tévesen – és külön indokolás nélkül – vélte úgy, hogy nem bír jelentőséggel azon tény, miszerint a korábban kifejtett kifogások megalapozottak-e, vagy sem. A fenti 75. pontban hivatkozott ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 104. pontjára hivatkozva a Hoechst

kiemeli, hogy lehetséges, hogy az eljárás lefolytatása tárgyilagosságának hiánya nincs döntő – és a védelemhez való joggal ellentétes módon – kihatással a határozat szabályszerűségére, amennyiben a tárgyilagosság e hiánya csupán a Bizottság tisztviselője „gondolati részrehajlásából” következik. Ugyanakkor a Hoechst úgy véli, hogy más jogi megítélésnek van helye, amennyiben – mint a jelen esetben – ennek következményeképpen az eljárási aktusok egyoldalúan az egyik felet részesítik előnyben.

- 175 A Hoechst arra a következtetésre jut, hogy a meghallgatási tisztviselőnek meg kellett volna vizsgálnia ezen elemeket, illetve zárójelentésében ki kellett volna fejtenie ezeket, annak érdekében, hogy a Bizottságnak a határozat elfogadásáért felelős tagjai elé az eljárás lefolytatásának hű képet tárja.

b) A Bizottság érvei

- 176 A meghallgatási tisztviselő zárójelentésének feladata a Bizottság tagjai elé terjesztett határozattervezet kiegészítése.
- 177 Az egyes versenyjogi eljárásokban a meghallgatási tisztviselők megbízásáról szóló, 2001. május 23-i 2001/462/EK/ESZAK bizottsági határozat (HL L 162., 21. o.; a továbbiakban: megbízás) 15. cikkének első bekezdésére hivatkozva a Bizottság úgy véli, hogy a jelen esetben a meghallgatási tisztviselő zárójelentése teljes egészében megfelel funkciójának. Bemutatja, hogy a felek meghallgatáshoz való joga semmilyen szempontból sem sérült. Egyébként a fenti 165. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben 2004. április 29-én hozott ítélet 53. pontjára utalva a Bizottság úgy véli, hogy a zárójelentésben a meghallgatási tisztviselő nem köteles az eljárási kifogások részleteire kitérni.
- 178 Zárójelentésében a meghallgatási tisztviselő meg is haladta a szigorú értelemben vett minimumot, amikor e kifogásokat megemlítette, és kifejtette, hogy azok miért nem meghatározóak. Így a jelentés megemlíti, hogy „eljárásjogi hibákra” és különösen „az együttműködéssel kapcsolatos számos ponton a Chissohoz képest hátrányos megkülönböztetésekre” történt hivatkozás. A meghallgatási tisztviselő továbbá kifejti, hogy

e kifogások okán „különös figyelmet” szentelt a Bizottság által a határozattervezetben erre vonatkozóan megfogalmazott végkövetkeztetéseknek. Nem volt szükség további pontosításra a zárójelentésben, ráadásul a határozat maga is kitér a szóban forgó kifogásokra.

2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

179 A megbízás 1. cikkének értelmében a Bizottság kinevez egy vagy több meghallgatási tisztviselőt, „aki gondoskodik arról, hogy a Bizottság előtt folyó versenyeljárásokban tiszteletben tartják a meghallgatáshoz való jog tényleges gyakorlását”.

180 A megbízás 3. cikkének (1) bekezdése a következőképpen szól:

„A meghallgatási tisztviselő jelentést tesz a Bizottság illetékes tagjának a meghallgatásról és az annak alapján általa levont következtetésekről, figyelemmel a meghallgatásra való jog tiszteletben tartására. Az ebben a jelentésben közölt megállapítások érintik az eljárással kapcsolatos kérdéseket, többek között a dokumentumok nyilvánosságra hozatalát és az ügyirathoz való hozzáférést, a kifogásközlés megválaszolásának határidejét és a szóbeli meghallgatás szabályos lefolytatását.”

181 A megbízás 15. cikkének első bekezdése szerint:

„A meghallgatási tisztviselő az ügyben a tanácsadó bizottság elé terjesztendő határozattervezet alapján elkészít egy írásbeli zárójelentést a 13. cikk (1) bekezdésében említett, meghallgatáshoz való jog tiszteletben tartásáról. Ebben a jelentésben mérlegelni kell többek között azt is, vajon a határozattervezet csak azokkal a kifogásokkal foglalkozik-e, amelyek vonatkozásában a felek lehetőséget kaptak álláspontjaik ismertetésére.”

182 A megbízás 16. cikkének (1) bekezdése szerint a „meghallgatási tisztviselő zárójelentését csatolják a Bizottság elé terjesztett határozattervezethez annak érdekében, hogy a Bizottság egyedi ügyben hozott döntése során tájékozott legyen az eljárás bonyolításával és a meghallgatáshoz való jog tiszteletben tartásával kapcsolatos valamennyi lényeges információról”.

183 A jelen esetben elegendő azt megállapítani, hogy a Hoechst által a jogalapja alátámasztására előadott érvek alapján – amely érvek megismétlik az első, az iratokhoz való hozzáférés jogával kapcsolatos jogalap keretében már kifejtetteket, – nem lehet arra következtetni, hogy a Hoechst meghallgatáshoz való joga sérelmet szenvedett volna a Bizottság által lefolytatott közigazgatási eljárás folyamán.

184 A gondos ügyintézés és az egyenlő bánásmód elvének a fenti 137. pontban megállapított megsértését illetően ki kell emelni, hogy az említett jogsértés nem érinti a Hoechst meghallgatáshoz való jogát a megbízás értelmében.

185 Végeredményben a meghallgatási tisztviselő zárójelentésében kifejti, hogy „a Bizottság szolgálatának a felekkel szembeni lépései nem befolyásolták az [engedékenységgel kapcsolatos] ügy kimenetelét”. Ez egybevág az Elsőfokú Bíróságnak az első jogalap keretében elfogadott álláspontjával, amely szerint a fenti 137. pontban meghatározott jogellenesség nem érinti a határozat érvényességét az elsőként együttműködő vállalkozás meghatározását illetően.

186 Egyébként meg kell jegyezni, hogy a Bizottság a határozat (453) preambulumbekkezdésében megismétli a Hoechst által felhozott eljárási kifogásokat, és azokat többek között a (458) preambulumbekkezdésben meg is válaszolja. E körülmények között nem állítható – amint azt a Hoechst teszi –, hogy a Bizottság tagjainak testülete nem volt kellőképpen tájékoztatva.

187 Ezen okokból kifolyólag el kell utasítani a negyedik jogalapot.

II – A tizenharmadik, a határozat 2. cikkének a Hoechstöt érintő részében történő megsemmisítésére irányuló jogalapról

A – A felek érvei

1. A Hoechst érvei

188 A Hoechst úgy érvel, hogy a Bizottságnak a határozat (298) preambulumbekzdésében megismételt megállapításai, amelyek szerint a kartell legkésőbb 1996 novemberében véget ért, megfosztják ténybeli alapjuktól a határozat 2. cikkében megfogalmazott meghagyást.

189 Amennyiben hét évvel később a Bizottság ismét a jogsértés abbahagyására irányuló meghagyást kívánt elrendelni, a jogsértés folytatásának megfelelő jeleire lenne szükség. Különben pusztán gyanúra alapozva járna el, ami ellentétes lenne a 17. rendelet 3. cikkével. A határozat címzettje jó hírnevének sérelmén túl ezen intézkedés nehézségeket okozhat számára harmadik felek által ellene indított polgári jogi keresetekkel kapcsolatban.

190 Ráadásul a határozat 2. cikkének jogellenessége nyilvánvaló, mivel a Hoechst 1996-ban megvált a szorbát-ágazatbeli tevékenységétől, amely tevékenységet 1997-ben egészében a csoportjától teljesen idegen harmadik társaságnak, a Celanese AG-nek engedte át.

191 A Hoechst arra következtet, hogy a határozat 2. cikkét meg kell semmisíteni az őt érintő részében.

2. A Bizottság érvei

192 A Bizottság kifejti, hogy a fenti 153. pontban hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet alapjául szolgáló ügyszöveghöz hasonlóan a határozat 2. cikke kifejezett fenntartást tartalmaz, azaz „amennyiben ezt eddig nem tették meg”. Emlékeztet arra, hogy az Elsőfokú Bíróság az adott ügyben megállapította, hogy „a Hoechst által felhozott jogalapot illetően [...] elegendő megjegyezni, hogy a határozat 2. cikkének kifejezetten »a PVC-ágazatban még aktív« vállalkozások a címzettjei, valamint hogy »ennél fogva az e következtetés alátámasztására felhozott érvelés nyilvánvalóan megalapozatlan».

193 A jelen esetben a Bizottság úgy érvel, hogy nem köteles végérvényesen megállapítani, hogy a jogsértés, amely egy bizonyos időszakban folyamatban volt, folytatódott-e a határozat meghozatalának pillanatában, vagy már véget ért. A Bizottság egyébként kiemeli, hogy a feleknek sikerült a legnagyobb titokban működniük közel két évtizeden keresztül (a határozat (306) preambulumbekkezdése), és hogy a határozat 2. cikkében a jogsértés abbahagyására irányuló meghagyásra megelőzés címén került sor (a határozat (307) preambulumbekkezdése). A Hoechst szorbát-ágazatbeli tevékenységének megszűnése nem akadályozta meg a Bizottságot abban, hogy olyan meghagyást címezzen neki, amelynek értelmében a jogsértések abbahagyásának kötelezettsége csupán azon vállalkozásokra vonatkozik, amelyek „ezt eddig nem tették meg”.

B – Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

194 Előzetesen meg kell állapítani, hogy a keresetlevélből egyértelműen kitűnik, hogy a Hoechst a tizenharmadik jogalapjában a határozat rendelkező része 2. cikkének megsemmisítését kéri, amennyiben az őt érinti.

195 Érdemben meg kell állapítani, hogy a határozat rendelkező részének 2. cikke valójában két meghagyást tartalmaz.

- 196 Először is e rendelkezés előírja, hogy az érintett vállalkozások haladéktalanul szüntessék meg a határozat rendelkező részének 1. cikkében meghatározott jogsértéseket, amennyiben ezt eddig nem tették meg. Ezzel kapcsolatban, amennyiben a Hoechst már nem folytatta tevékenységeit a szorbát-ágazatban a határozat elfogadásának pillanatában, az e rendelkezéssel szemben megfogalmazott érvelés nyilvánvalóan megalapozatlan, mivel a Hoechst, bár a határozat rendelkező részének 1. cikkében meghatározott vállalkozások egyike, nem érintett a szóban forgó jogsértést illetően (lásd ebben az értelemben a fenti 153. pontban hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 1247. pontját). E körülmény hatástalanná teszi a Hoechst által a hírneve sérelmét, illetve annak lehetőségét illetően felhozott érveket is, miszerint harmadik felek polgári jogi eljárásokat indíthatnak ellene.
- 197 Másodszor, a határozat rendelkező részének 2. cikke előírja, hogy a felsorolt vállalkozások tartózkodjanak az 1. cikkben megállapított jogsértéssel azonos, illetve minden hasonló tárgyú vagy hatású cselekedettől vagy gyakorlattól.
- 198 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a 17. rendelet 3. cikke (1) bekezdésének alkalmazása magában foglalhatja bizonyos olyan tevékenységek és magatartások folytatásának, vagy helyzetek létrehozásának megtiltását, amelyek jogellenessége megállapítást nyert, valamint jövőbeni hasonló magatartás követésének megtiltását is. A vállalkozásokat terhelő ilyen kötelezettségek azonban nem haladhatják meg a kitűzött cél elérésére alkalmas és az ahhoz szükséges mértéket (lásd a fenti 153. pontban hivatkozott Ciment Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 4704. és 4705. pontját és a hivatkozott ítélkezési gyakorlat). Egyébként a Bizottságnak a meghagyás elrendelésével kapcsolatos jogköre a megállapított jogsértés természetétől függ (a Bíróság 6/73. és 7/73. sz., Istituto Chemioterapico Italiano és Commercial Solvents kontra Bizottság egyesített ügyekben 1974. március 6-án hozott ítélet [EBHT 1974., 223. o.] 45. pontja; az Elsőfokú Bíróság T-228/97. sz., Irish Sugar kontra Bizottság ügyben 1999. október 7-én hozott ítéletének [EBHT 1999., II-2969. o.] 298. pontja, valamint a T-128/98. sz., Aéroports de Paris kontra Bizottság ügyben 2000. december 12-én hozott ítéletének [EBHT 2000., II-3929. o.] 82. pontja).
- 199 A jelen esetben a Bizottság a határozat rendelkező részének 1. cikkében megállapította, hogy a Hoechst és más vállalkozások megsértették az EK 81. cikk (1) bekezdését, és 1994. január 1-től az EGT-Megállapodás 53. cikkének (1) bekezdését, mivel igen hosszú időn keresztül összetett, egységes és folytatólagos megállapodásban vettek részt, és összehangolt magatartást folytattak a szorbátok ágazatában, amelyek

keretében irányárakat rögzítettek, mennyiségi kvótákat állapítottak meg, információs és felügyeleti rendszert hoztak létre, és közös elhatározással nem biztosítottak technológiát a potenciális piaci belépőknek. A Hoechst nem vitatja e tekintetben a határozatot. E körülmények között a Bizottság azzal, hogy elrendelte, hogy az érintett vállalkozások tartózkodjanak a jövőben a szorbátok piacán minden hasonló tárgyú vagy hatású magatartástól vagy gyakorlattól, nem lépte túl a 17. rendelet 3. cikkének (1) bekezdésében ráruházott jogkört.

200 Azon tények, hogy a Hoechst nem gyakorolta már tevékenységeit a szorbát-ágazatban a határozat meghozatalának időpontjában, illetve hogy a Bizottság a határozat (298) preambulumbekkezdésében kifejtette, hogy a kartell legkésőbb 1996 novemberében véget ért, nem kérdőjelezi meg e következtetést. Az ilyen meghagyások természetüknél fogva megelőző jellegűek, és nem függenek az érintett vállalkozásoknak a határozat elfogadása időpontjában fennálló helyzetétől.

201 Ezen okokból el kell utasítani a tizenharmadik jogalapot.

III – *A Hoechsttel szemben kiszabott bírság csökkentésére irányuló jogalapokról*

202 Az Elsőfokú Bíróság úgy találja, hogy a Hoechsttel szemben kiszabott bírság csökkentésére irányuló jogalapokat a keresetlevél sorrendjétől eltérő sorrendben kell megvizsgálni. Bizonyos jogalapok az értékelés végett csoportosításra kerültek, mivel érdemben ugyanazon kérdésre vonatkoznak.

A – A tizenkettedik, az eljárás rendkívüli elhúzóására alapított jogalapról

1. A közigazgatási eljárás összefoglalása

203 A határozatban található, a Hoechst által nem vitatott ténybeli elemekből kitűnik, hogy a 17. rendelet 11. cikke szerinti első információkérést a Bizottság 1999. május 26-án intézte a Daicel, a Nippon Synthetic és az Ueno társaságokhoz (a határozat (6) preambulumbekendése).

204 A 17. rendelet 11. cikke szerinti további információkéresekre többek között 2002 májusa és novembere között került sor (a határozat (12)–(18) preambulumbekendése).

205 2002. december 20-án a Bizottság kifogásközlést intézett a határozat címzettjeiként szereplő vállalkozásokhoz (a határozat (22) preambulumbekendése).

206 2003. április 24-én a határozat címzettjei a Bizottság előtti szóbeli meghallgatáson vettek részt (a határozat (29) preambulumbekendése).

207 2003. október 1-jén a Bizottság elfogadta a határozatot.

2. A felek érvei

a) A Hoechst érvei

- 208 A Hoechst kifogásolja, hogy a Bizottság megsértette az ésszerű eljárási határidő elvét. A Bíróság C-238/99. P., C-244/99. P., C-245/99. P., C-247/99. P., C-250/99. P., C-252/99. P. és C-254/99. P. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2002. október 15-én hozott ítéletének (EBHT 2002., I-8375. o.) 170. pontjára hivatkozva a Hoechst kiemeli, hogy ezen elv a közösségi jog általános jogelvei közé tartozik, és (az EU-Szerződés 6. cikkének (2) bekezdésén keresztül) az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény 6. cikkének (1) bekezdéséből ered.
- 209 A Hoechst kifejti, hogy a Daicel, a Nippon Synthetic és az Ueno társaságokhoz 1999. május 26-án intézett első információkérés és a 2002. december 20-i kifogásközlés között eltelt idő meghaladja a 42 hónapot. Ezen idő alatt a Bizottság semmit sem tett közel 31 hónapon keresztül, azaz az 1999. október 25-i és a 2002. május 14-i információkérések között, de mindenesetre az előbbi és a Daicellel való 2002. február 21-i találkozás között.
- 210 A bíróság büntető jellegére tekintettel a vizsgálat és a tanácskozás illetően elhúzódása csak különleges körülmények esetén fogadható el. A Hoechst azonban úgy véli, hogy a jelen ügyben nincsenek ilyen körülmények.
- 211 A Hoechst ebből arra következtet, hogy a közigazgatási eljárás hossza meghaladja az ésszerűség határait. E körülmények között, a Bíróság C-185/95. P. sz., Baustahlgewebe kontra Bizottság ügyben 1998. december 17-én hozott ítéletének (EBHT 1998., I-8417. o.) 48. és azt követő pontjaira hivatkozva, a Hoechst úgy véli, hogy pergazdaságossági okok megkövetelik, hogy az eljárás rendkívüli elhúzódására alapított kifogás a határozat megsemmisítéséhez vezessen, amennyiben ez utóbbi állapítja meg a bíróság összegét.

212 A Hoechst hozzáfűzi, hogy az eljárások időtartamának korlátozásáról, valamint az Európai Gazdasági Közösség szállításra és versenyre vonatkozó szabályai alapján kezdeményezett szankciók végrehajtásáról szóló, 1974. november 26-i 2988/74/EGK tanácsi rendeletben (HL L 319., 1. o.) előírt elévülési idővel nem ellentétes az eljárás rendkívüli elhúzóására alapított kifogás. A Hoechst kiemeli e tekintetben, hogy az elévülési szabályok nem biztosítanak védelmet a vállalkozások számára a rendkívül hosszú eljárással szemben, mivel a vizsgálat kezdete megszakítja az elévülést (a 2988/74 rendelet 2. cikke).

b) A Bizottság érvei

213 A Bizottság először is kifejti, hogy a Hoechst által előterjesztett jogalap bukásra van ítélve azon egyszerű okból, hogy a bírságra irányul, és nem a határozat egészére. A Bizottság e tekintetben kifejti, hogy egyedül a 2988/74 rendelet elévülési szabálya meghatározó.

214 Amennyiben az ésszerű határidő túllépése, különösen ha az érintettek védelemhez való jogának megsértésével jár, igazolná a versenyjogi szabályok megsértését megállapító határozat megsemmisítését, ez nem lenne így, amennyiben a Bizottság által az adott határozatban kiszabott bírságok összegét vitatják, mivel a Bizottság bírságkiszabási jogkörét a 2988/74 rendelet szabályozza, amely e tekintetben elévülési határidőt ír elő.

215 A Bíróság 48/69. sz., ICI kontra Bizottság ügyben 1972. július 14-én hozott ítéletének (EBHT 1972., 619. o.) 46–49. pontjára, az 52/69. sz., Geigy kontra Bizottság ügyben 1972. július 14-én hozott ítéletének (EBHT 1972., 787. o.) 20–22. pontjára, valamint a C-74/00. P. és C-75/00. P. sz., Falck és Acciaierie di Bolzano kontra Bizottság egyesített ügyekben 2002. szeptember 24-én hozott ítéletének (EBHT 2002., I-7869. o.) 139–141. pontjára hivatkozva a Bizottság kiemeli, hogy a 2988/74 rendelet okán el kell utasítani a Bizottságnak a bírságkiszabási jogköre ésszerű határidőn belüli gyakorlására vonatkozó kötelezettségével kapcsolatos valamennyi megfontolást.

- 216 A Bizottság a teljesség kedvéért megjegyzi továbbá, hogy az ésszerű határidő túllépése – még ha bizonyítást nyerne is – csak akkor igazolhatja a határozat megsemmisítését, ha ezen elv megsértése sértette az érintett vállalkozások védelemhez való jogát (az Elsőfokú Bíróság T-5/00. és T-6/00. sz., *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied és Technische Unie kontra Bizottság* egyesített ügyekben 2003. december 16-án hozott ítéletének [EBHT 2003., II-5761. o.] 74. pontja). A jelen esetben azonban a Hoechst nem fejtette ki, hogy a védelmét mennyiben akadályozta az ügy állítólagosan lassú Bizottság általi kezelése.
- 217 Ráadásul a közigazgatási eljárás e szakaszának rendkívüli hosszúsága önmagában nem sérti a védelemhez való jogot, amennyiben a közösségi versenyszabályok megsértésével kapcsolatban az érdekelteket formálisan nem vonják eljárás alá a kifogásközlés kézhezvételéig, így addig nincs szükségük védelemre (a fenti 216. pontban hivatkozott *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied és Technische Unie kontra Bizottság* ügyben hozott ítélet 78. pontja).
- 218 Végül, a Bizottság úgy értékeli, hogy az eljárás „teljes” hossza nem lépett túl az ésszerű határidőn (az Elsőfokú Bíróság T-67/01. sz., *JCB Service kontra Bizottság* ügyben 2004. január 13-án hozott ítéletének [EBHT 2004., II-49. o.] 43. pontja).

3. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

- 219 Először is meg kell állapítani, amint a Bizottság is kiemeli, hogy e jogalap – a keresetlevél megfogalmazása szerint – „a határozat megsemmisítésé[re irányul], amennyiben ez utóbbi állapítja meg a bírság összegét”. E jogalap tehát lényegében a Hoechsttel szemben kiszabott bírság megsemmisítésére vagy – legalábbis – csökkentésére irányul.
- 220 Amennyiben az ésszerű határidő túllépése bizonyos feltételek mellett indokolhatja a versenyjogi szabályok megsértését megállapító határozat megsemmisítését, ez nem lenne így, amennyiben az e határozatban kiszabott bírságok összegét vitatják, mivel

a Bizottság bírságkiszabási jogkörét a 2988/74 rendelet szabályozza, amely e tekintetben elévülési időt ír elő (az Elsőfokú Bíróság T-213/00. sz., CMA CGM kontra Bizottság ügyben 2003. március 19-én hozott ítéletének [EBHT 2003., II-913. o.] 321. pontja).

221 A 2988/74 rendelet második preambulumbekzdéséből kitűnik, hogy az elévülés elvének bevezetésére a jogbiztonság érdekében került sor. Ugyanezen preambulumbekzdés szerint „ahhoz, hogy az elévülési időre vonatkozó rendelkezés az ügy teljes körét átfogja, annak nemcsak a pénzbírságok és büntetések kiszabásának hatáskörére, hanem a pénzbírságok, büntetések és kényszerítő bírságok kiszabására vonatkozó határozatok végrehajtásának hatáskörére is ki kell terjednie; [...] az ilyen rendelkezéseknek elő kell írniuk az elévülési idő hosszát, azaz azt az időpontot, amelytől az elévülési időszak kezdődik, valamint azokat az eseményeket, amelyek az elévülési időszak megszakításához vagy felfüggesztéséhez vezetnek, [és] tekintetben figyelembe kell venni egyrészt a vállalkozások és a vállalkozások társulásainak érdekeit, másrészt a közigazgatási gyakorlat által meghatározott követelményeket”. Így a Bizottságnak a bírságok vagy szankciók kiszabását érintő jogkörét illetően a 2988/74 rendelet 1. cikke (1) bekezdésének b) pontja úgy rendelkezik, hogy a Bizottság bírságkiszabási jogkörét ötéves elévülési időn belül gyakorolhatja a közösségi versenyjog szabályainak megsértése esetében (a fenti 220. pontban hivatkozott és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 322. és 323. pontja).

222 Az említett rendelet 1. cikkének (2) bekezdése értelmében az elévülési időszak azon a napon kezdődik, amelyen a jogsértést elkövették, illetve folyamatos vagy ismétlődő jogsértés esetén attól a naptól kezdődik, amelyen a jogsértés megszűnik. A 2988/74 rendelet 2. és 3. cikkének értelmében azonban sor kerülhet az elévülési időszak megszakítására és felfüggesztésére. Az elévülési időszak folyamatát megszakító intézkedések a 2988/74 rendelet 2. cikkének (1) bekezdése értelmében különösen az alábbiak: a Bizottság írásbeli információkérései, vizsgálat Bizottság általi elrendelése és a kifogásközlés. Az elévülési időszak megszakítása attól a naptól kezdve érvényes, amelyen az intézkedésről legalább egy olyan vállalkozást vagy vállalkozások társulását értesítenek, amely részt vett a jogsértésben. A 2988/74 rendelet 2. cikkének (3) bekezdése szerint minden megszakítással újra kezdődik az elévülési időszak, az elévülési időszak azonban legkésőbb azon a napon jár le, amelyen az elévülési időszak kétszeresének megfelelő időszak anélkül telt el, hogy a Bizottság pénzbírságot vagy büntetést szabott volna ki. Az eljárás elévülési időszakát annak időtartamára felfüggesztik, ameddig a Bizottság határozata alapján az Európai Közösségek Bíróságán eljárás van folyamatban.

- 223 Következésképpen a 2988/74 rendelet teljes körű szabályrendszert alkotott, részletekbe menően szabályozva azon határidőket, amelyekben belül a Bizottság jogosult, a jobbiztonság alapvető követelményének veszélyeztetése nélkül, bírságot kiszabni azon vállalkozásokra, amelyek a közösségi versenyszabályok alkalmazására vonatkozó eljárásokban érintettek. E tekintetben ki kell emelni, hogy a közösségi versenyjog szabályainak alkalmazása keretében kiszabott bírságokat illetően kitűnik a 2988/74 rendelet 2. cikkének (3) bekezdéséből, hogy az elévülési időszak mindenképpen lejár – az esetleges felfüggesztéstől eltekintve – tíz évvel azután, hogy az elévülési időszak a rendelet 2. cikkének (1) bekezdése szerint megszakad, ekképpen a Bizottság az elévülés veszélye nélkül nem húzhatja vég nélkül a bírságokra vonatkozó határozat meghozatalát (a fenti 220. pontban hivatkozott CMA CGM és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 324. pontja).
- 224 E szabályozás okán el kell utasítani a Bizottságnak a bírságkiszabási jogköre ésszerű határidőn belüli gyakorlására vonatkozó kötelezettségével kapcsolatos valamennyi megfontolást (a fenti 220. pontban hivatkozott CMA CGM és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 324. pontja, valamint lásd még ebben az értelemben a fenti 215. pontban hivatkozott ICI kontra Bizottság ügyben 1972. július 14-én hozott ítélet 46–49. pontját és a fenti 215. pontban hivatkozott Geigy kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 20–22. pontját).
- 225 A jelen esetben nyilvánvaló, hogy a szóban forgó jogsértések folyamatosak voltak. Egyébként a Bizottság úgy találta – anélkül, hogy ezt a Hoechst vitatta volna –, hogy a megállapított jogsértések legkésőbb 1996 októberének végén véget értek. Ennélfogva, figyelembe véve az elévülést megszakító korábbi intézkedéseket, azaz a 17. rendelet 11. cikke szerinti információkéréseket és a kifogásközlést, valamint figyelembe véve, hogy 1996 októbere és a határozat 2003. október 1-i elfogadása között eltelt teljes időszak nem haladta meg a tíz évet, az elévülési idő még nem járt le, amikor a Bizottság a határozatot hozta, amit egyébként a Hoechst egyáltalán nem vitatott a jelen eljárás során (lásd ebben az értelemben a fenti 216. pontban hivatkozott Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied és Technische Unie kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 90. pontját).
- 226 Ezen okokból el kell utasítani a Hoechst e jogalapját, amennyiben „a határozat megsemmisítésé[re irányul], amennyiben ez utóbbi állapítja meg a bírság összegét”.

227 Mindenesetre emlékeztetni kell arra, hogy az ésszerű határidő túllépése, még ha bizonyítást nyer is, nem feltétlenül indokolja a határozat megsemmisítését. A versenyjogi szabályok alkalmazását illetően az ésszerű határidő túllépése csak akkor szolgálhat a jogsértést megállapító határozat megsemmisítésének alapjául, ha bizonyítható, hogy ezen elv megsértése sértette az érintett vállalkozások védelemhez való jogát. E sajátos eseten kívül az ésszerű határidőn belüli határozathozatal kötelezettségének megsértése nem érinti a 17. rendelet alapján folytatott közigazgatási eljárás érvényességét (a fenti 153. pontban hivatkozott Tribunal Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 122. pontja; az Elsőfokú Bíróság T-62/99. sz., Sodima kontra Bizottság ügyben 2001. február 14-én hozott ítéletének [EBHT 2001., II-655. o.] 94. pontja és a fenti 216. pontban hivatkozott Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied és Technische Unie kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 74. pontja, lásd továbbá ebben az értelemben a Bíróság C-105/04. P. sz., Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 21-én hozott ítéletének [EBHT 2006., I-8725. o.] 42–44. pontját).

228 A Hoechst nem állította, hogy a jelen ügyben az ésszerű határidő esetleges túllépése sértette a védelemhez való jogát. Feltételezve, hogy a Hoechst keresete értelmezhető lenne ekképpen, az e tekintetben felhozott érvelést általános jellegűnek kell tekinteni, amely nem alkalmas arra, hogy a védelemhez való jog megsértésének valódiságát bizonyítsa, amelyet minden esetben az ügy sajátos körülményeire tekintettel kell vizsgálni (lásd ebben az értelemben a fenti 227. pontban hivatkozott Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 59. pontját).

229 A fenti okokból a tizenkettedik jogalapot el kell utasítani.

B – A harmadik, a határozat bizonyos indokainak jogellenes elleplezésére alapított jogalapról

1. A határozat összefoglalása

230 A határozat (37) preambulumbekzdésében a Bizottság kifejti:

„[...] A Chisso teljes világméretű forgalma 2002-ben 117,711 milliárd [japán jen] (973,4 millió euró) volt.”

231 A határozat (42) preambulumbekzdésében a Bizottság rámutat:

„[...] A Daicel teljes világméretű forgalma 2002-ben 271,341 milliárd [japán jen] (2,2439 milliárd euró) volt.”

232 A határozat (50) preambulumbekzdésében a Bizottság megállapítja:

„[...] A Nippon [Synthetic] teljes világméretű forgalma 2002-ben 38,872 milliárd [japán jen] (321,5 millió euró) volt.”

233 A határozat (55) preambulumbekzdésében a Bizottság kifejti:

„[...] Az Ueno teljes világméretű forgalma 2002-ben 25,034 milliárd [japán jen] (199,5 millió euró) volt.”

234 A határozat I. táblázata a következőképpen néz ki:

Viszonylagos méret és súly a szorbátok piacán

Vállalkozás	A szorbátok vonatkozásában elért világméretű forgalom (millió euróban kifejezve) és becsült világszintű piaci részesedés 1995-ben	A szorbátok vonatkozásában az EGT-ben elért forgalom (millió euróban kifejezve) és becsült piaci részesedés 1995-ben
Chisso	[...] (több mint 9,5% és kevesebb mint 15%)	[...] (több mint 4% és kevesebb mint 15%)
Daicel	[...] (több mint 9,5% és kevesebb mint 15%)	[...] (több mint 4% és kevesebb mint 15%)
Hoechst	42,4 (23,6%)	21,6 (48%)
Nippon Synthetic	[...] (több mint 9,5% és kevesebb mint 15%)	[...] (több mint 4% és kevesebb mint 15%)
Ueno	[...] (több mint 9,5% és kevesebb mint 15%)	[...] (több mint 4% és kevesebb mint 15%)
Cheminova, Eastman Chemical és mások	[...] (kevesebb mint 30%)	[...] (kevesebb mint 16%)
Összesen	180 (100%)	45 (100%)

235 Végül a határozat (352) preambulumbekzdésének szövege a következő:

„A [határozat] I. táblázata szerint 1995-ben a Hoechst magasan a legnagyobb szorbát-előállító volt a világpiacon, 23,6%-os (az EGT-ben 48%-os) piaci részesedéssel. E vállalkozás ezért az első csoportba kerül. A Daicel, a Chisso, a Nippon [Synthetic] és az Ueno valamennyien 9,5% és 15% közötti piaci részesedéssel rendelkeztek (az EGT-ben 4% és 15% között). Ezért ezek a vállalkozások a második csoportba kerülnek”.

236 A „[...]” jelölés a határozat (37), (42), (50) és (55) preambulumbekzdéseiben és az I. táblázatában egy olyan résznek felel meg, amelyet a Bizottság bizalmas jellege miatt kitarart a határozatban nyújtott magyarázatoknak megfelelően.

2. A felek érvei

a) A Hoechst érvei

237 A Hoechst úgy érvel, hogy valamely bírságot kiszabó végleges határozatban – legkésőbb a megküldött változatában – nem lehetnek már bizonyítékokat, illetve ténybeli vagy jogi értékelést tartalmazó kitarart részek. Ellenkező esetben sérülne a védelemhez való jog. A Hoechst kifejti, hogy a határozat indokolása közlésének kötelezettsége e határozat címzettje irányában áll fenn. A helyzet alapvetően különbözik az adott elemek bizalmas jellegének megőrzéséhez kapcsolódó általános érdektől, amellyel az eljárásban részt vevő felek harmadik felekkel szemben bírhatnak.

238 A jelen esetben a határozat (37), (42), (50) és (55) preambulumbekzdései kitarart részeket tartalmaznak. Különösen a határozat I. táblázatában a meghatározó évben (1995) meglévő piaci részesedések oly módon vannak elrejtve, hogy a Hoechst csak a saját piaci részesedésére tud következtetni, és nem a többi érintett vállalkozás esetében

fennálló piaci feltételekre. Amennyiben a határozat (352) preambulumbekzdésében a bírság kiindulási összegének megállapítására a vállalkozások mérete és az I. táblázatban meghatározott piaci feltételek alapján került sor, a Hoechst és az Elsőfokú Bíróság nem érthetik meg kellőképpen a határozat egyik jelentős pontját. Egyébként az 1995. évvel kapcsolatos adatok múltbeli adatok, amelyek már nem is lehetnek bizalmasak, még a határozatnak az *Európai Unió Hivatalos Lapjában* megjelenő nyilvános változatában sem. Azon tény, hogy a közigazgatási eljárás során ezen adatok bizalmas kezelését kérték, és a Bizottság ezt biztosította is, nincs kihatással a határozat elfogadott és közlésre került változatában a szóban forgó felfedett elemeknek az igazolására, amint azt – úgy tűnik – a Bizottság a 2003. október 30-i levelében tekinti. A Hoechst megkérdőjelezi ezen adatok további bizalmas kezelésének indokoltságát, különösen vele szemben, mivel a szorbát-ágazatbeli tevékenységi körét már hosszú ideje átengedte, és visszavonult a szóban forgó piacról.

239 Még ha a Bizottság nem is köteles a bírságok összegét számtani műveletek alapján megállapítani, ez nem jelenti azt, hogy ez ne állna módjában. Ugyanakkor, amennyiben a Bizottság ilyen számításokat végez, köteles azokat a határozat címzettjeivel közölni.

240 Egyébként, többek között a fenti 165. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben 2004. április 29-én hozott ítéletre (219., 227. és azt követő pontok) hivatkozva, a Hoechst úgy véli, hogy valamely bírságot kiszabó határozat valamennyi címzettjének joga van az egyenlő bánásmód elvét tiszteletben tartó, hátrányos megkülönböztetésmentes bánásmódhoz a piaci részesedések alapján történt csoportokba soroláson alapuló bírságkiszabás keretében. Nyilvánvaló, hogy az ennek során felmerülő hibák nem csupán azokat a második csoportba sorolt vállalkozásokat érinthetik, amelyeknek túl magas összegű bírságot kell fizetniük, hanem az első csoportba soroltakat is, amelyekre esetleg már ki is szabtak ilyen – túl magas összegű – bírságot. Az első bírságcsoportba sorolt vállalkozások esetében a számítás alapjának aránytalan mivolta a második csoport esetében alkalmazott viszonylag alacsony összegű számítási alapok közvetlen következménye lehet, és viszont.

241 A Hoechst kiemeli egyébként, hogy a Bizottság a kitakart részek egyikét sem cserélte le összefoglalókra, vagy kellően pontos fordulatokra, amelyek lehetővé tették volna a Hoechst számára a határozat pontos indokolásának megértését.

242 A Hoechst továbbá kifejti, hogy a meghallgatási tisztviselőnek és a Bizottságnak címzett, 2003. október 10-i levelében hivatkozott azon tényre, hogy a határozat említett részei tévesen kerültek kitakarásra. A Bizottság e kérelemre elutasító levéllel válaszolt, amelyet a Hoechst 2003. november 10-én kapott meg. A Hoechst 2003. november 11-i levelében válaszolt, és a Bizottság 2003. november 17-i keltezésű levelében arról tájékoztatta a Hoechstöt, hogy a megküldött határozat teljes. Amennyiben a Bizottság arra hivatkozik, hogy kizárólag a Hoechstnek címzett határozatot hozott, be kellene mutatnia a 2003. október 1-i bizottsági találkozó jegyzőkönyvét, az e napon a jelen ügyben elfogadott határozatok számának és formájának megismerése végett. Ennek mindenestre említésre kellene kerülnie, hiszen a Bizottság ebben az esetben eltért volna a hasonló ügyekben való eljárási gyakorlatától, ami kihatna a határozat alaki szabályszerűségére. Azonban még ebben az esetben is indokolatlan maradna a fent említett preambulumbekendések kitakarása.

243 A Hoechst ebből arra következtet, hogy a Bizottság a határozatban súlyosan megsértette az indokolási kötelezettségét, amely egyben a bírságszámítás keretében a védelemhez való jog megsértését is jelenti, amennyiben nem állapítható meg, hogy a Bizottság milyen ténybeli premisszákra támaszkodott. A Hoechst kiemeli e tekintetben, hogy az Elsőfokú Bíróság a fenti 165. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben 2004. április 29-én hozott ítéletében részletesen vizsgálta a Bizottság általi csoportokba sorolást, és számos számítási hibát javított ki. Az Elsőfokú Bíróság ekképpen úgy találta, hogy a Bizottságnak a csoportokba sorolással és a bírságok kiinduló összegével kapcsolatos kezdeti határozatai megsemmisítéséhez kellő indok a piaci részesedések 2%-onkénti megkülönböztetése. A Bizottságot tehát szigorú feltételek kötik a közigazgatási eljárás során meghatározott bírságok összegének megállapításakor, amely feltételek hátrányos megkülönböztetés nélküli alkalmazása teljes egyedi bírósági felülvizsgálat tárgyát képezheti.

b) A Bizottság érvei

244 A Bizottság szerint az érintett vállalkozásoknak az üzleti titkaik védelméhez fűződő jogos érdekét nem csupán a közigazgatási eljárás folyamán, valamint a határozat közzétételkor kell figyelembe venni a 17. rendelet 21. cikkének (2) bekezdése értelmében, hanem az értesítéskor is. Ez utóbbi nem jelenthet eltérést.

245 A határozat (37), (42), (50) és (55) preambulumbekzdésének és az I. táblázatának törölt részei az eljárásban részt vevő vállalkozásokkal kapcsolatos olyan adatokat tartalmaztak, amelyek bizalmas kezelését kérték, amit a Bizottság biztosított is a közigazgatási eljárás során. Azon tény, hogy a Hoechst a határozat címzettje, nem fosztja meg a többi címzettet a bizalmas kezeléshez fűződő jogos érdeküktől. A Bizottság kiemeli, hogy 2003. december 16-i levelében a Hoechst maga is kérte az őt érintő forgalom és piaci részesedések adatainak törlését, és adott esetben ezek kellően tágan meghatározott alsó és felső összegekkel való helyettesítését a határozat közzétételre szánt változatában.

246 Lényegtelen, hogy a Bizottság megkérdőjelezhette volna ezen álláspontot a határozat elfogadásának előkészületei során, azzal az indokkal, hogy a szóban forgó adatok már nem jelentenek üzleti titkot. A Bizottság szerint a határozat, amint az elfogadásra került, és amint azt a Hoechsttel közölték, eleget tesz az EK 253. cikk előírásainak az indokolás tekintetében.

247 Először is, a fenti 208. pontban hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben 2002. október 15-én hozott ítéletre (463. és 464. pont), valamint a fenti 70. pontban hivatkozott Atlantic Container Line és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletre (1558. pont) hivatkozva, a Bizottság kiemeli, hogy a bírságot kiszabó határozat indokolására vonatkozó kötelezettségnek eleget tesz, amennyiben megjelöli azokat az értékelési elemeket, amelyek lehetővé tették számára a jogsértés súlyának és időtartamának értékelését. Nem szükséges a határozatban az ezen értékelési elemek alkalmazásakor adott esetben használt számításokat feltüntetni.

248 Mindenesetre, még amennyiben szükséges lenne is ilyen jellegű pontosítás, a Bizottság teljes mértékben eleget tett e követelménynek. A jelen esetben a Bizottság először a jogsértés súlyával kapcsolatban tett általános megállapításokat, és bemutatta a kartell sajátosságait, amelyekből kitűnik, hogy különösen súlyos jogsértésről van szó (a határozat (344) preambulumbekzdése), amelyre a kiszabható bírság legalább 20 millió euró (a határozat (354) preambulumbekzdése). Kiemelve ezt követően a vállalkozások piaci helyzete közötti jelentős eltéréseket, a Bizottság kifejtette, hogy ezen összeget ki kell igazítani az érintettek adott piaci jelentőségének, tehát a verseny jelentős korlátozására vonatkozó képességük függvényében (a határozat (345) és (346) preambulumbekzdése). E kiigazításhoz – és különösen

a vállalkozások két csoportba sorolásához – figyelembe vett tényezőket a határozat (349)–(353) preambulumbekzdése fejti ki.

249 Ebből kitűnik – tekintetbe véve a határozat I. táblázatában szereplő adatokat –, hogy a Hoechst piaci részesedése egyértelműen nagyobb, mint az eljárásban részt vevő többi vállalkozásé. E különbség vezetett a Hoechst első csoportba történő besorolásához. E tekintetben a határozat (352) és azt követő preambulumbekzdéseiből kitűnik, hogy a Hoechst piaci helyzete miatt a Bizottság az ő esetében állapította meg először a vállalkozásokkal szemben kiszabandó bírság kiindulási összegét. A többi vállalkozással szemben kiszabandó bírság kiindulási összegének megállapítására ezt követően került sor. Ez utóbbi összeg csekélyebb, mivel a többi vállalkozás gyengébb helyzetben volt a piacon, mint a Hoechst. Mivel a Hoechst nem vitatta, hogy messze a legjelentősebb vállalkozás volt a piacon, a többi vállalkozás piaci részesedésére vonatkozó konkrét adatok nem járulnának hozzá a Hoechsttel szemben megállapított kiindulási összeg igazolásához. Csupán a többi vállalkozás szempontjából bírhatnának jelentőséggel, mivel lehetővé tennék számukra annak pontos megállapítását, hogy a Hoechsthez képest hol helyezkednek el.

250 Ráadásul, a Hoechst teljes egészében képes önmaga meghatározni a saját helyezte és a második csoportba sorolt vállalkozások helyzete közötti különbséget a határozat I. táblázatában bemutatott adatok alapján. A második csoport vállalkozásainak pontos piaci részesedései kizárólag a második csoporton belüli további különbségtétel szempontjából bírhatnának jelentőséggel, amelyről a Bizottság azonban letett, amint azt a határozat (353) preambulumbekzdésében kifejti. A Bizottság megjegyzi, hogy ez nem sérti a Hoechst jogait.

251 A fenti 165. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben 2004. április 29-én hozott ítéletre történő hivatkozást illetően a Bizottság úgy véli, hogy a Hoechst a második csoportba sorolt vállalkozásokkal kapcsolatban elkövetett esetleges bánásmódbeli hibából próbál arra következtetni, hogy ő maga részesült hátrányos megkülönböztetésben. A Bizottság e tekintetben kiemeli, hogy az Elsőfokú Bíróság az említett ügyben kimondta, hogy az adott vállalkozást másik csoportba kell sorolni, de a Bizottság határozatában, meghatározott csoportokat megtartva, a vállalkozás eltérő besorolására szorítkozott. Valamely vállalkozásnak egy adott csoportba történő téves besorolása tehát csupán e vállalkozás újbóli – másik csoportba történő – besorolását, nem pedig a vállalkozások besorolásának megsemmisítését vonja maga után.

252 A Bizottság tehát fenntartja, hogy a második csoporton belüli esetleges hátrányos megkülönböztetés nem járt a Hoechst mint első csoportbeli vállalkozás irányában történő megkülönböztetéssel.

3. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

253 Előzetesen – figyelembe véve a Hoechst által a beadványaiban használt kifejezéseket – meg kell állapítani, hogy e jogalap a határozat (37), (42), (50) és (55) preambulumbekzdését és az I. táblázatát illetően lényegében az indokolási kötelezettség megsértésének megállapítására irányul. A Hoechst kifejti, hogy a határozat bizonyos részeinek kitakarásával a Bizottság megsértette azon kötelezettségét, hogy határozatait érthető módon indokolja. Ezzel lehetetlenné tette a Hoechst és az Elsőfokú Bíróság számára a határozat egyik jelentős pontjának megfelelő megértését. Az indokolási kötelezettség e megsértését a Hoechst szerint a határozat (352) preambulumbekzdésével összefüggésben kellene vizsgálni, amely preambulumbekzdés az érintett vállalkozások különböző csoportokba sorolására vonatkozik a bírság kiindulási összegének megállapítása végett. Következésképpen a Hoechst úgy érvel, hogy az indokolási kötelezettség korábban kifejtett megsértése a védelemhez való jog megsértésével járt.

254 Egyébként ki kell emelni, hogy amennyiben az indokolási kötelezettség Hoechst által hivatkozott megsértése a Bizottság számára a jogsértés súlyának megítélését lehetővé tevő elemekre vonatkozik, a jelen jogalap lényegében a kiszabott bírság összegének csökkentésére irányul.

255 Először is meg kell jegyezni, hogy a 17. rendelet 21. cikke, amely bizonyos határozatok közzétételéről rendelkezik, előírja, hogy a Bizottságnak tekintettel kell lennie a vállalkozások üzleti titkainak védelméhez fűződő jogos érdekére.

256 Továbbá emlékeztetni kell arra, hogy valamely egyedi határozat indokolásának világos és félre nem érthető módon meg kell jelenítenie a jogi aktust kibocsátó intézmény érvelését, oly módon hogy az érdekelteknek lehetővé tegye a meghozott intézkedés

indokainak megismerését, illetve az illetékes bíróságoknak a felügyelet gyakorlását. Az indokolási kötelezettséget az ügy körülményei alapján kell megítélni. Nem követelmény, hogy az indokolás megjelölje az összes vonatkozó ténybeli és jogi elemet, mivel azt a kérdést, hogy valamely jogi aktus indokolása megfelel-e az EK 253. cikk követelményeinek, nemcsak a szóban forgó jogi aktus szövegére, hanem megalkotásának hátterére is tekintettel kell értékelni (a Bíróság C-367/95. P. sz., Bizottság kontra Sytraval ügyben 1998. április 2-án hozott ítéletének [EBHT 1998., I-1719. o.] 63. pontja).

257 Az indokolási kötelezettséggel járó alapvető alaki követelmények akkor teljesülnek, amikor a Bizottság a határozatában megjelöli az értékelés azon elemeit, amelyek lehetővé tették számára a jogsértés súlyának és időtartamának mérését (a Bíróság C-291/98. P. sz., Sarrió kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítéletének [EBHT 2000., I-9991. o.] 73. pontja és a fenti 208. pontban hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben 2002. október 15-én hozott ítéletének 463. pontja).

258 A jelen esetben – anélkül, hogy meg kellene vizsgálni, hogy a kitakart részek üzleti titoknak minősültek-e, vagy sem – meg kell állapítani, hogy a határozat (37), (42), (50) és (55) preambulumbekzdése és az I. táblázata a (352) preambulumbekzdés fényében eleget tesznek a Bizottságot terhelő indokolási kötelezettségnek.

259 Először is meg kell jegyezni, hogy a határozat (352) preambulumbekzdése olyan értékelési elemeket tartalmaz, amelyek a bíróságok kiindulási összegének megállapítása keretében lehetővé tették a Bizottság számára, hogy az a jogsértés súlyának figyelembevételével az érintett vállalkozásokat két csoportba sorolja.

260 A határozat (352) preambulumbekzdésében a Bizottság kifejti tehát, hogy a Hoechst magasan a legnagyobb szorbát-előállító volt a világpiacon. Megemlíti továbbá a Hoechst helyzetét az EGT szorbát-piacán. Ennélfogva a Bizottság arra következtet, hogy a Hoechstöt a vállalkozások első csoportjába kell sorolni.

- 261 E következtetéshez a Bizottság a határozat I. táblázatában megjelölt 1995. évi – az érintett termékre vonatkozó világméretű forgalom adatai alapján megállapított – világgpiaci részesedéseket vette alapul (a határozat (351) preambulumbekkezdése).
- 262 A Hoechst a határozat I. táblázatának kitakart részeit vitatja.
- 263 A határozat I. táblázata – kellően érthető módon – tartalmazza azokat az értékelési elemeket, amelyek lehetővé tették a Bizottság számára, hogy a határozat (352) preambulumbekkezdésében szereplő következtetést levonja.
- 264 Emlékeztetni kell arra, hogy a határozat (352) preambulumbekkezdésében szereplő következtetés – mint már korábban már kifejtésre került – az érintett termékre vonatkozó 1995. évi világgpiaci részesedéseken alapul.
- 265 E tekintetben a határozat I. táblázata az 1995. évi piaci részesedések alsó és felső összegeit tartalmazza, amelyek kétféle vállalkozás megkülönböztetését tették lehetővé a Bizottság számára: először is a japán vállalkozások, amelyek piaci részesedései 9,5 és 15% között voltak 1995-ben, és másodsor a Hoechst, amelynek piaci részesedése 20% feletti volt. Ezen értékelési elemek – a határozat (352) preambulumbekkezdésében megfogalmazott bizottsági következtetésnek a fényében – kellően érthetőek.
- 266 Egyébként, még ha az érintett vállalkozások forgalma a határozat I. táblázatában ki is van takarva, nagyságukat az említett táblázatban szereplő alsó és felső összeghatárok alapján meg lehet határozni. A határozat I. táblázatában szerepel egy „Összesen” című sor, amely összesíti az érintett vállalkozások forgalmát és piaci részesedéseit. Ennek alapján kiszámítható az egyes érintett vállalkozások forgalmára vonatkozó alsó és felső összeghatár.

- 267 Ezen okokból – azon kérdéstől függetlenül, miszerint a Bizottság hibát követett-e el e tekintetben, amely kérdés vizsgálatára az ötödik jogalap keretében kerül sor – meg kell jegyezni, hogy a határozat I. táblázata és (352) preambulumbekzdése olyan értékelési elemeket tartalmaznak, amelyek lehetővé tették a Bizottság számára a jogsértés súlyának mérését.
- 268 A határozat (37), (42), (50) és (55) preambulumbekzdését illetően meg kell állapítani, hogy azokra nem vonatkozik a határozat (352) preambulumbekzdése, amely az egyetlen preambulumbekzdés, amelyre a Hoechst hivatkozik a jogsértés súlyának és az érintett vállalkozások különböző csoportokba sorolásának vonatkozásában.
- 269 Egyébként a Hoechst nem jelölte meg, hogy e preambulumbekzdések mennyiben tartalmaznának olyan értékelési elemeket, amelyeket a Bizottság a jogsértés súlyának és időtartamának értékelésekor felhasznált. A Hoechst csupán arra hivatkozik, hogy a határozat (37), (42), (50) és (55) preambulumbekzdése kizárólag részeket tartalmaz.
- 270 E körülmények között semmi sem enged arra következtetni, hogy a határozat (37), (42), (50) és (55) preambulumbekzdésének kizárólagos részei alapján megállapítható lenne, hogy a Bizottság a jelen esetben megsértette a korábban hivatkozott ítélkezési gyakorlat értelmében őt terhelő indokolási kötelezettséget.
- 271 Mindenesetre a határozat (37), (42), (50) és (55) preambulumbekzdésének kizárólagos részei részben a határozat I. táblázatában szereplő adatokat tartalmazzák. A határozat (37), (42), (50) és (55) preambulumbekzdése a Chisso, a Daicel, a Nippon Synthetic és az Ueno vállalkozásokkal kapcsolatos adatokat tartalmaz, és megfelel a Hoechsttel kapcsolatos (46) preambulumbekzdésnek. A határozat Hoechsttel közölt – jelen kereset alapjául szolgáló – változata szerint a határozat (46) preambulumbekzdése a szorbátok piacán az 1995. évben megvalósított világszintű és az EGT-n belüli forgalommal kapcsolatban tartalmaz többek között adatokat Hoechstöt illetően, amely adatok megfelelnek a határozat I. táblázatában szereplő adatoknak. Ennélfogva a fenti 263–267. pontban kifejtett okokból nem állapítható meg az indokolási kötelezettség megsértése e tekintetben.

272 Meg kell továbbá jegyezni, hogy a Hoechst első csoportba történő besorolásának indokolása semmilyen hibában nem szenved, lévén a Hoechst nem vitatja, hogy 1995-ben a többi érintett vállalkozásnál jelentősebb világszertei részesedéssel bírt. Ennélfogva a többi vállalkozás második csoportba történő besorolásakor elkövetett esetleges hiba hatástalan.

273 A fentiekre tekintettel el kell utasítani a határozattal kapcsolatos indokolási kötelezettség Hoechst által hivatkozott megsértését. Ebből következik továbbá, hogy nem lehet helyt adni a védelemhez való jog megsértésének sem, amely az indokolási kötelezettség állítólagos megsértéséből eredne.

274 Végül, a Hoechst azon állításait illetően, amely szerint a Bizottság az érintett vállalkozásoknak formájában eltérő határozatot küldött, elegendő megjegyezni, hogy a formai eltérések az érintett vállalkozások üzleti titkainak védelméhez kapcsolódnak. Ugyanakkor azon tény, hogy a határozat bizonyos elemeit a Bizottság a bizalmas kezelés érdekében elrejtette az érintett vállalkozásokkal történt végleges közlés során, nem enged arra következtetni, hogy a határozat elfogadása e tekintetben bármilyen szabálytalansággal járt volna. A Hoechst mindenesetre nem hivatkozott olyan részletes elemekre, amelyek alapján arra lehetne következtetni, hogy a határozat az érintett vállalkozásokkal közölt változatában – többek között – eltérő indokolást tartalmazott volna. E körülmények között nem lehet helyt adni a Hoechst azon kérelmének, amely arra irányul, hogy a Bizottság tagjai testületének 2003. október 1-i találkozásjáról készült jegyzőkönyvhöz hozzájusson.

275 Ezen okokból a harmadik jogalapot el kell utasítani.

C – Az ötödik, a bírság alapösszegének megállapításakor elkövetett téves jogalkalmazásra alapított jogalapról

1. A határozat összefoglalása

- 276 A határozat (321) preambulumbekzdésében a Bizottság megállapítja, hogy a bírság alapösszegét a jogsértés súlyával és időtartamával összhangban határozza meg.
- 277 Először is, a jogsértés súlyának meghatározásakor a Bizottság a jogsértés jellegére (a határozat (323)–(326) preambulumbekzdése), a szorbátok EGT-n belüli piacára gyakorolt tényleges hatására (a határozat (327)–(342) preambulumbekzdése), valamint az érintett földrajzi piac méretére támaszkodik (a határozat (343) preambulumbekzdése).
- 278 A jogsértés jellegét illetően a Bizottság kifejti, hogy a szóban forgó jogsértés különösen árrögzítésben és piacfelosztásban nyilvánult meg. Egyébként a Bizottság kiemeli, hogy az összejátszásra irányuló megállapodásokat alapvetően az érintett vállalkozásokon belül rendkívül magas szinten hozták létre, irányították és ösztönözték, és e megállapodások kizárólag a részt vevő előállítók javára és az ügyfelek kárára, végső soron a nagyközönség kárára működtek (a határozat (323) preambulumbekzdése).
- 279 A jogsértésnek a szorbátok piacára gyakorolt tényleges hatását illetően a Bizottság többek között megjegyzi, hogy a megállapodás tényleges hatásait felesleges figyelembe venni, ha már egyszer bebizonyosodott, hogy e megállapodás célja a közös piacon a verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása. A Bizottság ugyanakkor hozzáfűzi, hogy a jogsértés a jelen esetben tényleges hatást gyakorolt a szorbátok EGT-n belüli piacára (a határozat (327) preambulumbekzdése).

- 280 A Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy a jelen esetben a jogsértés különösen súlyosnak minősíthető (a határozat (344) preambulumbekendése).
- 281 A Bizottság ezt követően a szorbátok piacán 1995-ben betöltött helyzetük függvényében eltérő bánásmódot alkalmazott a vállalkozások tekintetében (a határozat (345)–(355) preambulumbekendése). A Bizottság kifejti, hogy 1995-ben a Hoechst magasan a legnagyobb szorbát-előállító volt a világpiacon, több mint 20%-os (az EGT-ben több mint 45%-os) piaci részesedéssel. E vállalkozást ezért az első csoportba sorolta. A Daicel, a Chisso, a Nippon Synthetic és az Ueno valamennyien 9,5% és 15% közötti piaci részesedéssel rendelkeztek (az EGT-ben 4% és 15% között). Ezért ezeket a vállalkozásokat a második csoportba sorolta (a határozat (352) preambulumbekendése).
- 282 A határozat (354) preambulumbekendésében a Bizottság kifejti, hogy a különösen súlyos jogsértésekért kiszabható bírság összege 20 millió euró felett van.
- 283 E körülmények között a határozat (355) preambulumbekendésében a Bizottság 20 millió euróban állapítja meg az első csoportba sorolt vállalkozásokkal (Hoechst), illetve 6,66 millió euróban a második csoportba sorolt vállalkozásokkal (a Daicel, a Chisso, a Nippon Synthetic és az Ueno) szemben kiszabandó bírság kiindulási összegét.
- 284 Végül, a Bizottság a Hoechst esetében a kiindulási összeget kiigazította, egyrészt hogy a bírság kellően elrettentő jellegét biztosítsa, másrészt hogy figyelembe vegye, hogy a nagy vállalkozások rendszerint olyan jogi és gazdasági ismeretekkel, valamint infrastruktúrával rendelkeznek, amely lehetővé teszi számukra annak könnyebb felismerését, hogy jogsértő magatartást folytatnak, illetve tisztában vannak azzal, hogy az adott gyakorlatnak milyen versenyjogi következményei vannak. A határozat (357) preambulumbekendésében a Bizottság e tekintetben úgy találta, hogy az érintett piacon betöltött szerep viszonylagos jelentőségére alapított bírság kiindulási összegét felfelé kell módosítani „a vállalat nagyságának és összes forrásainak” figyelembevételével. E körülmények között a Hoechst esetében a bírság kiindulási összegét 100%-kal, 40 millió euróra kell emelni.

285 Másodszer, a jogsértés időtartamát illetően a Bizottság kifejti, hogy a Chisso, a Daicel, a Hoechst és az Ueno az 1978. december 31-e és 1996. október 31-e közötti időszakban sértette meg az EK 81. cikk (1) bekezdését és az EGT-Megállapodás 53. cikkének (1) bekezdését. E vállalkozások tehát hosszú távú, tizenhét évig és tíz hónapig tartó jogsértést követtek el. Ezért a Bizottság úgy határozott, hogy a bírság kiindulási összegét 175%-kal kell növelni (a határozat (359) preambulumbekkezdése).

286 Figyelembe véve a jogsértés súlyát és időtartamát, a bírság alapösszege a Hoechst tekintetében 110 millió euróban került megállapításra (a határozat (361) preambulumbekkezdése).

2. A felek érvei

a) A Hoechst érvei

287 Ötödik jogalapjában a Hoechst vitatja a jogsértésnek a Bizottság által – a bírság összegének megállapítása végett – elfogadott jellegét és időtartamát.

288 A Hoechst előzetesen előadja, hogy az együttműködésének figyelembevétele előtt megállapított bírságösszeg, azaz 198 millió euró, majdnem ötszöröse az EGT-n belüli piac 1995. évi – a határozat I. táblázatában feltüntetett – összértékének, azaz 44,6 millió eurónak. Az ilyen mértékű bírság teljesen aránytalan.

289 Egyébként a Hoechst kiemeli, hogy a bírság összegének megállapítását illetően a Bizottság mérlegelési jogkörrel rendelkezik a 17. rendelet értelmében, azonban e mérlegelési jogkör teljesen szabad gyakorlását korlátozzák a közösségi jog általános elvei, valamint az iránymutatás, amelyet a Bizottságnak figyelembe kell vennie a

bírság kiszabásakor (a Hoechst különösen az Elsőfokú Bíróság T-230/00. sz., Daesang és Sewon Europe kontra Bizottság ügyben 2003. július 9-én hozott ítéletének [EBHT 2003., II-2733. o.] 38. pontjára hivatkozik).

A jogsértés jellegéről

290 Előzetesen az iránymutatás 1. A. pontjára és a fenti 289. pontban hivatkozott Daesang és Sewon Europe kontra Bizottság ügyben hozott ítéletre (38. pont) hivatkozva a Hoechst kifejti, hogy a Bizottság a bírság alapösszegét a jogsértés súlyával és időtartamával összhangban határozza meg. A jogsértés súlya az iránymutatásban meghatározott feltételek alapján kerül meghatározásra. E feltételek közé tartozik a jogsértés jellege, a piacra gyakorolt tényleges hatása, az érintett földrajzi piac mérete, valamint a vállalkozások tényleges gazdasági lehetőségei a versenytársaknak és fogyasztóknak történő károkozásra.

291 A Hoechst érdemben négy kifogást emel az ellen, hogy a határozat a jogsértést különösen súlyosnak minősítette. Először is, a Hoechst úgy véli, hogy a jogsértés súlyának értékelése helytelenül tulajdonít neki káros hatásokat. Másodszor, a Hoechst úgy véli, hogy a legfelsőbb szintű vezetőinek egyike sem vett részt a jogsértésben. Harmadszor, a Hoechst arra hivatkozik, hogy a Bizottság tévesen alkalmazta a jogot, amikor a vállalkozásokat különböző csoportokba sorolta. Negyedszer, kifogásolja a Bizottság által alkalmazott elrettentési szorzót.

– A jogsértés hatásairól

292 A Hoechst előadja, hogy a Bizottság azt feltételezi, hogy a szóban forgó kartell kárt okozott a fogyasztóknak. E feltételezés a lényeges indoka annak, hogy a Bizottság az érintett vállalkozásokkal szemben súlyos bírságot szabott ki. A Hoechst e tekintetben

a határozat (333)–(336), (340) és (341) preambulumbekzdésére hivatkozik, valamint a Bizottság 2003. október 1-i sajtóközleményére.

- 293 A Hoechst többek között úgy érvel, hogy a szóban forgó kartell állítólagosan káros hatása azon három tényező egyike volt (a jogsértés jellege, a kartell hatása és az EGT egészére való kiterjedése), amelyek alapján a Bizottság a jogsértés súlyát meghatározta (a határozat (344) preambulumbekzdése). Mivel e tényezőknek semmiféle súlyozása nem tűnik ki a határozatból, a Hoechst úgy véli, hogy a bírság teljes összegének egyharmada a szóban forgó kartell állítólagosan káros hatásai alapján került megállapításra. A Bizottság azonban nem bizonyította a jogsértés negatív hatásait a jelen esetben.
- 294 Ekképpen a határozat (105), (109), (333)–(337) és (342) preambulumbekzdései nem tartalmazzak a jogsértés negatív hatásait alátámasztó bizonyítékokat.
- 295 A határozat (105) preambulumbekzdését illetően a Hoechst úgy érvel, hogy azon tény, miszerint hosszú időszakokon keresztül nem érték el az árcélok, inkább annak jeleként vagy bizonyítékaként kellene tekinteni, hogy az árakra vonatkozó megállapodások nem valósultak meg. Ez különösen a határozat (163)–(188) preambulumbekzdéseiből tűnik ki. Egyébként a Hoechst a határozat (210), (217), (224) és (228) preambulumbekzdéseiben található tényezőkre hivatkozik, és kiemeli, hogy öt egymást követő éven keresztül egyáltalán nem emelkedtek az árcélok.
- 296 A határozat (109) preambulumbekzdése a Hoechst szerint kizárólag a Chisso becsülésén alapszik.
- 297 A határozat (333) és (334) preambulumbekzdését illetően a Hoechst kiemeli, hogy a Bizottság elismeri, hogy a kartellnek az érintett piacra gyakorolt hatásai a jelen esetben nem mérhetőek pontosan. Ugyanakkor a Bizottság megállapítja, hogy a szóban forgó megállapodás minden bizonnyal tényleges következményekkel bírt a szorbátok EGT-n belüli piacán. A Bizottság által e tekintetben nyújtott magyarázatok messze nem meggyőzőek. A Hoechst többek között nem érti, hogy az áraknak

a Bizottság által hivatkozott összehangolt csökkenése miként lehetne káros hatással a versenyre, és még kevésbé érti, hogy ez miként szolgálhat a harmadik feleknek okozott kár bizonyítékául. A Hoechst egyébként kiemeli, hogy a tényleges hatás csak akkor állapítható meg, ha először is az árcélok magasabbak a feltételezett piaci áraknál, és másodsor, ha ezeket az árakat legalább részben elérték. A jelen esetben e feltételek azonban nem teljesülnek.

298 A határozat (335) preambulumbekzdését illetően a Hoechst úgy érvel, hogy azon tény, miszerint a határozat (112) preambulumbekzdésében található táblázatban (II. táblázat) szereplő eladási mennyiségek megegyeznek a megállapodott kvótákkal, a megállapodások megfelelő működésének bizonyítékául szolgálhat, amennyiben nem léteztek „szürke mennyiségek”, azaz olyan eladott mennyiségek, amelyeket nem jelentettek be a kartell tagjainak. A jelen esetben léteztek e „szürke mennyiségek”, többek között a Hoechstnél. Egyébként a Hoechst úgy érvel, hogy a Bizottságnak bizonyítania kellett volna egyebek mellett, hogy e mennyiségi egybeesések a kínálat mesterséges hiányához és így a fogyasztók irányában felhajtott árakhoz vezettek.

299 A határozat (336) preambulumbekzdését illetően téves lenne arra következtetni, hogy a szorbát-előállítóknak módjában állt nem csupán a szorbátok piacát, hanem nagy részben a tartósítószeresek piacát is felügyelni. A Hoechst e tekintetben kifejti, hogy a tartósítószeresek vonatkozásában nem is létezik egyetlen piac.

300 Végül, a határozat (337) és (342) preambulumbekzdését illetően ellentmondásos lenne azt állítani egyrészt, hogy a szóban forgó megállapodásokat a jogsértés időtartama alatt megvalósították, másrészt pedig, hogy az olyan külső tényezők fennállása miatt, amelyek maguk is befolyásolhatták a termék árát, nehézségekbe ütközik az összes lehetséges ok viszonylagos jelentőségére vonatkozó következtetéseket tenni. E körülmények között téves a határozat (341) preambulumbekzdésében megismételt következtetés, amely szerint a megállapodás megfontolt megvalósítása tényleges hatást gyakorolt a szorbátok piacára.

– A felső szintű vezetőknek a versenyellenes megállapodásokban való részvételéről

- 301 A Bizottság úgy véli, hogy a versenyellenes megállapodásokat az érintett vállalkozások legfelsőbb szintű vezetői hozták létre, irányították és ösztönözték (a határozat (323) preambulumbekzdése).
- 302 A Hoechst szerint ezen állítás ellentétes a Bizottságot az EK 253. cikk értelmében terhelő indokolási kötelezettséggel. A Bizottságnak többek között meg kellett volna határoznia, hogy mely tényezőkre alapította következtetését (az Elsőfokú Bíróság T-15/99. sz., Brugg Rohrsysteme kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletben [EBHT 2002., II-1613. o.] 210. pontja).
- 303 Egyébként pontatlan azon állítás, miszerint a kartellben részt vevő személyek legfelsőbb szintű vezetők lettek volna, legalábbis a Hoechst esetében. A fenti 75. pontban hivatkozott ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben hozott ítélet indokolására (33–38. pont) hivatkozva a Hoechst kiemeli, hogy a határozat (96) preambulumbekzdésében említett két legmagasabb beosztású munkatársa a Hoechst nyolc–tizenkét kereskedelmi területe egyikének volt az értékesítési igazgatója. Mindkét említett munkatárs alá volt rendelve egy ágazati igazgatónak és az érintett kereskedelmi ágazat értékesítési igazgatójának, amely utóbbiak még mindig alacsony igazgatói szinten álltak. A határozatban említett további munkatársak alacsonyabb beosztásban tevékenykedtek, illetve nem is rendelkeztek vezetői beosztással.
- 304 Végül, még amennyiben a többi érintett vállalkozás munkatársai legfelsőbb szintű vezetőknek minősülnek is, ez nem járhat a Hoechst esetében a bírság alapösszegének emelésével. A Hoechst által elkövetett jogsértés súlya nem függhet a jogsértésben részt vevő többi vállalkozás alkalmazottainak helyzetétől.

– A vállalkozások csoportokba sorolásáról

- 305 A Hoechst először is megjegyzi, hogy a kiindulási összegek közötti különbségtétel – amely a Hoechst esetében 20 millió euróban került megállapításra, az összes többi érintett vállalkozás esetében pedig 6,6 millió euróban – nem elfogadható a jogsértés jellegére tekintettel, amely azonos mindegyik vállalkozás esetében.
- 306 Egyébként a fenti 220. pontban hivatkozott CMA CGM és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletre (405. és azt követő pontok) hivatkozva a Hoechst kiemeli, hogy a kiindulási összeg megállapítása keretében a vállalkozások csoportokba sorolásának mindenekelőtt az egyenlő bánásmód elvét kell figyelembe vennie.
- 307 A jelen esetben a Bizottság fokozatosan állapította meg a kiindulási összegeket a vállalkozásoknak a verseny korlátozására való feltételezett képessége, illetve a versenyben állítólagosan okozott kárhoz való hozzájárulása függvényében (a határozat (349) preambulumbekkezdése). Mérési kritériumnak az egyes vállalkozásoknak a szorbátok világpiacán meglévő piaci részesedéseit választotta (a határozat (350) preambulumbekkezdése).
- 308 E tekintetben a Hoechst először is megjegyzi, hogy a négy japán előállító piaci részesedése egyenként akár 15%-ot is elérhet, ami összeadva több mint kétszerese a Hoechst világpiaci részesedésének. Figyelembe véve a japán előállítók közötti kartellnek az export tekintetében fennálló erősségét és a kartelltalálkozókon tanúsított, mindenkor teljesen összehangolt magatartását, a Hoechstnek a világpiac alakulását illető jelentősége csupán másodlagos lehet. Ekképpen, a japán előállítók piaci részesedéseinek megoszlására támaszkodva, a Hoechst úgy véli, hogy az alapösszeget ezen előállítók esetében 1,61–2,54-szer magasabban kellene meghatározni, mint az ő esetében. Ez 10,4 és 16,65 millió euró közötti alapösszegnek felelt volna meg – a japán előállítókkal szemben (beleértve a Chissot) kiszabandó megfelelő bírság esetében –, tehát ha minden más változatlan marad, ez a Hoechsttel szemben kiszabott bírság 16,58–47,52 millió euróval való csökkentésének felelt volna meg.

309 Másodsor, mindenesetre még a japán előállítók piaci részesedéseit külön-külön véve is figyelembe, a piaci részesedés 1%-ára megállapított bírság 0,44 és 0,7 millió euró közötti kiindulási összegnek felelne meg. A Hoechstöt tehát hátrány érte, mivel ha a Bizottság ugyanezeket a kritériumokat alkalmazta volna vele szemben is, a kiindulási összegnek 10,38 és 16,52 millió euró között kellett volna megállapításra kerülnie. Ha minden más változatlan marad, 17,3 és 47,62 millió euró közötti bírságtöbblet áll fent.

310 Harmadsor, a közelmúltbeli más határozatokkal való összehasonlításból kitűnik, hogy a Bizottság a jelen esetben eltért a csoportonkénti bírságkiszabással kapcsolatos elveitől. A Hoechst e tekintetben az EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-Megállapodás 53. cikke szerinti, az SGL Carbon AG, a Le Carbone-Lorraine SA, az Ividen Co., Ltd, a Tokai Carbon Co., Ltd, a Toyo Tanso Co., Ltd, a GrafTech International Ltd, az NSCC Techno Carbon Co., Ltd, a Nippon Steel Chemical Co., Ltd, az Intech EDM BV és az Intech EDM AG ellen folyó eljárásról (COMP/E-2/37.667 – Speciális grafitból készült termékek) szóló, 2002. december 17-i 2006/460/EK bizottsági határozatra (HL L 180., 20. o.) hivatkozik, amely az Elsőfokú Bíróságnak a fenti 118. pontban hivatkozott T-71/03. sz., Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben 2005. június 15-én hozott ítélete alapjául szolgált. E határozatban a Bizottság a bírság kiindulási összegét 20 millió euróban határozta meg egy olyan vállalkozás esetében, amely 30 és 40% közötti piaci részesedéssel rendelkezett, és 14 millió euróban állapította meg egy 21 és 27% közötti piaci részesedéssel rendelkező vállalkozás esetében. Egyébként ugyanebben a határozatban az extrudált speciális grafitra irányuló másik kartell okán a két szankcionált vállalkozással szemben, amelyek piaci részesedése 25 és 35% közötti volt, egyenként 15 millió euró kiindulási összeget állapított meg a Bizottság. A Hoechst (a közzététel után) e határozat nem bizalmas változatát, valamint a Bizottság egy tisztviselőjének vallomását nyújtotta be bizonyítékként. Ezen elveket figyelembe véve a Hoechst úgy véli, hogy az ő esetében a jelen ügyben megállapított alapösszegnek jelentősen alacsonyabb kellett volna lennie (attól függően, hogy a kiindulási összeg 14 vagy 15 millió euró, az alapösszegnek 24,75 vagy 29,7 millió eurónak kellett volna lennie, amennyiben minden más változatlan).

– A Hoechst méretét és összesített forrásait figyelembe vevő növelési tényezőről

311 A Bizottság ismét egyenlőtlen bánásmódban részesítette a Hoechstöt, amikor a 20 millió euró kiindulási összegét kétszeres csoportszorzóval növelte. A határozattal

érintett más vállalkozások nemzetközi szinten tevékenykedő nagyvállalkozásoknak minősültek, és továbbra is azok maradtak. A Hoechst méretének időközbeni jelentős csökkentése, amelynek következtében a csoport forgalma 2002-ben már csak 9 milliárd euró körül volt, valamint tevékenységének holding tevékenységre történt korlátozása, illetve a szorbát-ágazatbeli tevékenysége harmadik félnek történt eladása érvénytelenné teszi a bírság rendkívüli növelésének igazolását. A Hoechst szerint mindenesetre nem kétszeres szorzót kellett volna alkalmazni.

A jogsértés időtartamáról

- 312 A Hoechst úgy érvel, hogy a jogsértés időtartama miatt a Bizottság által megállapított 175%-os emelés túlzott és aránytalan.
- 313 Először is, a jogsértés időtartama miatti 100%-ot meghaladó emelések alapvetően ellentétesek a Bizottság által az iránymutatásban meghatározott bírságkiszámítási módszerrel. A Hoechst megjegyzi, hogy a jogsértés súlyával kapcsolatos tényezők lehetővé teszik az alapösszeg meghatározását, amelyet második lépésben a jogsértés időtartamának függvényében kiigazítanak. Ez utóbbit illetően az iránymutatás 1. B. pontja csupán „sokkal nagyobb összegű bírság[ról]” rendelkezik, és nem egy teljesen új, az alapösszegtől jelentősen eltérő nagyságrendű összeg megállapításáról.
- 314 Másodszor, a jogsértés időtartama miatti emelés ismét figyelembe veszi a jogsértés súlyát. A Hoechst kiemeli e tekintetben, hogy az árakra és mennyiségekre vonatkozó kartellek általában hosszú ideig tartó jogsértések. Következésképpen, ha a Bizottság e kartelleket a legmagasabb csoportba, a „különösen súlyos jogsértések” közé helyezi, nem veheti még egyszer figyelembe a jogsértés e súlyos jellegét a jogsértés időtartamának értékelésekor.

- 315 Harmadszor, a Hoechst alapvetően kétségbe vonja azon tényt, hogy valamely közvetlenül arányos emelés, amely évenként statikusan 10%-kal emelkedik, alkalmazható hosszú időtartam esetében a kartell szankcionálására. A Hoechst kiemeli e tekintetben, hogy az egységesnek minősülő, hosszú ideig tartó jogsértések keretében valamennyi szankciórendszer a szankció emelésének olyan tényezőiről rendelkezik, amelyek szintje exponenciálisan csökken az időtartam növekedésével. E megközelítés egyébként tiszteletben tartja az arányosság elvét. Amennyiben indokolt, hogy a régmúltban elkövetett büntetendő cselekmények egy idő után elévülnek, a szankcióintézkedések sem hagyhatják figyelmen kívül ezen elvet. A Hoechst hozzáfűzi, hogy még amennyiben a 2988/74 rendelet 1. cikkének (2) bekezdésében megfogalmazott „folytonossági kapcsolat elve” alkalmazandó lenne is a közösségi jogra, akkor sem vezethetne a kiszabott bírságok vég nélküli emeléséhez.
- 316 Végül, az alkalmazott emelés a Bizottság korábbi gyakorlatával összehasonlítva aránytalan.
- 317 A Hoechst először is az EK-Szerződés 85. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban (IV/35.733 – VW-ügy) 1998. január 28-án hozott 98/273/EK bizottsági határozatra (HL 1998. L 124., 60. o.) hivatkozik, amelyben a Bizottság úgy határozott, hogy a minden egyes évenként 10%-os emelés csak akkor megfelelő, ha a jogsértés súlya az időtartam teljes hossza alatt egyforma maradt. A jelen esetben egyetlen olyan állítást sem terjesztettek elő, amely bizonyítaná vagy alátámasztaná e tényt, ami ellentétes a Bizottságot terhelő indokolási kötelezettséggel.
- 318 A Hoechst ezt követően több olyan határozatra hivatkozik, amelyekben a Bizottság az alapösszeget csupán a második évtől kezdődően emelte, amennyiben az iránymutatás a jogsértésnek csak az „átlagosnak” tekinthető időtartamot meghaladó időtartama tekintetében rendelkezik emelésről. A Hoechst többek között az EK-Szerződés 85. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban hozott, 1998. október 21-i 1999/60/EK bizottsági határozatban (IV/35.691/E-4 – „Előszigetelt csövek”-ügy) (HL 1999. L 24., 1. o.) alkalmazott emelésre, valamint az Elsőfokú Bíróság T-220/00. sz., Cheil Jedang kontra Bizottság ügyben 2003. július 9-én hozott ítéletének (EBHT 2003., II-2473. o.) 137. pontjára hivatkozik. A Hoechst ezekből azt a következtetést vonja le, hogy a jelen esetben csupán 165%-os emelés lett volna alkalmazható.

b) A Bizottság érvei

319 Előzetesen és a Hoechst által az ötödik jogalap bevezetőjében kifejtett érvekre válaszul, a Bizottság kiemeli, hogy a bírság és a szorbátok EGT-n belüli piaca 1995. évi teljes forgalma közötti összehasonlítás nem helytálló. Az éves piaci forgalom nem mutat rá azon negatív hatásokra, amelyeket egy 17 évig tartó kartell okozhatott. Egyébként a bírság – Hoechst együttműködésének figyelembevétele előtti – összegét a jelen esetben egy sor tényező indokolja. Ráadásul a 20 millió euró megfelel az iránymutatásban a különösen súlyos jogsértések esetére meghatározott minimum kiindulási összegnek. Ezen összeg továbbá megfelel a Bizottság határozathozatali gyakorlatának. Végül a Bizottság kiemeli, hogy az egyedi kiindulási összeg csupán egy köztes összeg, amely az iránymutatásban meghatározott módszer alapján kiigazítások tárgyát képezi a jogsértés időtartamának, illetve a megállapított súlyosító és enyhítő körülményeknek függvényében (a fenti 318. pontban hivatkozott Cheil Jedang Corporation kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 95. pontja).

A jogsértés hatásairól

320 A Bizottság szerint nem tekinthető vitatottnak azon tény, hogy a kartell által megsza-
bott árak – legalábbis főszabályként – magasabbak voltak a piaci áraknál, minden-
esetre a Hoechst esetében. A Bizottság kiemeli e tekintetben, hogy a Hoechstnek volt
módja észrevételeket tenni a határozat (105), (109) és (288) preambulumbekzdésében
szereplő – a kifogásközlés 78., 82. és 265. pontjának megfelelő – megállapításokat
illetően. E kifogásközlésben a Bizottság jelezte, hogy az iránymutatással összhangban
figyelembe fogja venni a „piacra gyakorolt hatásokat” (291. és 295. pont). A kifogás-
közlésre adott válaszában a Hoechst annak kijelentésére szorítkozik e hatásokkal
kapcsolatban, hogy azok nem relevánsak a jogsértés fennállásának megállapítása
szempontjából. A Hoechst továbbá kifejezetten kinyilvánította válaszában, hogy nem
vitatja a szorbátokkal kapcsolatos kartellre vonatkozóan a Bizottság kifogásközlé-
sében leírt lényeges tényeket (a határozat (29) és (451) preambulumbekzdése).

- 321 A Bizottság kiemeli továbbá, hogy a jelen esetben az érintett vállalkozások olyan árcélokot rögzítettek, amelyeket az ügyfelek hajlandóak voltak megfizetni (a határozat (102) preambulumbekzdése). Ezek az árak nem feleltek meg a kartell egyes tagjai által folytatott szabad ármeghatározásnak. A Hoechst egyébként nem tagadja lényegében, hogy a bevezetett felügyeleti mechanizmusok ténylegesen lehetővé tették az árcélok teljességének elérését, illetve legalábbis azt, hogy a felek tevőlegesen próbálták ezt elérni (a határozat (331) és (334) preambulumbekzdése). A Bizottság szerint az árcélok módszeresen tárgyalási alapként alkalmazták (a határozat (104) preambulumbekzdése). Olykor a résztvevők kifejezetten megállapították, hogy az árcélok tiszteletben tartották (a határozat (205) preambulumbekzdése).
- 322 A Bizottság ugyanakkor nem adott választ a kartell által előírt árak és a normális versenyhelyzetben elérhető árak közötti különbség kérdésére (a határozat (333) és (340)–(342) preambulumbekzdése). A határozat nem fejt ki, hogy az árak folyamatosan emelkedtek, csupán arra mutat rá, hogy az árcélok oly módon határozták meg, hogy a piaci árnál magasabb árat lehessen elérni. A Bizottság szerint ebbe az árak csökkenése is beletartozhat, amely azonban csak arra irányul, hogy a kartell tagjai számára csökkentse piaci árak csökkenésének következményeit (a határozat (224) preambulumbekzdése).
- 323 A kartellnek az eladott mennyiségekre gyakorolt hatását illetően a Hoechst nem kérdőjelezte meg kifejezetten a határozat II. táblázatában szereplő számadatokat. A Hoechst azon (a határozat (419) preambulumbekzdésének ellentmondó) állítása, amely szerint a többi előállítónál – többek között nála – nagyobb „szürke mennyiségek” léteztek, mint az Uenonál, teljesen pontatlan. Egyébként a szürke mennyiségek problémája csupán 1992 végén, tehát a kartell vége fele merült fel (a határozat (112) és (193) preambulumbekzdése). A Bizottság emlékeztet továbbá arra, hogy a jelen esetben a kínálatot a kereslet alakította, és visszaul a határozat (108) és (109) preambulumbekzdésére.
- 324 A Hoechstnek a szóban forgó piaccal kapcsolatos észrevételeit illetően a Bizottság kifejti, hogy a határozat (336) preambulumbekzdésében csupán arra emlékeztet, hogy a szorbátok a leggyakrabban használt tartósítószer, és egyetlen másik tartósítószer sem tudná teljesen helyettesíteni őket. Tehát jogos azon következtetés, miszerint a szorbát-előállítóknak módjában áll „nagy mértékben” befolyásolni a tartósítók ágazatát is. A Bizottság hozzáfűzi, hogy nem állapította meg véglegesen, hogy

létezik-e elkülönült piaca a szorbátoknak. Azonban, még ha így történt is, a Bizottság megállapítása helytálló marad.

- 325 Végül, a jogsértés káros következményeinek a bírságösszeg megállapításával kapcsolatos jelentőségét illetően teljesen alaptalan a Hoechst érvelése, amely szerint a következmények pontosan egyharmadnak számítanak. A Bizottságnak a Hoechst által hivatkozott sajtóközleménye a határozatnak csupán rövidített bemutatását tartalmazta, és nem úgy értelmezendő, hogy a szóban forgó következmények meghatározó szerepet játszottak volna a bírság összegének megállapításakor. E szempontot még csak nem is tartalmazza a közlemény „Bírságszámítás” című része. Egyébként nagyobb jelentőséget kell tulajdonítani a magatartás céljából eredő tényezőknek, mint a hatásaival kapcsolatosaknak, különösen amikor olyan lényegüket tekintve súlyos jogsértésekről van szó, mint az ármegállapítás vagy a piac felosztása (az Elsőfokú Bíróság T-141/94. sz., Thyssen StaHL kontra Bizottság ügyben 1999. március 11-én hozott ítéletének [EBHT 1999., II-347. o.] 636. pontja).

A felső szintű vezetőknek a versenyellenes megállapodásokban való részvételéről

- 326 A határozat indokolását illetően a Bizottság kiemeli, hogy a Hoechst nyilvánvalóan megértette, hogy a „legfelsőbb szinten” kifejezés mit jelent, valamint hogy a kifogásközlés kifejtette, hogy a megállapodásokat az érintett vállalkozások legfelsőbb szintjén hozták létre, irányították és ösztönözték. A Hoechst nem vitatta e megállapításokat, és nem volt szükséges e kérdést jobban kifejteni.
- 327 Érdemben nem lehet a fenti 75. pontban hivatkozott ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben hozott ítéletből a „legfelső szinten” fogalmának olyan, minden helyzetre alkalmazható meghatározására következtetni, amely kizárná valamennyi, az ezen ítéletben szereplő személyeknél alacsonyabb beosztásban tevékenykedő személyt. A határozat (323) preambulumbekzdése annak bizonyítására irányul, hogy a kartellt nem alárendelt munkatársak szervezték meg, hanem a hierarchia olyan szintjén álló személyek, akik a kartellnak tekintélyt és állandóságot kölcsönözhetnek. A Hoechst érintett részlegének értékesítési igazgatói megfeleltek e feltételeknek.

A vállalkozások csoportokba sorolásáról

- 328 A Hoechst figyelmen kívül hagyja azon tényt, hogy az iránymutatás az egyes vállalkozások adott súlyán alapul (az 1. A. pont negyedik, hatodik és hetedik bekezdése). Azon tény, miszerint a japán előállítók rendszeresen találkoztak a közös találkozókat megelőzően, és rendszerint azokat követően is, nem jelenti azt szükségszerűen, hogy egyetlen vállalkozásnak tekinthetőek.
- 329 Egyébként a Bizottság emlékeztet arra, hogy a vállalkozások csoportokba sorolását a Hoechsttel kezdte, akivel szemben a különösen súlyos jogsértések esetében ajánlott legkisebb bírságot szabta ki. Nem fogadható el a Hoechst arra irányuló érvelése, miszerint a második csoportba sorolt vállalkozások esetében túl alacsony a bírság kiindulási összege, amely a Hoechst kiindulási összegének egyharmada, mivel senki sem hivatkozhat valamely harmadik személy javára elkövetett jogellenes magatartásra (az Elsőfokú Bíróság T-16/99. sz., Lögstör Rör kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítélet [EBHT 2002., II-1633. o.] 350. pontja). Ráadásul az egyes bírságok összegének megállapítását illetően a Bizottság mérlegelési joggal rendelkezik, és nem köteles e célból pontos matematikai képlet alkalmazására (a fenti 220. pontban hivatkozott CMA CGM és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 252. és 383. pontja). Nem bír tehát következménnyel azon tény, hogy a második csoportba sorolt vállalkozások esetében megállapított kiindulási összeg nem pontosan arányos az érintett vállalkozások piaci részesedéseivel.
- 330 A Hoechst által hivatkozott határozathozatali gyakorlatot illetően a Bizottság úgy érvel, hogy e gyakorlat önmagában nem szolgál jogi háttérként a versenyjogi bírságok tekintetében, mivel azt kizárólag a 17. rendelet határozza meg, valamint hogy az összehasonlítás elemei csupán jelzésértékűek lehetnek, hiszen a versenyjogi ügyek sajátos körülményei – mint például a piacok, a termékek, az országok, a vállalkozások és az érintett időszakok – nem azonosak. A Bizottság ezzel kapcsolatban a fenti 218. pontban hivatkozott JCB Service kontra Bizottság ügyben hozott ítéletre (187. és 188. pont) hivatkozik. A Hoechst által végzett összehasonlítás ennél fogva nem releváns.

A Hoechst méretét és összesített forrásait figyelembe vevő növelési tényezőőről

- 331 A Bizottság úgy érvel, hogy az elrettentési szorzó megállapítása összhangban van az ítélkezési és a határozathozatali gyakorlattal. A Bizottság különösen a fenti 75. pontban hivatkozott ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben hozott ítéletre (162. és azt követő pontok) utal vissza.
- 332 E szorzó figyelembe veszi az érintett vállalkozás méretét és forrásait, valamint a vele járó jelentőségét. 2002-ben a Hoechst legalább négyszer olyan jelentős volt, mint a Daicel, a forgalom tekintetében öt közvetlenül követő vállalkozás. Ezzel szemben nem releváns a Hoechst tevékenységének a határozat elfogadásakor irányadó jellege. A Bizottság az érintett vállalkozások méretének releváns összehasonlításakor már figyelembe vette azon tényt, hogy a Hoechst a szorbát-ágazatbeli tevékenységét átengedte egy harmadik félnek.

A jogsértés időtartamáról

- 333 A Hoechst által az iránymutatásban előírt módszerrel kapcsolatban felhozott érveket illetően a Bizottság kifejti, hogy az évi 10%-os emelést az iránymutatás 1. B. pontja írja elő, annak érdekében, hogy a hosszú időn át káros hatást gyakorló korlátozásokat hathatós szankciókkal sújtsák. A Bíróság a közelmúltban már kiemelte, hogy a közérdeknek is a versenyellenes magatartások és megállapodások elkerülése, feltárása, valamint szankcionálása felel meg (a fenti 145. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 54. pontja).
- 334 A Bizottság egyébként kiemeli, hogy a jogsértés időtartama miatt előírt emelésre nem vonatkozik a feltétlen felső határ (mint a Hoechst által hivatkozott 100%), és ezzel kapcsolatban a számos ügyben megnyilvánuló határozathozatali gyakorlatára hivatkozik.

- 335 Ráadásul a jogsértés súlyának és időtartamának szempontjai egymástól függetlenül, egyidejűleg léteznek. Együtt teszik lehetővé az alapösszeg meghatározását. A két szempont önálló minőségének ellentmondana – így nem lenne megfelelő –, ha a Bizottság a jogsértés időtartama miatti emelést a súlyosság szempontjának függvényében állapítaná meg.
- 336 Egyébként – ellentétben a Hoechst véleményével – a különösen súlyos jogsértések csoportjába nem csupán a hosszú időtartamú horizontális korlátozások tartozhatnak. Ennélfogva teljes mértékben figyelembe kell venni a jogsértés tényleges időtartamát.
- 337 Az elévüléssel kapcsolatos megállapítások sem relevánsak. A hosszan tartó vagy folyamatos jogsértések esetén az elévülést csak azon időponttól kell számítani, amikor a jogsértés véget ér.
- 338 Azon érvet illetően, amely szerint mindenesetre csupán 165%-os emelésről lehet szó, mivel a jogsértés első éve nem számít, a Bizottság úgy válaszol, hogy az évenkénti 10%-os emelés teljes mértékben megfelel az iránymutatásban meghatározott elveknek. E tekintetben az iránymutatás csupán annyit ír elő, hogy a rövid időtartamú – általában egy évnél rövidebb idejű – jogsértések esetén nem alkalmazandó emelés (a fenti 318. pontban hivatkozott Cheil Jedang Corporation kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 133. pontja). Az iránymutatás 1. B. pontja második és harmadik albekezdésének összevetéséből kitűnik, hogy az egy évnél hosszabb ideig tartó jogsértések esetén a jogsértés minden egyes évre alkalmazni kell az emelést, beleértve tehát a jogsértés első évét is.
- 339 Végül, a Hoechst által hivatkozott határozathozatali gyakorlatot illetően, amely szerint évenkénti 10%-nál alacsonyabb emelést alkalmazott, a Bizottság kifejti, hogy a fenti 318. pontban hivatkozott Cheil Jedang Corporation kontra Bizottság ügyben hozott ítélet alapjául szolgáló ügynek az volt a sajátossága, hogy az időtartam miatti emelés egyes vállalkozások esetében 10% volt, más vállalkozásoknál viszont nem érte el a 10%-ot, így a határozat nem volt egységes (az ítélet 139. pontja). A Bizottság hozzáfűzi, hogy azon tény, miszerint a múltban a jogsértés időtartamától függően a bírság összegét bizonyos százalékkal emelte, nem fosztja meg annak lehetőségétől, hogy e százalékszintet a 17. rendeletben megállapított korlátok között felemelje, ha ez a közösségi versenypolitika végrehajtásának biztosítása érdekében szükséges (az

Elsőfokú Bíróság T-203/01. sz., Michelin kontra Bizottság ügyben 2003. szeptember 30-án hozott ítéletének [EBHT 2003., II-4071. o.] 277. pontja).

340 Egyébként a Hoechst által említett utolsó határozatokban a Bizottság vitathatatlanul évenkénti 10%-kal emelte a jogsértés időtartamára a bírságot. Ezért el kell utasítani a Hoechst azon állítását, miszerint az évenkénti 10%-os emelés semmiképpen sem megfelelő, hiszen a jogsértés intenzitása változó volt. Egyrészt a Hoechst által a jogsértés intenzitásának e változása alátámasztására hivatkozott határozatrészletből nem vonható le semmi ezirányú következtetés. Másrészt a bírság összegének a jogsértés minden egyes éve tekintetében 10%-kal történő emelése indokolt akkor is, ha a jogsértés intenzitása változhatott is az érintett időszak folyamán, amennyiben a jogsértés különösen súlyos jellege folytatódott (a fenti 339. pontban hivatkozott Michelin kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 278. pontja).

3. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

341 Először is, előzetesen meg kell állapítani, hogy a Hoechst ötödik jogalapja két részből áll. Az első rész címe „A jogsértés jellege”. A második részé „A jogsértés időtartama”. Az első rész azonban lényegében a jogsértés „súlyának” elemeire vonatkozik, amelyek közé a jogsértés jellege is tartozik. Úgy kell tehát értelmezni, hogy a Hoechst a jogalap első részében a Bizottság által a jogsértés súlyát illetően elfogadott elemeket vitatja.

342 El kell továbbá utasítani a Hoechst azon általános érvelését, miszerint a vele szemben kiszabott bírságnak az 1996. évi engedékenységi közlemény alkalmazása előtt megállapított összege aránytalan, amennyiben majdnem ötszöröse az EGT-n belüli piac teljes – a határozat I. táblázatában megállapított – 1995. évi forgalmának. E tekintetben meg kell állapítani, hogy a Bizottság mérlegelési joggal rendelkezik az egyes bírságösszegek megállapítása tekintetében (a Bíróság C-283/98. P. sz., Mo och Domsjö kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítéletének [EBHT 2000., I-9855. o.] 47. pontja és az Elsőfokú Bíróság T-303/02. sz., Westfalen Gassen Nederland kontra Bizottság ügyben 2006. december 5-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-4567. o.] 151. pontja). Egyébként a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése értelmében a bírság

összege a jogsértés súlya és időtartama alapján kerül megállapításra. Ráadásul ezen összeg számtani műveletek sorozatának eredménye, amelyet a Bizottság az iránymutatással összhangban végzett el. Ezen összeget különösen a szóban forgó vállalkozás egyéni magatartásához kötődő számos tényezőre – nevezetesen a súlyosító vagy enyhítő körülmények fennállására – tekintettel kell megállapítani (az Elsőfokú Bíróság T-304/02. sz., Hoek Loos kontra Bizottság ügyben 2006. július 4-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-1887. o.] 82. és 85. pontja). E jogi háttérből nem lehet arra következtetni, hogy a Bizottságnak az így kiszámított bírságot az érintett termék EGT-n belüli piacának teljes forgalmához kellene arányítania a jogsértés adott éve (a jelen esetben 1995.) tekintetében, amikor a szóban forgó jogsértés több mint 17 éven át tartott, és a bírság összege a vállalkozás egyéni magatartásához kapcsolódó más tényezőktől is függ. Következésképpen a Hoechst ezzel kapcsolatos általános érvelését el kell utasítani.

a) A jogsértés súlyáról

³⁴³ Emlékeztetni kell arra, hogy az iránymutatás értelmében a jogsértés súlyosságának megállapításánál különösen figyelembe kell venni a jogsértés jellegét, a piacra gyakorolt tényleges hatását, ha ez a hatás mérhető, valamint az érintett földrajzi piac méretét. A jogsértéseket ennek megfelelően a következő három kategóriába kell majd sorolni: enyhe jogsértés, súlyos jogsértés és különösen súlyos jogsértés (az 1. A. pont első és második bekezdése).

³⁴⁴ Emlékeztetni kell továbbá arra is, hogy a jogsértések súlyát számos tényező alapján kell meghatározni – mint például az ügy sajátos körülményei, az ügy háttere, a bírságok elrettentő hatása –, azonban nincs olyan felsorolás, amely kimerítő vagy kötelező módon tartalmazná a mérlegelendő tényezőket (a fenti 208. pontban hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben 2002. október 15-én hozott ítélet 465. pontja, valamint a Bíróság C-189/02. P., C-202/02. P., C-205/02. P–C-208/02. P. és C-213/02. P. sz., Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. június 28-án hozott ítélet [EBHT 2005., I-5425. o.] 241. pontja).

A kartell által a szorbátok EGT-n belüli piacára gyakorolt hatásról

345 Előzetesen ki kell emelni, hogy a jogsértés súlyának a fenti 343. pontban említett három értékelési szempontja nem azonos súllyal esik latba az átfogó értékelés során. A jogsértés jellege elsődleges szerepet játszik, különösen a jogsértések „különösen súlyosnak” minősítésénél. E tekintetben a különösen súlyos jogsértéseknek az iránymutatásban található leírásából kitűnik, hogy az egyebek mellett – mint a jelen esetben – az árcélok rögzítésére, illetve értékesítési mennyiségi kvóták meghatározására irányuló megállapodások, illetve összehangolt magatartások pusztán a jellegük alapján „különösen súlyosnak” minősülhetnek, anélkül hogy e magatartások sajátos hatását meg kellene határozni (lásd ebben az értelemben az Elsőfokú Bíróság T-49/02–T-51/02. sz., Brasserie nationale kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. július 27-én hozott ítéletének [EBHT 2005., II-3033. o.] 178. pontját).

346 A jelen esetben először is meg kell jegyezni, hogy a Hoechst nem vitatja a kartell jogsértő tárgyát, azaz az árcélok rögzítését, az értékesítési mennyiségi kvóták meghatározását, az információs és felügyeleti rendszer létrehozását, valamint azon tényt, hogy nem biztosítottak technológiát a potenciális piaci belépőknek.

347 Másodszor, meg kell állapítani, hogy a Bizottság a határozatban a jogsértés súlyának értékelésekor figyelembe vette a kartell piacra gyakorolt tényleges hatását. Míg a Bizottság a határozat (327) preambulumbekkezdésében kifejti, hogy nem szükséges figyelembe venni a tényleges hatásokat, amennyiben a kartell versenyellenes célja megállapításra került, a határozat (333)–(336) preambulumbekkezdésében megállapítja, hogy a jelen esetben léteztek ilyen hatások, még ha a (333) preambulumbekkezdésben megjegyzi is, hogy ezeket nem lehet pontosan számszerűsíteni. E hatások többek között a szóban forgó megállapodások megvalósításából következnek. A Bizottság e tekintetben arra emlékeztet a határozat (330)–(332) preambulumbekkezdésében, visszautalva a határozat I. részére, hogy a szóban forgó megállapodások gondosan végrehajtották. A kartellnek a piacra gyakorolt tényleges hatására vonatkozó (334) és (336) preambulumbekkezdések szintén a szóban forgó megállapodások végrehajtására utalnak. A határozatnak a – kartell piacra gyakorolt tényleges hatása alakulásával kapcsolatos következtetést tartalmazó – (337) preambulumbekkezdésében a Bizottság kifejti, hogy e „folyamatos végrehajtás kihatott a szorbátok piacára”.

- 348 Az Elsőfokú Bíróság előtt a Hoechst nem vitatja a Bizottságnak a kartell végrehajtásával kapcsolatos következtetését. Ki kell emelni e tekintetben, hogy – elsősorban árkartellről lévén szó – a Bizottság jogosan következtethet a jogsértés piacra gyakorolt hatására azon tényből, hogy a kartell tagjai intézkedéseket hoztak a megállapított árak alkalmazására. Ugyanakkor amennyiben valamely kartell végrehajtása megállapítást nyer, a Bizottság nem köteles módszeresen bizonyítani, hogy a megállapodások ténylegesen lehetővé tették az érintett vállalkozások számára, hogy magasabb üzleti árat érjenek el, mint a kartell hiányában (lásd ebben az értelemben a fenti 153. pontban hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 743–745. pontját). Ennélfogva a Hoechst érvei nem kérdőjelezik meg a Bizottság következtetését a kartellnek a szóban forgó megállapodások végrehajtásából eredő hatásait illetően.
- 349 Meg kell jegyezni továbbá, hogy a kartell célja többek között árcélok rögzítése volt. E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy az ármeghatározás, még ha csak irányadó jelleggel is, azáltal befolyásolja a versenyt, hogy a kartell minden résztvevője számára lehetővé teszi, hogy ésszerű bizonyossággal előre tudja, hogy milyen lesz a versenytársai árpolitikája. Az ilyen kartellek általánosabban az érintett piacon fennálló verseny lényegi paramétereibe való közvetlen beavatkozást jelentenek. Az érintett termelők, azáltal hogy kifejezték arra irányuló akaratukat, hogy a termékeikre meghatározott szintű árat alkalmaznak, már nem önálló módon döntenek a piaci politikájukról, és így veszélyeztetik a Szerződés versenyre vonatkozó rendelkezéseiben rejlő koncepciót (az Elsőfokú Bíróság T-64/02. sz., Heubach kontra Bizottság ügyben 2005. november 29-én hozott ítéletének [EBHT 2005., II-5137. o.] 81. pontja). Következésképpen az árcélok rögzítésével a kartell szükségszerűen befolyásolta a versenyt.
- 350 Egyébként a határozat II. táblázatából kitűnik, hogy a kartell résztvevői által megállapított értékesítési kvótákat megvalósították, amint azt a Bizottság a határozat (335) preambulumbekzdésében megállapította. A Hoechst nem vitatja a táblázatban feltüntetett számadatokat, csupán úgy érvel, hogy a „szürke mennyiségek” – azaz az eladott, de a kartell tagjainak be nem jelentett mennyiségek – megkérdőjelezik a szóban forgó megállapodások megfelelő működését. A határozat (112) és (193) preambulumbekzdéséből kitűnik, hogy a kartell tagjai között az esetleges „szürke mennyiségekkel” kapcsolatos viták a japán előállítóknak a „hivatalos statisztikákban” – azaz ezen előállítók közzétett kiviteli adatai között – nem szereplő értékesítési mennyiségeire vonatkoztak. A Bizottság kifejti többek között a határozat (335) preambulumbekzdésében, hogy e „szürke mennyiségek” az Uenonak

tudhatóak be. Ennélfogva – feltételezve, hogy e „szürke mennyiségek” kihatnak az Uenonak vagy a többi japán előállítónak a határozat II. táblázatában feltüntetett forgalmára – e mennyiségek ugyanakkor nem hatnak ki a Hoechst forgalmára. E körülmények között a kartell legalábbis korlátozta, illetve felügyelte az EGT piacán jelen lévő egyik versenytárs piacát. E tekintetben a Hoechst azon állításait illetően, amelyek szerint ő maga is adott el „szürke mennyiségeket” az érintett termékből, elegendő megjegyezni, hogy azt semmilyen, a Bizottságnak megfelelő időben benyújtott objektív tényező nem támasztja alá.

- 351 Figyelembe véve a fentieket, el kell utasítani a Hoechst által a kartellnak az EGT-n belüli szorbát-piacra gyakorolt hatását illetően felhozott érveket.

A Hoechst felső szintű vezetőinek a kartellban való részvételéről

- 352 Előzetesen meg kell állapítani, hogy a szóban forgó jogsértés jellegének értékelésekor megismétli a Bizottság azon állítását, amely szerint a szóban forgó összejárásra irányuló megállapodásokat alapvetően az érintett vállalkozásokon belül rendkívül magas szinten hozták létre, irányították és ösztönözték.
- 353 Azonban semmi sem enged arra következtetni, hogy e megállapítás, ha a Hoechst esetében tévesnek bizonyulna, önmagában kétségbe vonhatná a Bizottság azon következtetését, miszerint a szóban forgó jogsértések, amelyek különösen árcélok rögzítésére és értékesítési mennyiségi kvóták meghatározására irányultak, a jellemüknél fogva különösen súlyosnak minősülnek.
- 354 Mindenesetre elegendő megállapítani, hogy a Bizottság állítása nyilvánvalóan az érintett vállalkozások – találkozókon részt vevő – alkalmazottainak a határozat (88), (91) és (96)–(98) preambulumbekzdésében szereplő listáira támaszkodik. A Hoechstöt illetően a Bizottság a határozat (96) preambulumbekzdésében kifejti, hogy a közös találkozókon többek között az érintett termékkel foglalkozó értékesítési igazgatók, illetve az e termék értékesítésért felelős személyek képviselték. Az indokolásnak a Hoechst által hivatkozott hiányát tehát e tekintetben el kell utasítani.

- 355 Meg kell továbbá jegyezni, hogy a Hoechst alkalmazottainak a határozat (96) preambulumbekzdésében szereplő listája már a kifogásközlés 62. pontjában is szerepelt. Egyébként a kifogásközlés 295. pontjában a Bizottság világosan kifejtette, hogy figyelembe fogja venni, hogy az összejárásra irányuló megállapodásokat az érintett vállalkozásokon belül rendkívül magas szinten hozták létre, irányították és ösztönözték.
- 356 E tényeket a Hoechst nem vitatta a közigazgatási eljárás során.
- 357 Semmi sem enged arra következtetni tehát, hogy a Bizottság nyilvánvaló mérlegelési hibát vétett volna, amikor megállapította, hogy az „értékesítési igazgatók” az érintett vállalkozások szervezetében „rendkívül magas szint[nek]” minősülnek. Kifejtve, hogy az értékesítési igazgatók maguk is más igazgatók beosztottjai, a Hoechst csupán az említett megállapítás vitatására szorítkozik, anélkül hogy konkrét elemeket hozna fel ennek alátámasztására, amely elemek egyébként sem kerültek megfelelő időben benyújtásra a Bizottsághoz. Azon tény, miszerint az értékesítési igazgatók maguk is más igazgatók beosztottjai, önmagában nem jelenti szükségszerűen azt, hogy nem „rendkívül magas szintű” vezetők.
- 358 Végül a Hoechstnek a fenti 75. pontban említett ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben hozott ítéletre (33–38. pont) történő hivatkozását illetően elegendő megállapítani, hogy az említett ítélet alapjául szolgáló ügyben a Bizottság az érintett „vállalkozáscsoport vezetősége” által játszott szerepre hivatkozott, ami megkülönbözteti az ügyet a jelen ügytől.
- 359 Ezen elemekre tekintettel el kell utasítani a Hoechst által a felső szintű vezetőinek a kartellben való részvételét illetően felhozott érveket.

Az érintett vállalkozások csoportokba sorolásáról

- 360 Előzetesen emlékeztetni kell arra, hogy a szorbátok piacán létrejött kartellre vonatkozó megkülönböztetésre avégett került sor, hogy a Bizottság meghatározhassa – az iránymutatás 1. A. pontjának harmadik, negyedik és hatodik bekezdése értelmében – az egyéni tényleges gazdasági lehetőségek alapján, hogy az egyes vállalkozások milyen mértékben járultak hozzá a kartell sikeréhez, és ez alapján sorolja őket a megfelelő csoportba (lásd ebben az értelemben a fenti 118. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben 2005. június 15-én hozott ítélet 225. pontját).
- 361 A határozat (349) preambulumbekkezdésében a Bizottság e tekintetben kifejti, hogy a választott módszer lehetővé teszi az egyes vállalkozások viszonylagos lehetőségeinek, valamint az EGT-n belüli verseny korlátozásához, illetve a kartell egészének hatékonyságához való hozzájárulásának felbecsülését.
- 362 A jelen esetben a Bizottság az érintett vállalkozások egyéni hozzájárulását a szóban forgó termékre vonatkozó 1995. évi világgpiaci részesedéseikre támaszkodva értékelte.
- 363 A Hoechst nem vitatja sem azon tény, hogy a Bizottság az érintett vállalkozásokat csoportokba sorolta, sem pedig az e célból alkalmazott módszert. A Hoechst alapvetően a japán vállalkozásokhoz viszonyítva egyenlőtlen bánásmódra hivatkozik a csoportok esetében megállapított kiindulási összeggel kapcsolatban.
- 364 Ezzel kapcsolatban emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottságnak a csoportokba soroláskor tiszteletben kell tartania az egyenlő bánásmód elvét, amelynek értelmében tilos a hasonló helyzeteket különböző módon kezelni, és a különböző helyzeteket azonos módon kezelni, kivéve ha az ilyen bánásmód objektíve indokolt (a fenti 220. pontban hivatkozott CMA CGM és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 406. pontja és a fenti 165. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben 2004. április 29-én hozott ítélet 219. pontja).

365 Először is, világosan kitűnik a határozatból, hogy miután megállapította, hogy a szóban forgó jogsértés „különösen súlyos” (a határozat (344) preambulumbekzdése), a Bizottság úgy találta, hogy a Hoechst volt 1995-ben a legnagyobb szorbát-előállító a világpiacon, és így a vállalkozások első csoportjába sorolta (a határozat (352) preambulumbekzdése). A Hoechst nem vitatja azt az állítást, miszerint a legnagyobb szorbát-előállító lett volna az 1995. év tekintetében, amit egyébként a határozat I. táblázatában szereplő adatok is alátámasztanak. A Hoechst azon érvét illetően, amely szerint őt a négy japán előállítóval kellett volna összehasonlítani, meg kell jegyezni, hogy a határozatot, annak ellenére, hogy egyetlen határozat formájában fogalmazták meg, a címzett vállalkozások tekintetében az általuk elkövetett jogsértéseket és – adott esetben – a velük szemben bírságot megállapító egyedi határozatok sorának kell tekinteni, amint ezt a határozat rendelkező részének megszövegezése, nevezetesen az 1. és a 3. cikke is alátámasztja (a fenti 31. pontban hivatkozott Hoechst kontra Bizottság ügyben hozott végzés 16. pontja). E körülmények között nem kifogásolható, hogy a Bizottság az érintett japán vállalkozások helyzetét külön értékelte.

366 Másodszor, a határozat (354) preambulumbekzdésében a Bizottság kifejti, hogy a különösen súlyos jogsértések esetén kiszabható bírság összege 20 millió euró feletti.

367 Harmadszor, a határozat (355) preambulumbekzdésében a Bizottság az első csoportba tartozó vállalkozások (Hoechst) esetében 20 millió euróban, a második csoportba tartozó vállalkozások (a Daicel, a Chisso, a Nippon Synthetic és az Ueno) esetében pedig 6,66 millió euróban állapítja meg a bírság kiindulási összegét.

368 Következésképpen azért, hogy az érintett vállalkozásokra vonatkozóan eltérő bánásmódot alkalmazzon, a Bizottság először az első csoportba sorolt vállalkozások (azaz a Hoechst, aki a határozat szerint a legnagyobb szorbát-előállító volt 1995-ben) esetében az iránymutatásban előírányzott 20 millió euróban határozta meg a bírság összegét. A Bizottság ezt követően ennek alapján határozta meg a második csoportba sorolt vállalkozásokkal szemben kiszabandó bírságot.

- 369 A határozatban semmi sem enged arra következtetni, hogy az első csoportba sorolt vállalkozások esetében megállapított összeg a második csoportba sorolt vállalkozások esetében megállapított összeg függvényében került volna meghatározásra. Továbbá a határozatban arra sem enged semmi következtetni, hogy az első csoportba sorolt vállalkozások esetében megállapított 20 millió euró egy – a forgalom adott részeire bizonyos bírságösszeget alkalmazó – matematikai képlet eredménye lenne, amint azt a Hoechst kívánja sugallni.
- 370 E körülmények között, még ha feltételezzük is, hogy a második csoportba sorolt vállalkozások esetében megállapított 6,66 millió euró túl alacsony összeg, illetve hogy a második csoportba sorolt vállalkozások között van olyan, amelyet az első csoportba kellett volna sorolni, a második csoport vállalkozásai javára elkövetett jogellenesség lenne csak megállapítható.
- 371 Márpedig ki kell emelni, hogy az egyenlő bánásmód elvét összhangba kell hozni a jogszerűség elvével, miszerint senki sem hivatkozhat valamely harmadik személy javára elkövetett jogellenes magatartásra előnyök szerzése végett (az Elsőfokú Bíróság T-327/94. sz., SCA Holding kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1373. o.] 160. pontja és a fenti 329. pontban hivatkozott Lögstör Rör kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 350. pontja).
- 372 Végül, a Bizottságnak a Hoechst által hivatkozott határozathozatali gyakorlatát illetően emlékeztetni kell arra, hogy az önmagában nem szolgál jogi háttérként a versenyjogi bírságok tekintetében, mivel azt kizárólag a 17. rendelet és az iránymutatás határozza meg (lásd a fenti 339. pontban hivatkozott Michelin kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 292. pontját és a hivatkozott ítélkezési gyakorlatot), valamint hogy a piaci szereplők nem lehetnek jogos bizalommal olyan meglévő helyzet fenntartása iránt, amelyet a Bizottság a mérlegelési jogköre keretében módosíthat (lásd a Bíróság C-350/88. sz., Delacre és társai kontra Bizottság ügyben 1990. február 14-én hozott ítéletének [EBHT 1990., I-395. o.] 33. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot, valamint a fenti 344. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 171. pontját).
- 373 E körülmények között, anélkül hogy a Hoechst tanúk meghallgatására irányuló kérelmének helyt kellene adni, amint az Elsőfokú Bíróság úgy ítéli meg, hogy az iratok

alapján kellő információval rendelkezik, el kell utasítani a Hoechst által a vállalkozások csoportokba sorolásával kapcsolatban felhozott érveket.

A Hoechst méretét és összesített forrásait figyelembe vevő növelési tényezőről

³⁷⁴ A „vállalat nagyságának és összes forrásainak” figyelembevétele végett a Bizottság a Hoechst esetében a bírság kiindulási összegét 100%-kal, 40 millió euróra növelte (a határozat (357) preambulumbekézése).

³⁷⁵ E növelés a határozat (356) preambulumbekézése szerint a nagyvállalkozások számára is kellő elrettentő erőt kíván biztosítani, valamint figyelembe kívánja venni azon tény, hogy e nagyvállalkozások olyan jogi és gazdasági ismeretekkel, valamint infrastruktúrával rendelkeznek, ami lehetővé teszi számukra a magatartásuk jogsértő jellegének, illetve az adott gyakorlat versenyjogi következményeinek könnyebb felismerését.

³⁷⁶ E tekintetben az iránymutatás úgy rendelkezik, hogy a jogsértés jellegén, a piacra gyakorolt tényleges hatásán és a piac földrajzi kiterjedésén kívül figyelembe kell még venni, hogy a jogsértők milyen tényleges gazdasági lehetőségekkel rendelkeznek ahhoz, hogy más piaci szereplőknek, különösen a fogyasztóknak kárt okozzanak, és a bírságot olyan nagyságrendű összegben kell megállapítani, amely biztosan kellően elrettentő erővel bír (az 1. A. pont negyedik bekezdése).

³⁷⁷ Az a tény is figyelembe vehető, hogy a nagyvállalkozások számára könnyebb a magatartásuk jogsértő jellegének, illetve az adott gyakorlat versenyjogi következményeinek felismerése (az 1. A. pont ötödik bekezdése).

378 A jelen esetben, bár a határozat (356) és (357) preambulumbekzdése a „kellő elretentő erő” cím alatt szerepel, a határozat (356) preambulumbekzdéséből kitűnik, hogy a bírság kiindulási összegének 100%-kal történő emelésekor a Bizottság figyelembe vette egyrészt a bírság kellő elretentő ereje biztosításának szükségét az iránymutatás 1. A. pontjának negyedik bekezdése értelmében, másrészt pedig azon tényt, hogy az iránymutatás 1. A. pontjának ötödik bekezdése szerint a nagyvállalkozások – mint a Hoechst – számára könnyebb a magatartásuk jogsértő jellegének, illetve az adott gyakorlat versenyjogi következményeinek felismerése.

379 Az első tényező – vagyis a bírság kellő elretentő ereje biztosításának szükségessége – megköveteli, hogy a bírság összege annak figyelembevételével kerüljön megállapításra, hogy elérje az érintett vállalkozásra gyakorolni szándékozott hatást, annak érdekében, hogy a bírság – különös tekintettel a kérdéses vállalkozás pénzügyi teljesítőképességére – ne legyen elhanyagolható vagy – épp ellenkezőleg – túlzó mértékű, egyrészt a bírság hatékonyságának biztosításából, másrészt pedig az arányosság elvének tiszteletben tartásából eredő követelményeknek megfelelően. Az Elsőfokú Bíróság a fenti 165. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben 2004. április 29-én hozott ítéletben már megállapította, hogy az ügyben érintett vállalkozások egyike a kartell többi tagjához képest hatalmas teljes forgalma miatt könnyebben mozgósíthatja a bírság kifizetéséhez szükséges pénzeszközöket, ami a bírság kellő elretentő erejére tekintettel jogossá teszi a szorzó alkalmazását (241. pont). Ennek alapján a vállalkozás pénzügyi forrásait az elretentés céljának megfelelő elérése érdekében, az arányosság elvének tiszteletben tartásával a bírság kiszabásának napján kell értékelni. Ebben a vonatkozásban hasonló okokból meg kell jegyezni, hogy a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése keretében a bírság felső határa, amelyet az érintett vállalkozás forgalmának 10%-ban határoztak meg, a határozatot megelőző üzleti év forgalmára vonatkozik (a Bíróság C-291/98. P. sz., Sarrió kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítéletének [EBHT 2000., I-9991. o.] 85. pontja).

380 E tekintetben meg kell jegyezni, hogy a határozatban a Bizottság nem fejt ki, hogy a Hoechsttel szemben kiszabott bírság kellően elretentő ereje biztosításának szükségét illetően mely adatokra támaszkodott e következtetés levonásakor.

381 A Bizottság a határozatban ugyanakkor megemlíti az érintett vállalkozásoknak a 2002. évre vonatkozó teljes forgalmát ((37), (42), (46), (50) és (55) preambulumbekzdés),

amely év egybeesik a határozatot megelőző üzleti évvel. A Bizottság egyébként az Elsőfokú Bírósághoz benyújtott beadványaiban is hivatkozik a 2002. évre. Ezen év tekintetében a Hoechst teljes forgalma 9,2 milliárd euró, a Daicelé 2,243 milliárd euró, a Chissoé 973,4 millió euró, a Nippon Synthetic-é 321,5 millió euró, az Uenoé pedig 199,5 millió euró. A Hoechst tehát 2002-ben ténylegesen messze a legnagyobb vállalkozás volt a határozattal érintettek közül. A teljes forgalma többek között legalább négyszer jelentősebb volt, mint a méretét tekintve második érintett vállalkozásé, a Daicelé. E körülmények között a Bizottság jogosan törekedhetett a Hoechsttel szemben kiszabott bírság elrettentő erejének biztosítására.

- 382 A Bizottság által a bírság kiindulási összegének emelésekor figyelembe vett másik tényezőt, vagyis azt illetően, hogy a vállalkozások olyan jogi és gazdasági infrastruktúrával rendelkeznek, amely lehetővé teszi számukra annak könnyebb felismerését, hogy jogsértő magatartást folytatnak, hangsúlyozni kell, ellentétben a korábban kifejtettekkel, hogy ez elsősorban azokat a nagyvállalkozásokat kívánja büntetni, amelyekről feltételezhető, hogy rendelkeznek a magatartásuk jogsértő jellegének felismeréséhez, illetve esetleges előnyei értékeléséhez szükséges ismeretekkel és strukturális eszközökkel. Úgy kell tekinteni eszerint, hogy a forgalomnak, amelynek alapján a Bizottság a szóban forgó vállalkozások méretét – és ennél fogva a magatartásuk jellegének és következményeinek felmérésére vonatkozó képességüket – megállapítja, a jogsértés elkövetésekor fennálló helyzetre kell vonatkoznia.
- 383 A jelen esetben a Bizottság a határozatban nem fejt ki, hogy mely adatokra támaszkodott azon következtetés levonásakor, miszerint a Hoechst könnyebben fel tudta ismerni magatartása jogsértő jellegét, illetve annak versenyjogi következményeit.
- 384 Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy a Hoechst világméretű forgalma 28,181 milliárd euró volt 1995-ben, tehát a jogsértés befejezése előtti utolsó teljes évben (a határozat (46) preambulumbekzdése). Ennek alapján nem állítható, hogy a Hoechst nem rendelkezett volna olyan jogi és gazdasági infrastruktúrával, mint amivel a nagyvállalkozások rendelkeznek, amit egyébként a Hoechst nem is állít. Azon tény, hogy a többi érintett vállalkozás is adott esetben 1995-ben nagyvállalkozásnak minősülhetett, nincs kihatással a Bizottságnak az ezzel kapcsolatos értékelésére.

385 A fentiekből következik, hogy a Bizottság nem követett el hibát, amikor a jelen esetben növelési tényezőt alkalmazása mellett döntött.

386 A Hoechst további érvei sem kérdőjelezik meg e következtetést. Azon tény, hogy a Hoechst mérete jelentősen csökkent, a forgalmát 2002-ben 9 milliárd euróra csökkentve, illetve hogy a Hoechst a határozat elfogadását megelőzően átengedte a szorbát-ágazatbeli tevékenységét, nincs kihatással a növelési tényező jelen esetbeli alkalmazásának jogszerűségére. Egyrészt a Hoechst méretének csökkenése nem kérdőjelezi meg azon tény, hogy a világméretű forgalma 1995-ben – a jogsértés utolsó teljes évében – 28,181 milliárd euró volt. Másrészt a szorbátok ágazatában folytatott tevékenységének átengedése nem kérdőjelezi meg azon tény, hogy 2002-ben – a határozat elfogadása előtti utolsó üzleti évben – a Hoechst volt a legnagyobb az érintett vállalkozások közül.

387 A Hoechst semmilyen részletes bizonyítékkal nem támasztja alá azon állítását, miszerint nem 100%-os szorzót kellett volna a jelen esetben alkalmazni. Először is, mindenestre semmi nem enged arra következtetni, hogy a Bizottság által alkalmazott emelés meghaladná a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az iránymutatás által előírt felső határt. Másodsor, emlékeztetni kell arra, hogy a Hoechst teljes forgalma 2002-ben legalább négyszer olyan nagy volt, mint a méretét tekintve második érintett vállalkozásé, a Daicelé. A Bizottság által elfogadott szorzó e tekintetben a Hoechst és a többi érintett vállalkozás 2002. évi teljes forgalma közötti különbséget tükrözi. Egyébként azon tényt illetően, miszerint a Hoechst 1995-ben rendelkezett olyan jogi és gazdasági ismeretekkel, valamint infrastruktúrával, amely lehetővé tette számára a magatartása jogsértő jellegének, illetve versenyjogi következményeinek könnyebb felismerését, és feltételezve, hogy a többi érintett vállalkozás is 1995-ben nagyvállalkozásnak minősült, nem kell e tekintetben különbséget tenni két olyan vállalkozás között, amelyek forgalma mindenképpen indokolja, hogy ilyen infrastruktúrákkal rendelkező nagyvállalkozásnak minősüljenek. Ezen elemekből következik, hogy a Bizottság által alkalmazott 100%-os szorzó nem tekinthető a jelen esetben aránytalannak.

388 Ezen elemekre tekintettel el kell utasítani a Hoechstnek a vállalkozás méretét és összesített forrásait figyelembe vevő növelési tényezőt kifogásoló érveit.

389 Következésképpen az ötödik jogalap első részét el kell utasítani.

b) A jogsértés időtartamáról

390 A 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésével összhangban a jogsértés időtartamát is figyelembe kell venni a versenyjog szabályait megsértő vállalkozásokkal szemben kiszabandó bírság összegének megállapításakor.

391 A jogsértés időtartamával kapcsolatos szorzót illetően az iránymutatás különbséget tesz a rövid időtartamú jogsértések (általában egy évnél rövidebb) – amelyek esetében a súlyosság alapján meghatározott kiindulási összeg nem növekszik –, a közepes időtartamú jogsértések (általában egy-öt év) – amelyek esetében az összeg legfeljebb 50%-kal növekszik –, valamint a hosszú időtartamú jogsértések (általában öt évnél hosszabb) között, amely utóbbiak esetében az összeg évi 10%-kal növelhető (az 1. B. pont első bekezdésének 1–3. albekezdése).

392 A jelen esetben a határozat (359) preambulumbekkezdésében a Bizottság kifejti, hogy a Chisso, a Daicel, a Hoechst és az Ueno 1978. december 31. és 1996. október 31. között megsértették az EK 81. cikkének (1) bekezdését és az EGT-Megállapodás 53. cikkének (1) bekezdését. A Hoechst nem vitatja e tényt, sem azt, hogy a szóban forgó jogsértést a Bizottság „hosszú időtartamú” jogsértésnek minősítette.

393 Következésképpen, amint azt a Bizottság jogosan állapította meg a határozatban, a szóban forgó jogsértés 17 éven és 10 hónapon át tartott.

394 Ennélfogva a Hoechst esetében alkalmazott 175%-os szorzó önmagában nem ellentétes az iránymutatással (lásd ebben az értelemben a fenti 318. pontban hivatkozott Cheil Jedang Corporation kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 137. pontját).

395 A Hoechst azon érvét illetően, miszerint az iránymutatás csupán „sokkal nagyobb összegű” bírságról rendelkezik, és nem egy teljesen új összeg megállapításáról, semmi sem enged arra következtetni, hogy a Bizottság által alkalmazott emelés meghaladná a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében és az iránymutatásban meghatározott keretet. A „sokkal nagyobb összegű bírság” kifejezés nem enged arra következtetni, amint azt a Hoechst állítja, hogy a 100%-ot meghaladó emelés ellentétes lenne az iránymutatásban előírt számítási módszerrel. E tekintetben ki kell emelni, hogy a 17. rendelettel a Bizottságra ruházott jogkörök célja az, hogy lehetővé tegyék számára az EK 81. cikkben rábízott azon feladata végrehajtását, hogy biztosítsa a versenyszabályoknak a közös piacon való tiszteletben tartását. Ennek keretében a közérdeknek is a versenyellenes magatartások és megállapodások elkerülése, feltárása, valamint szankcionálása felel meg (a fenti 145. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ítélet 54. pontja).

396 Egyébként meg kell állapítani, hogy még ha az iránymutatás 1. B. pontjának 3. albekezdése nem rendelkezik is a hosszú időtartamú jogsértés minden egyes évét illető automatikus 10%-os emelésről, e tekintetben mérlegelési mozgásteret hagy a Bizottságnak (lásd ebben az értelemben a fenti 318. pontban hivatkozott Cheil Jedang Corporation kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 134. pontját). A Hoechst által a jogalapjának alátámasztására felhozott érvek nem irányulnak annak bizonyítására, hogy a Bizottság ezzel kapcsolatban nyilvánvaló mérlegelési hibát követett volna el. Ráadásul ki kell emelni, hogy amennyiben az iránymutatás úgy rendelkezik, hogy az öt évnél hosszabb ideig tartó jogsértések hosszú időtartamú jogsértésnek minősülnek, és e jogsértések indokolják a súlyosság alapján meghatározott összeg évenkénti 10%-kal való emelését, az arányosság elve nem sérült a Hoechst által elkövetett jogsértés időtartamának megállapításakor (lásd ebben az értelemben az Elsőfokú Bíróság T-65/99. sz., Strintzis Lines kontra Bizottság ügyben 2003. december 11-én hozott ítéletének [EBHT 2003., II-5433. o.] 194. pontja).

397 A Hoechst által felhozott azon tényt illetően, miszerint az árakra és mennyiségekre irányuló kartellek jellemzően hosszú időtartamú kartellek, és ennél fogva a jogsértés időtartama miatti emelés másodszor is figyelembe venné a jogsértés súlyát, emlékeztetni kell arra, hogy még amennyiben a kartellek bizonyos fajtái lényegüket tekintve hosszú távra tervezik, minden esetben különbséget kell tenni a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése alapján a tényleges működésük időtartama és a jellegükből fakadó súlyosságuk között (a fenti 118. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben 2005. június 15-én hozott ítélet 275. pontja). Következésképpen a jogsértés időtartama miatti emelés nem veszi – másodszor – figyelembe a jogsértés súlyát.

398 Azon állítólagos körülményt illetően, miszerint a régmúltban bekövetkezett tények egy adott időpontban elévülnek, és ennél fogva az emelés mértékét exponenciálisan csökkenteni kellene az idő függvényében, elegendő arra emlékeztetni, hogy a Bizottság által alkalmazott emelés nem lépi túl a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében, illetve az iránymutatásokban előírt korlátokat, és a Bizottság aktusa nem évült el a jelen esetben a 2988/74 rendelet értelmében (lásd a fenti 225. pontot).

399 Végül, a Bizottság korábbi gyakorlatát, és különösen azon tényt illetően, miszerint bizonyos esetekben a Bizottság a bírság kiindulási összegét csupán a második évtől kezdődően emelte, emlékeztetni kell arra, hogy e gyakorlat önmagában nem szolgál jogi háttérként a versenyjogi bírságok tekintetében, mivel azt kizárólag a 17. rendelet és az iránymutatás határozza meg (lásd a fenti 339. pontban hivatkozott Michelin kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 292. pontját és a hivatkozott ítélkezési gyakorlatot), valamint arra hogy a piaci szereplők nem lehetnek jogos bizalommal olyan meglévő helyzet fenntartása iránt, amelyet a Bizottság a mérlegelési jogköre keretében módosíthat (lásd a fenti 372. pontban hivatkozott Delacre és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 33. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot, valamint a fenti 344. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 171. pontját). Ráadásul az iránymutatás csupán arról rendelkezik, hogy a rövid időtartamú – általában egy évnél rövidebb idejű – jogsértések esetén nem alkalmazandó emelés. Ellenben a hosszú időtartamú jogsértések esetén az iránymutatás „évi” 10%-os emelést tesz lehetővé. Figyelembe véve az iránymutatásban ezzel kapcsolatban alkalmazott kifejezéseket, semmi sem enged arra következtetni, hogy a jogsértés első évét módszeresen ki kellene zárni a Bizottság számításaiból (lásd ebben az értelemben a közepes időtartamú jogsértéseket illetően a fenti 318. pontban hivatkozott Cheil Jedang Corporation kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 133. pontját).

400 Ezen okok miatt az ötödik jogalap második részét és következésképpen az ötödik jogalap egészét el kell utasítani.

D – A határozatban súlyosító körülményként elfogadott irányító szereppel kapcsolatos kifogásra alapított második és hatodik jogalapról

401 Második jogalapjában a Hoechst a meghallgatáshoz való jog sérelmére hivatkozik a határozatban súlyosító körülményként elfogadott irányító szereppel kapcsolatos kifogást illetően. Hatodik jogalapjában a Hoechst úgy érvel, hogy az irányító szerepére alapított emelés nem indokolt.

402 Először a második jogalapot kell megvizsgálni.

1. A határozat összefoglalása

403 A határozat (92)–(95) preambulumbekzdésével együtt olvasott (363)–(367) preambulumbekzdésében a Bizottság kifejti, hogy a Hoechst esetében a jogsértés súlyát felerősíti e vállalkozásnak a kartellban betöltött irányító szerepe.

404 A Bizottság a határozatban pedig kifejti különösen, hogy a Hoechst – a Daicellel együtt – a kartell kulcsfontosságú tényezője és egyben egyik legaktívabb tagja volt, figyelembe véve többek között a piaci helyzetét. A Hoechstnek ekképpen sikerült a kartellból a legtöbb hasznot húznia, és sikerült a javaslatait a japán előállítókra rákényszerítenie, például 1992-ben, amikor eltérő árak meghatározását javasolta a szorbinsav és a kálium-szorbát esetében, amely javaslatot 1994-ben a japán előállítók követték.

405 A Bizottság a határozatban egyébként kifejti, hogy a Hoechst volt megbízva – a Daicellel együtt – a közös találkozók tervezésével és elnökletével. Az általa szervezett és finanszírozott európai találkozókra a Hoechst töltötte be a házigazda szerepet. A Hoechst szervezett találkozókra a Közösségen kívül is. Információcsere céljából rendszeres kapcsolatban állt a Daicellel. Ráadásul a Hoechst állt számos,

a mennyiségi kvóták ellenőrzésének hatékony biztosítására irányuló kezdeményezés mögött (például a japán előállítók értékesítési adatainak összegyűjtésére Svájcban egy semleges szervezet létrehozását javasolva, illetve 1995-ben a „szürke mennyiségek” létezése miatt egyoldalúan 600 tonnát adva hozzá a saját kvótájához). Egyébként, mint a Chemical Industrial Products Export Co-operative (CIPEC) tagjaként, a Hoechst hozzáfért a japán kivitellel kapcsolatos statisztikákhoz.

406 A határozat szerint a Hoechstnek sikerült továbbá biztosítania magának a kartell európai ágának ellenőrzését, többek között rendszeres és kizárólagos kapcsolatot tartva fent az ágazat egyetlen másik európai vállalkozásával.

407 Végül, a Bizottság a határozatban kifejti, hogy 1996 novemberében az utolsó közös találkozó során a Hoechst – a Daicellel együtt – a találkozók és megállapodások folytatásáról próbálta meggyőzni a kartell többi tagját.

408 Ezen elemekre tekintettel, és figyelembe véve a Hoechst által betöltött irányító szerepet, a Bizottság a bírság alapösszegét súlyosító körülmények címén 30%-kal emelte meg.

2. A felek érvei

a) A Hoechst érvei

409 A Hoechst kifejti, hogy a Bizottság figyelembe vette az állítólagos társirányítói szerepét a vele szemben kiszabott bírság megállapításakor.

- 410 A Hoechst kifogásolja, hogy a Bizottság nem hallgatta meg az állítólagos irányító szerepének jogi értékelésével kapcsolatban. A Hoechst kiemeli többek között, hogy a Bizottság nem küldött neki ezzel kapcsolatban kifogásközlést.
- 411 Bíróságot kiszabó határozat elfogadása előtt a Bizottságnak lehetőséget kellene biztosítania a vállalkozások számára az ellenük felhozott kifogásokkal szembeni megfelelő védekezésre. Ez azt jelenti, hogy a határozat jövőbeni címzettjeivel kifogásközlés keretében közölni kell a Bizottság által ellenük felhozni szándékozott ténybeli és jogi kifogásokat (a Hoechst e tekintetben a fenti 70. pontban hivatkozott Atlantic Container Line és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 193. és 194. pontjára hivatkozik).
- 412 A jelen esetben a Hoechstnek címzett kifogásközlésben semmi sem utal arra, hogy a Bizottság súlyosító körülményként figyelembe kívánná venni az irányító szerepét. A Bizottság a kifogásközlés megküldését követően sem tájékoztatta arról, hogy – irányítónak minősítve szerepét – ki kívánja terjeszteni a Hoechsttel szembeni kifogásait. A Hoechst egyébként kiemeli, hogy ilyen irányú kifogás hiányában nem találta szükségesnek, hogy az irányítónak történő minősítéssel foglalkozzon (a Hoechst a kifogásközlésre adott válaszára hivatkozik). A Hoechst ugyanezen észrevételeket tette a 2003. április 24-i meghallgatáson.
- 413 A Bizottság e rejtett eljárása annál is kevésbé érthető, mivel az e tekintetben a határozatban felhozott érvek a kifogásközlés időpontjában is felhozhatóak lettek volna, mivel nem olyan elemeken alapultak, amelyek később jutottak a Bizottság tudomására. A Bizottság tehát nem csupán a Hoechst védelemhez való jogát sértette meg, hanem a tisztességes eljáráshoz való jogot is egyben. A fegyveregyenlőség elve megköveteli, hogy a későbbi határozat alapvető elemeit a kifogásközléssel egy időben közölje Bizottság, nem csupán a később hivatkozott tények és bizonyítékok, hanem azok jogi értékelése tekintetében is.
- 414 Nyilvánvaló, hogy ha a Hoechst tudomást szerzett volna valamely ellene felhozott ilyen kifogásról, nem várt volna a bírósági eljárásig, hanem már a közigazgatási eljárás szakaszában védekezett volna. Egyébként képtelenség lenne, hogy az érintett felek

pro domo, megelőzés címén nyújtsanak be észrevételeket azzal kapcsolatban, hogy a megkívánt ténybeli feltételek nem teljesülnek.

- 415 A Hoechst arra a következtetésre jutott, hogy a Bizottság által a határozatban elfogadott irányítóként való minősítés nem tartható fenn. A bírság összegének e minősítésre alapított emelése következésképpen jogszerűtlen. Ugyanez igaz a határozat bizonyos preambulumbekzdéseiben felhozott érvekre, amelyek szerint ezen „irányító” szerep miatt jogilag kizárt az 1996. évi engedékenységi közlemény B. címének alkalmazása.

b) A Bizottság érvei

- 416 A Bizottság kiemeli, hogy a védelemhez való jog nem sérül, amennyiben a határozatban a Bizottság nem ró az érdekeltek terhére a kifogások ismertetésében meghatározottaktól eltérő jogsértéseket, és csak olyan tényeket fogad el, amelyekkel kapcsolatban az érdekelteknek alkalmuk nyílt magyarázatot adni. A kifogások ismertetése megfelel e követelménynek, mivel, bár röviden, de világosan kifejti a lényeges tényeket, amelyekre a Bizottság támaszkodik (a Bizottság a Bíróság 41/69. sz., ACF Chemiefarma kontra Bizottság ügyben 1970. július 15-én hozott ítéletének [EBHT 1970., 661. o.] 26. és 94. pontjára, valamint a fenti 70. pontban hivatkozott Atlantic Container Line és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 138., 191. és azt követő pontjaira hivatkozik).
- 417 A Bizottság szerint a jelen esetben a kifogásközlés már tartalmazta azon jogi és ténybeli körülmények leírását, amelyeket a határozatban a bíróság megállapításakor figyelembe vett. Ekképpen a kifogásközlés 296. pontjában a Bizottság kifejtette, hogy figyelembe fogja venni többek között „az egyes résztvevők szerepét, különösen bizonyos vállalkozások irányító szerepét”. A kifogásközlés 60. pontjában a Bizottság kifejezetten felrótta a Hoechstnek, hogy a Daicellel együtt „irányító szerepet” játszottak a közös találkozóknak során (a Bizottság továbbá a kifogásközlés 64. pontjára hivatkozik). A kifogásközlés 282. pontja a Hoechstöt a kartell egyik „fő résztvevőjeként” mutatja be.

- 418 A Hoechstöt egyébként a Bizottság előzetesen tájékoztatta a kartell irányítójaként való minősítésének alapjául szolgáló valamennyi tényről a kifogásközlés útján (különösen a kifogásközlés 60., 77., 79., 94., 166., 178., 179., 210. és azt követő pontjaiban, valamint 282. pontjában). A Bizottság hivatkozik továbbá a határozat (347)–(367) preambulumbeközlésére, visszautalva annak (92)–(95) preambulumbeközlésére.
- 419 A Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy a Hoechstnek volt lehetősége arra, hogy a határozat elfogadása előtt állást foglaljon az irányító szerepére alapított kifogással kapcsolatban, amit egyébként mind a kifogásközlésre adott válaszában, mind a meghallgatás során meg is tett. Azon tény, miszerint a Hoechst nem értett egyet e kifogással, és próbálta megcáfolni a kifogásközlésre adott válaszában, semmit sem változtat azon, hogy e kifogást a Bizottság megtette.

3. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

- 420 Emlékeztetni kell arra, hogy a védelemhez való jog tiszteletben tartása minden olyan eljárásban, amely szankció, különösen bírság vagy kényszerítő bírság kiszabásához vezethet, a közösségi jog alapelvét képezi, amelyet a közigazgatási eljárás során is biztosítani kell (a Bíróság 85/76. sz., Hoffmann-La Roche kontra Bizottság ügyben 1979. február 13-án hozott ítéletének [EBHT 1979., 461. o.] 9. pontja, a C-176/99. P. sz., Arbed kontra Bizottság ügyben 2003. október 2-án hozott ítéletének [EBHT 2003., I-10687. o.] 19. pontja, a fenti 216. pontban hivatkozott Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied et Technische Unie kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 32. pontja).
- 421 Ezen elv megköveteli többek között, hogy a Bizottság azon kifogásközlése, amelyet olyan vállalkozáshoz intézett, amellyel szemben a Bizottság a versenyzogi szabályok megsértése miatt szankciót kíván kiszabni, tartalmazza az e vállalkozás ellen felhozott lényeges tényezőket, mint például a neki betudott tényeket, minősítésüket, és azon bizonyítékokat, amelyekre a Bizottság támaszkodik, annak érdekében, hogy a vállalkozás az ellene indult közigazgatási eljárás során érveit megfelelően kifejthesse (lásd a fenti 420. pontban hivatkozott Arbed kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 20. pontját és a hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

- 422 Különösen a bírságok kiszámítását illetően a Bizottság teljesíti a vállalkozások meghallgatáshoz való jogának tiszteletben tartására vonatkozó kötelezettségét, amennyiben kifejezetten jelzi a kifogásközlésében, hogy meg fogja vizsgálni: ki kell-e szabni bírságot az érintett vállalkozásokra, és megfogalmazza azokat a fő ténybeli és jogi elemeket, amelyek bírságot vonhatnak maguk után, mint például a feltételezett jogsértés súlya és időtartama, továbbá az a tény, hogy ez utóbbit „szándékosan vagy gondatlanságból” követették-e el. A Bizottság így megadja a vállalkozásoknak a szükséges adatokat ahhoz, hogy ne csak a jogsértés megállapításával szemben, hanem a bírságkiszabás tényével szemben is megvédhessék magukat (a fenti 344. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 428. pontja; az Elsőfokú Bíróság T-23/99. sz., LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletének [EBHT 2002., II-1705. o.] 199. pontja és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat, valamint a fenti 118. pontban hivatkozott Tokai Carbon kontra Bizottság ügyben 2005. június 15-én hozott 139. pontja, továbbá lásd ebben az értelemben a Bíróság 100/80–103/80. sz., Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1983. június 7-én hozott ítélet [EBHT 1983., 1825. o.] 21. pontját).
- 423 Emlékeztetni kell továbbá arra, hogy a bírság összegének kiszámításához figyelembe kell venni azt a „vezető” szerepet, amelyet egy vagy több vállalkozás tölt be a kartellben, mivel az ilyen szerepet betöltő vállalkozásoknak ennek következtében különleges felelősséget kell viselniük a többi vállalkozáshoz képest (a fenti 165. pontban hivatkozott Tokai Carbon kontra Bizottság ügyben 2004. április 29-én hozott ítélet 301. pontja és a fenti 120. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 281. pontja; lásd még ebben az értelemben az Elsőfokú Bíróság T-347/94. sz., Mayr-Melnhof kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítélet [EBHT 1998., II-1751. o.] 291. pontja). Ezen elvekkel összhangban az iránymutatás 2. pontja „Súlyosító körülmények” cím alatt azon körülmények nem kimerítő listáját határozza meg, amelyek igazolhatják a bírság alapösszegének emelését, és amely listán többek között szerepel „a jogsértés irányítóként vagy felbujtóként történő elkövetése” (harmadik albekezdés). Ennek keretében ahhoz, hogy irányítóknak minősüljön, a szóban forgó vállalkozásnak jelentős hajtóerőt kellett képviselnie a kartell számára (lásd ebben az értelemben a fenti 120. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 374. pontját).
- 424 A jelen esetben először is meg kell jegyezni, hogy még amennyiben a Bizottság által a határozatban az irányító szereppel kapcsolatos kifogás alátámasztására elfogadott valamennyi ténybeli elem szerepelt már a kifogásközlésben is, ezen elemek e kifogásközlés különböző pontjaiban szerepeltek, anélkül hogy közöttük bármiféle kapcsolat megállapítást nyert volna, és anélkül hogy a Bizottság minősítette volna ezeket. Csupán a határozat szakaszában gyűjtötte össze a Bizottság ezen elemeket egy egységes részbe, és csak ekkor jelent meg egyértelműen a Hoechsttel szemben az irányító szerepére alapított kifogás.

425 Pontosabban – a Bizottság által a védelmére felhozott pontok közül – csupán a kifogásközlés 60. pontja használja az „irányító” kifejezést (az említett kifogásközlés francia változatában „meneur”, az angolban „leader”, a németben „führende Rolle”) a Hoechsttel kapcsolatban. Azonban az érintett mondat egészében a következőképpen hangzik: „A Hoechst volt a Daicellel együtt a négy japán előállítóval közös találkozóok irányítója”. Ehhez hasonló mondat szerepelt a kifogásközlés 64. pontjában a Daicelle vonatkozóan („[a Daicel] [...] volt a közös találkozóok egyik irányítója a Hoechsttel együtt”). Ugyanakkor a kifogásközlés 60. pontjában szereplő, fent hivatkozott mondat jelentheti azt is, hogy a Hoechstnek sajátos szerepe volt a közös találkozóok lefolytatásában – amint azt végeredményében az ugyanezen pontban kifejtett egyéb, a találkozóok anyagi megszervezésére vonatkozó elemek is alátámasztják –, anélkül hogy egyértelműen úgy kellene érteni, hogy a Hoechst volt az iránymutatás értelmében a „jogsértés irányítója”. Ezen értelmezést támasztja egyébként alá azon tény is, miszerint a Bizottság módosította a határozat keretében használt terminológiát. Így a határozat (92) preambulumbekzdésében a Bizottság megállapította: „A Daicellel együtt a Hoechst volt megbízva a közös találkozóok megbeszélésével és elnökletével”. Ugyanezen módosításra került sor a Daicelre vonatkozóan is: a Bizottság kifejti a határozatban, hogy „[a] Hoechsttel együtt a Daicel volt megbízva a közös találkozóok megbeszélésével és elnökletével” ((89) preambulumbekzdés). Egyébként, míg a határozatban a Bizottság kifejti, hogy a Hoechst volt a Daicellel együtt megbízva a közös találkozóok „megbeszélésével”, a kifogásközlésben úgy tűnt, e feladattal kizárólag a Daicel volt megbízva, amint az az említett kifogásközlés 64. pontjából kitűnik: „[a Daicel] szervezte meg az előkészítő találkozókat, volt megbízva a közös találkozóok megbeszélésével, és irányította – a Hoechsttel együtt – e közös találkozókat”.

426 Másodszor, a kifogásközlés 77. pontjában felvetett azon tényt illetően, miszerint „rendszerint” a Hoechst jelentette be elsőként az új árakat Európában, és őt követték a japán előállítók, ki kell emelni, hogy mindössze az a tény, hogy valamely kartell tagja elsőként jelentett be új árat vagy áremelést, nem tekinthető kartellirányító szerepe jelének, amikor a jelen eset körülményei azt mutatják, hogy a szóban forgó árat vagy emelést közös megegyezéssel határozták meg a kartell többi tagjával, és hogy ez utóbbiak arról is döntöttek, hogy azt melyikük jelenti be elsőként, mivel ez a kijelölés arról árulkodik, hogy az ár vagy az emelés elsőként való bejelentése csupán egy közös akarattal, előre meghatározott séma szigorú betartása, nem pedig olyan spontán kezdeményezés, amely lökést ad a kartellnek (a fenti 120. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 427. pontja). A jelen esetben – amint az a kifogásközlés 150., 158. és 190. pontjából kitűnik – a kartell tagjai terveztek meg bizonyos árbejelentéseket, és adott esetben meghatározták, hogy melyik vállalkozás jelenti be azokat elsőként. A kifogásközlés fent hivatkozott 77. pontja a kifogásközlésben

szereplő egyéb elemekre tekintettel nem teszi tehát lehetővé annak világos megállapítását, hogy az árak Hoechst általi bejelentése a kartellnek lökést adó spontán kezdeményezésnek tekinthető-e.

- 427 Harmadszor, a kifogásközlés 94. pontjában felvetett azon tényt illetően, miszerint a Daicel és a Hoechst megegyeztek a közös találkozók időpontjairól, meg kell állapítani – amint az a kifogásközlés 207. pontjából is kitűnik –, hogy a közös találkozók időpontjait először az előkészítő találkozók során tervezték el a japán előállítók, és ezt követően javasolták ezen időpontokat a Hoechstnek. Ezen előkészítő találkozók tették továbbá lehetővé a japán előállítók számára – amint az a kifogásközlés 204. pontjából is kitűnik –, hogy megegyezzenek az árcélokról és a mennyiségi kvótákról, amelyeket ezt követően a Hoechstnek javasoltak.
- 428 Negyedszer, a kifogásközlés 166. pontjában megállapított azon körülményt illetően, miszerint a Hoechst – a CIPEC tagjaként – hozzáfért a japán kivitelre vonatkozó statisztikákhoz, míg a japán előállítók nem férhettek hozzá a hivatalos német statisztikákhoz, ez önmagában nem értelmezhető akképpen, hogy a Hoechst a kartell számára hajtóerőt jelentett volna.
- 429 Ötödször, a Hoechst és a japán előállítók közötti – a kifogásközlés 210. és 211. pontjában említett – kétoldalú kapcsolatokat illetően meg kell állapítani, hogy bár e kapcsolatok nagy részét a Daicellel kötötték, a Hoechst szintén kapcsolatban állt az Uenoval és a Nippon Synthetic-vel, amint az a kifogásközlés 211. pontjából kitűnik. A kifogásközlés 212. és azt követő pontjaiban említett további kétoldalú kapcsolatokat illetően meg kell jegyezni – amint az e kifogásközlés 219. és 220. pontjából is kitűnik –, hogy e kapcsolatok közül számos a kartell valamennyi tagjának – sőt adott esetben csupán a japán előállítóknak – a szándékából eredt.
- 430 Hatodszor, a kifogásközlés 282. pontjában szereplő, a Bizottság által említett mondatot illetően, miszerint a Hoechst volt a kartell egyik fő szereplője, ezt a szövegösszefüggésében kell értelmezni. A kifogásközlés 281. és azt követő pontjai nyilvánvaló módon egyrészt a Hoechst, másrészt a Nutrinova felelőssége kiterjedésének

meghatározására irányulnak, mivel ez utóbbi vállalkozás vette át a Hoechst szorbát-ágazatbeli tevékenységét 1997 szeptemberétől. E mondat nem értelmezhető – legalábbis kellően pontosan – úgy, mint a Hoechst által játszott irányító szerep valamiféle körülhatárolása.

- 431 A kifogásközlésben – különösen a 79. pontjában (eltérő ár megállapítására irányuló javaslat a szorbinsavat és a kálium-szorbátot illetően), a 178. pontjában (a Hoechst mennyiségi kvótájának növelésére irányuló javaslat) és 179. pontjában (a japán előállítók értékesítési adatainak egy semleges szervezetre bízásával kapcsolatos javaslat) – kifejtett bizonyos tények a Hoechst alkalomszerű kezdeményezéseire utalnak. Azonban összességükben a Bizottság által a kifogásközlésben említett tények, amelyekkel a Hoechst irányító szerepével kapcsolatban a határozatban hozott következtetést támasztotta alá, nem kellően pontosak a jelentőségüket és minősítésüket illetően.
- 432 Ráadásul, még ha a Bizottság a kifogásközlés 295. pontjában azt a látszatot keltette is, hogy figyelembe fogja venni „az egyes vállalkozások” által játszott irányító szerepet, tekintettel a kifogásközlés többi részének pontatlanságára e jelzés nem volt elegendő arra, hogy a Hoechst számára lehetővé tegye annak meghatározását, hogy őt a Bizottság irányítóknak fogja-e minősíteni, vagy sem.
- 433 A fenti okokból kifolyólag meg kell állapítani, hogy még amennyiben a Hoechstnek felrótt tényeket említi is a kifogásközlés, a Bizottság e tényeket nem minősítette kellően pontosan ahhoz, hogy hatékony védekezést tegyen lehetővé a felperes számára.
- 434 E tekintetben egyébként meg kell jegyezni, hogy a kifogásközlésre adott válaszában a Hoechst kifejtette:

„A Hoechst/Nutrinova nem játszott meghatározó szerepet a kartellben. A kifogásközlés 60. pontjában szereplő »irányító« kifejezés e tekintetben nem egyértelmű.

[...] A kifogásközlés 60. pontjában szereplő utalás az »irányító« szerepre kizárólag a Hoechstnek/Nutrinovanak az Európában tartott közös találkozók házigazdájaként és szervezőjeként betöltött szerepére utal.”

435 Ugyanígy, a 2003. április 24-én tartott meghallgatás során a Hoechst és a Nutrinova jogi képviselői előadják, hogy e vállalkozás a bírság alóli mentesítésben részesülés valamennyi feltételének megfelelt, kifejtve a következőket:

„A Hoechstnek és a Nutrinovanak az Európában tartott közös találkozók házigazdájaként betöltött szerepét illetően ki kell emelni, hogy mivel ügyfeleink voltak a közös találkozókra részt vevő egyetlen európai vállalkozás, természetes, hogy ők voltak felelősek az Európában tartott találkozók megszervezéséért. Ugyanakkor ez semmilyen kartellirányítói szerepet nem foglalt magában.”

436 A kifogásközlésnek a Hoechst irányítóként való minősítését illető pontatlanságából következően e vállalkozás a közös találkozók szervezésére koncentrált, az lévén az egyetlen kérdés, amellyel a Bizottság eredetileg foglalkozott a kifogásközlés 60. pontjában. További pontosítás hiányában, és figyelembe véve a kifogásközlésben található tények szétszórtságát, a Hoechstnek e ponton nem volt lehetősége a hatékony védelemre.

437 Emlékeztetni kell egyébként arra, hogy a Bizottság tudatában volt a kifogásközlés 60. pontjában használt „irányító” kifejezés homályosságának. Ez különösen azon tényből következik, hogy a Bizottság módosította a határozatban használt terminológiát.

438 Ezen okok alapján a második jogalapnak helyt kell adni. Ennélfogva – anélkül, hogy vizsgálni kellene a hatodik jogalapot – módosítani kell a határozatot, amennyiben a Hoechst irányító szerepét súlyosító körülményként fogadta el.

439 E módosítás konkrét következményei később kerülnek meghatározásra.

E – A bírság összegének visszaesés címén történő emelése indokolatlanságára alapított hetedik jogalapról

1. A határozat összefoglalása

440 A határozat (363) preambulumbekzdése a következőképpen szól:

„A Hoechst esetében a jogsértés súlyát a következő körülmények erősítik:

- a) A Hoechst irányító szerepet játszott a kartellban ((92)–(95) preambulumbekzdés);
- b) A Hoechst ugyanilyen jellegű jogsértést megállapító korábbi határozatok címzettje volt.”

441 A határozat (363) preambulumbekzdéséhez fűzött 221. lábjegyzet a következőképpen szól:

„Lásd a 94/599/EK («PVC II») (HL L 239., 1994.9.14., 14. o.), 89/191/CEE («PVC I») (HL L 74., 1989.3.17., 21. o.), 86/398/EGK («Polipropilén») (HL L 230., 1986.8.18.,

1. o.) és 69/243/EGK («Színezőanyagok») (HL L 195., 1969.8.7., 11. o.) bizottsági határozatokat”.

442 A határozat (368) preambulumbekzdésében a Bizottság kifejti:

„A bírság összegének kellő elrettentő erővel kell bírnia. A Bizottság megjegyzi, hogy a Hoechstnek címzett korábbi határozatok értelmében ez utóbbinak véget kellett vetnie versenyellenes magatartásának, és tartózkodnia kellett annak megisméltlésétől (lásd a (363) preambulumbekzdést). Ennek következtében különös figyelmet kellett volna fordítania a közösségi versenyjogi szabályok tiszteletben tartására, és tartózkodnia kellett volna annak bármiféle szándékos megsértésétől. Azon tény, hogy ugyanazt a magatartást megisméltelte, arra utal, hogy a korábbi bírságok nem jelentettek kellő elrettentő erőt magatartásának módosításához.”

443 A Hoechst érveire válaszul a Bizottság a határozat (372) preambulumbekzdésében kifejti:

„A Hoechst visszaeső mivoltát illetően a Bizottság megállapítja, hogy a legutóbbi határozat, amely e vállalkozást a versenyellenes magatartása befejezésére és annak megisméltlésétől való tartózkodásra kötelezte, 1994 júliusában kelt. E határozatot követően a Hoechst még több mint két éven keresztül folytatta a jelen eljárás tárgyát képező jogsértést. Ebből egyértelműen kitűnik, hogy a korábbi határozat nem rettentette el a hasonló kartellekben való további részvételtől.”

444 Ezen elemekre tekintettel, figyelembe véve, hogy a Hoechst visszaeső, a Bizottság súlyosító körülmények címén 50%-kal emelte meg a bírság alapösszegét (a határozat (373) preambulumbekzdése).

2. A felek érvei

a) A Hoechst érvei

445 A Hoechst megjegyzi, hogy a Bizottság visszaesés címén 50%-kal emelte meg a vele szemben kiszabott bírság 110 millió eurós alapösszegét. A Hoechst úgy véli, hogy ezen emelés aránytalan, és nem érti, hogyan lehetséges vele szemben korábbi jogsértésekkel kapcsolatban visszaesés címén emelni a bírságot.

446 Először is, a Hoechst kiemeli, hogy a határozat (363) preambulumbekzdésében említett korábbi eljárások (amelyek a következő határozatok alapjául szolgáltak: az EK-Szerződés 85. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban [IV/31.865 – „PVC”-ügy] 1994. július 27-én hozott 94/599/EK bizottsági határozat [HL L 239., 14. o.; a továbbiakban: „PVC II”-határozat]; az EK-Szerződés 85. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban [IV/31.866 – „PEBD”-ügy] 1998. december 21-én hozott 89/191/EGK bizottsági határozat [HL 1989. L 74., 21. o.; a továbbiakban: „PVC I”-határozat]; az EK-Szerződés 85. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban [IV/31.149 – „polipropilén”-ügy] 1986. április 23-án hozott 86/398/EGK bizottsági határozat [HL L 230., 1. o.]; az EK-Szerződés 85. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban [IV/26.267 – „színezőanyagok”-ügy] 1969. július 24-én hozott, 69/243/EGK bizottsági határozatról [HL L 195., 11. o.]) nem állnak semmilyen kapcsolatban a szóban forgó üggyel. A „PVC II”-határozatot illetően a Hoechst úgy véli, e határozat csupán megismétli a „PVC I”-határozatot, amelyet az Elsőfokú Bíróság semmisnek nyilvánított, majd a Bíróság megsemmisített. Egyébként a „PVC I”- és „PVC II”-határozatok régebbi tényekre vonatkoznak, amelyek 1984-ben befejeződtek. Tehát a Bizottság a határozat (372) preambulumbekzdésében helytelenül próbál kapcsolatot találni a „PVC II”-határozat és a jelen ügy között. Ráadásul a Hoechstnek az élelmiszer-adalékanyagok ágazatában korábban folytatott tevékenysége semmilyen kapcsolatban nem áll a PVC-ágazatban folytatott tevékenységével. A Hoechst kifejti továbbá, hogy a Bizottság megpróbált a közelmúltban kollektív csoportfelelősséget felállítani, évi 10%-kal emelve a bírságot az egyik ügyben bírságot kiszabó határozat és a másik ügy tárgyát képező jogsértés vége közötti időszak vonatkozásában. A Hoechst e tekintetben az EK-Szerződés 81. cikkének alkalmazására vonatkozó, a BPB PLC, a Gebrüder Knauf Westdeutsche Gipswerke KG, a Société Lafarge SA és a Gyproc Benelux NV ellen indított eljárásban (COMP/E-1/37.152 – „gipszlapok”-ügy) 2002. november 27-én hozott, 2005/471/EK bizottsági határozatra (HL 2005. L. 166., 8. o.) hivatkozik. E gyakorlat az adott csoport egy és ugyanazon

vezetése által szándékosan elkövetett új jogsértésekre vonatkozik, a párhuzamos magatartás szankcionálása ellenére. Ugyanakkor a jelen esetben a „PVC II”-határozat és a jelen ügyben szóban forgó jogsértés közötti egyidejűség azon tényből fakad, hogy a Bizottságnak csak 11 évvel az utóbbi ügyben szóban forgó jogsértés befejeződését követően állt módjában elfogadni a „PVC II”-határozatot.

447 Másodszer, a Bizottság által a határozat (363) preambulumbekzdésében hivatkozott ügyek olyan magatartásokra vonatkoztak, amelyek legkésőbb 1984-ben befejeződtek. Ennélfogva ezek elévült tények. A Hoechst kiemeli, hogy a „színezőanyagok”-ügyben hozott határozatot több mint 30 évvel ezelőtt emelte jogerőre a Bíróság ítélete. Ennélfogva túlságosan régi a visszaesés megállapításához. A Hoechst hozzáfűzi, hogy a „polipropilén”-határozatban érintett tényeket csak 1999 júliusában bírálták el jogerősen, a „PVC I”- és „PVC II”-határozatokban érintett tényeket pedig 2002 októberében, tehát hosszú idővel a jelen ügyben érintett tények befejeződését követően.

448 Harmadszer, még ha végül elfogadná is az Elsőfokú Bíróság, hogy adott csoporton belül önálló módon elkövetett különböző – egymással szubjektív kapcsolatban sem álló – jogsértések súlyosító körülménynek minősülnek, az alkalmazott emelés akkor is aránytalan. Különösen azon tényt vette a Bizottság kétszer is figyelembe, hogy a Hoechst egy csoport tagja: először, amikor a bíróság kiindulási összegét 20 millió euróban állapította meg, és másodszer, amikor ezen összeget a Hoechst csoport mérete miatt 100%-kal megemelte. Nem lenne igazságos ezek után még további emeléseket alkalmazni. A Hoechstnek a csoportszerkezete miatt – összehasonlításképpen – gyakorlatilag tizennégyszer magasabb alapösszeget kell fizetnie, mint a Daicelnek, míg a forgalma csupán négyszer olyan magas. A Hoechst kiemeli továbbá, hogy a „gipszlapok”-ügyben hozott határozat alapjául szolgáló eljárásban a Bizottság évi 10%-os emelést alkalmazott az előző bírságot kiszabó határozat és az érintett termékkel kapcsolatos jogsértés befejezése közötti időszakot illetően. A jelen esetben azonban évi 22% az emelés mértéke.

449 Másodlagosan a Hoechst úgy érvel, hogy a visszaesés miatti emelés nem igazságos, amennyiben az érintett vállalkozás teljesen együttműködik a közigazgatási eljárás folyamán. A szankció célja nem igazolja ezt az emelést.

b) A Bizottság érvei

450 A fenti 325. pontban hivatkozott Thyssen StaHL kontra Bizottság ügyben hozott ítéletre (617. pont) és a fenti 339. pontban hivatkozott Michelin kontra Bizottság ügyben hozott ítéletre (284. pont) utalva a Bizottság kiemeli, hogy a visszaesés egyes nemzeti jogrendekben elfogadott fogalma magában foglalja, hogy a személy új jogsértést követ el, ha a hasonló jogsértésért már korábban megbüntették.

451 A jelen esetben a határozatban említett „PVC I”-, „PVC II”- és „színezőanyagok”-határozatok alapjául szolgáló eljárások mindegyike árakkal vagy kvótákkal kapcsolatos kartellekre vonatkoztak. Ennélfogva e jogsértések hasonlóak a jelen ügy tárgyát képező jogsértéshez.

452 Nem lényeges ebben az összefüggésben, hogy bizonyos jogsértések (mint a „színezőanyagok”-ügyben hozott határozat alapjául szolgáló) régiek. A visszaesés miatti emelésnek nem a korábbi szankciók utólagos súlyosbítása a célja, hanem a visszaesés hatékony üldözése. A Bizottság kiemeli többek között, hogy biztosítania kell fellépésének elrettentő jellegét (a fenti 198. pontban hivatkozott Irish Sugar kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 245. pontja), és a visszaesés a bírság meghatározásakor figyelembe veendő releváns kritériumok egyike (a fenti 145. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 91. pontja). A Bizottság hozzáfűzi, hogy a határozat (363) preambulumbekzdésében említett határozatokban hivatkozott vállalkozás folytonossága nem kétséges a jelen esetben.

453 Egyébként – ellentétben a Hoechst állításaival – a Bizottság úgy véli, hogy a visszaesés miatti emelés abban az esetben is alkalmazható, ha a szóban forgó jogsértést akkor követték el, amikor a korábban szankcionált jogsértéssel kapcsolatos határozat még nem emelkedett jogerőre. A Bizottság már a bizottsági határozatról szóló értesítéskor figyelmeztetést küld, nem csupán e határozat jogerőre emelkedésekor. Ugyanígy, a kiindulási összegnek a Hoechst csoport mérete miatt való növelése nem ellentétes az alapösszeg visszaesés miatti emelésével. A csoport mérete miatti emelés nem áll kapcsolatban a korábbi jogsértések szankcionálásával. A korábbi jogsértések figyelembevétele tehát nem jelent „kétszeres büntetést”.

- 454 Azon tény sem bír jelentőséggel, hogy a Hoechst véget vetett az érintett piacon a saját kereskedelmi tevékenységének a jogsértés befejezését követően, mivel a jogsértés teljes ideje alatt aktív volt e piacon.
- 455 Végül, nem bír jelentőséggel azon tény sem, hogy a korábbi jogsértések nem a szorbátok ágazatára, hanem más ágazatokra irányultak. Egy adott terméket illető összejátszásra irányuló tevékenységekkel kapcsolatban kirótt szankciók célja a vállalkozásoknak a szóban forgó tilalom megsértésétől való elrettentése, függetlenül az érintett terméktől.
- 456 A visszaesés miatti emelés összegét illetően a Bizottság emlékeztet arra, hogy a bírságok összegének meghatározása tekintetében mérlegelési jogkörrel rendelkezik (az Elsőfokú Bíróság T-150/89. sz., Martinelli kontra Bizottság ügyben 1995. április 6-án hozott ítéletének [EBHT 1995., II-1165. o.] 59. pontja), és nem köteles pontos matematikai képletet alkalmazni. A Bizottság e tekintetben több, más ügyben hozott, az EK 81. cikk végrehajtását szolgáló határozatra, valamint a fenti 339. pontban hivatkozott Michelin kontra Bizottság ügyben hozott ítéletre (292. pont) is hivatkozik, ahol 50%-os emelés került alkalmazásra, illetve volt megengedett.
- 457 A jelen ügy és a gipszlapok ügyben hozott határozat alapjául szolgáló ügy közötti összehasonlítás nem releváns, mivel 1969 és 1994 között a Hoechstöt több alkalommal „figyelmeztette”, anélkül hogy ez utóbbi levonta volna az ebből adódó következtetéseket. Ennélfogva nem túlzott a bírság alapösszegének 50%-os emelése.
- 458 Végül, az 1996. évi engedékenységi közleményre történt hivatkozás nem fosztja meg a Hoechst visszaesésének tényét a súlyosító körülmény mivoltától. A Bizottság szerint az 1996. évi engedékenységi közlemény meghatározza a feltételeket, amelyek fennállása esetében a Bizottsággal együttműködő vállalkozásokkal szemben kiszabott bírság csökkenthető. E közlemény azonban nem igazolhatja a szankció hiányát visszaesés esetén.

3. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

- 459 Az iránymutatás 2. pontja értelmében a súlyosító körülmények egyike például „az ugyanazon vállalkozás [...] által elkövetett azonos típusú, ismétlődő jogsértések”.
- 460 A visszaesés egyes nemzeti jogrendekben elfogadott fogalma magában foglalja, hogy a személy új jogsértést követ el, ha a hasonló jogsértésért már korábban megbüntették (a fenti 325. pontban hivatkozott Thyssen Stahlkontra Bizottság ügyben hozott ítélet 617. pontja és a fenti 339. pontban hivatkozott Michelin kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 284. pontja).
- 461 Az esetleges visszaesés szerepel azon tényezők között, amelyeket az érintett jogsértés súlyának elemzése során figyelembe kell venni (a fenti 145. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 91. pontja, valamint a Bíróság C-3/06. P. sz., Groupe Danone kontra Bizottság ügyben 2007. február 8-án hozott ítéletének [EBHT 2007., I-1331. o.] 26. pontja).
- 462 A Bizottság széles mérlegelési jogkörrel rendelkezik annak megválasztása tekintetében, hogy milyen tényezőket vesz figyelembe a bírság meghatározása során – egyebek között olyanokat, mint az ügy különös körülményei, a háttér, a bírságok elrettentő hatása –, és nincs szükség a kötelezően figyelembe veendő tényezők kimerítő vagy kötelező felsorolására. A visszaesés megállapításának és meghatározott jellemzőinek értékelése a Bizottság hivatkozott jogkörének része, és az ilyen megállapítás tekintetében a Bizottságot nem kötheti esetleges elévülési idő (a fenti 461. pontban hivatkozott Groupe Danone kontra Bizottság ügyben 2007. február 8-án hozott ítélet 37. és 38. pontja).
- 463 A jelen esetben meg kell jegyezni, hogy a Hoechst nem vitatja, hogy a határozatban a visszaesést illetően a Bizottság által hivatkozott négy korábbi határozat a jelen ügghöz hasonló jellegű jogsértésre vonatkozott.

464 A „színezőanyagok”-ügyben (1969. július 24-én) és a „polipropilén”-ügyben (1986. április 23-án) hozott határozatot illetően meg kell állapítani, hogy az e határozatban megállapított jogsértés tíz évvel a „színezőanyagok”-ügyben hozott határozat elfogadása után kezdődött, a „polipropilén”-ügyben hozott határozat pedig e jogsértés időtartama alatt került elfogadásra. Egyébként, bár a Hoechsttel szemben a Bizottság a „polipropilén”-ügyben hozott határozat keretében szankciót szabott ki 1986-ban, a Hoechst folytatta jogsértő magatartását a szorbátok piacán még tíz éven keresztül. A jogsértő magatartás Hoechst általi megismétlése ez utóbbi arra vonatkozó hajlamát mutatja, hogy nem vonja le a megfelelő következtetéseket a közösségi versenyszabályok megsértésének vele szembeni megállapításából (lásd ebben az értelemben a fenti 130. pontban hivatkozott Groupe Danone kontra Bizottság ügyben 2005. október 25-én hozott ítélet 355. pontját). E tényezőkre figyelemmel a Hoechst számíthatott arra, hogy a Bizottság figyelembe fogja venni e korábbi határozatokat a jelen eset esetleges visszaesésnek minősítése keretében. Így nem volt akadálya annak, hogy a Bizottság a jelen ügyben a „színezőanyagok”- és a „polipropilén”-ügyben hozott határozatokra támaszkodjon a Hoechst visszaesése tényének megállapítása végett.

465 A(z 1988. december 21-én elfogadott) „PVC I”-határozatot illetően ki kell emelni, hogy e határozatot az Elsőfokú Bíróság semmisnek nyilvánította (az Elsőfokú Bíróság T-79/89., T-84/89., T-85/89., T-86/89., T-89/89., T-91/89., T-92/89., T-94/89., T-96/89., T-98/89., T-102/89. és T-104/89. sz., BASF és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1992. február 27-én hozott ítélete [EBHT 1992., II-315. o.]), és végül a Bíróság megsemmisítette (a Bíróság C-137/92. P. sz., Bizottság kontra BASF és társai ügyben 1994. június 15-én hozott ítélete [EBHT 1994., I-2555. o.]), még azelőtt, hogy a Bizottság a jelen ügyben határozatot hozott volna. Ki kell emelni e tekintetben a Bíróság által kimondott megsemmisítést illetően, hogy az EK 231. cikk úgy rendelkezik, hogy amennyiben a kereset megalapozott, a Bíróság a vitatott határozatot semmisnek nyilvánítja. Egyébként, még ha a Bizottság által a „PVC I”-határozat megsemmisítését követően elfogadott „PVC II”-határozat nagy részében megismétli is az előbbi határozat ténybeli elemeit, attól többek között abban tér el, hogy megállapítja: a szóban forgó megállapodás, illetve összehangolt magatartást hozzávetőleg 1980 augusztusáig nyúlik vissza, míg a „PVC I”-határozat szerint a szóban forgó megállapodás, illetve összehangolt magatartást hozzávetőleg 1976 szeptemberéig nyúlt vissza. Ugyanez a helyzet a Hoechsttel szemben kiszabott bírságokat illetően is (1 millió ECU a „PVC I”-határozatban és 1,5 millió ECU a „PVC II”-határozatban). Következésképpen a két határozat nem tekinthető azonosnak. E körülmények között meg kell állapítani, hogy a Bizottság hibát követett el, amikor a határozatban a Hoechst visszaesésének megállapítása végett a „PVC I”-határozatra hivatkozott.

466 A „PVC II”-határozatot 1994. július 27-én fogadta el a Bizottság, tehát a jogsértés időtartama alatt, azonban ez bírósági eljárás tárgyát képezte, amely a jelen ügyben

szóban forgó jogsértés befejeződését követően a fenti 208. pontban hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben 2002. október 15-én hozott, illetve a fenti 153. pontban hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben 1999. április 20-án hozott ítélet meghozatalához vezetett. Ki kell ugyanakkor emelni, hogy közösségi szinten – az EK 256. cikk első bekezdésével összhangban – a „PVC II”-határozat végrehajtható, mivel tartalmaz jogalanyokkal – és nem a tagállamokkal – szemben kirótt vagyoni kötelezettséget, függetlenül attól, hogy e határozattal szemben nyújtottak-e be megsemmisítés iránti kérelmet az EK 230. cikke értelmében. Az EK 242. cikk értelmében a közösségi bírósághoz benyújtott kereseteknek nincs halasztó hatályuk (az Elsőfokú Bíróság T-275/94. sz., CB kontra Bizottság ügyben 1995. július 14-én hozott ítéletének [EBHT 1995., II-2169. o.] 50. és 51. pontja; lásd még ebben az értelemben az Elsőfokú Bíróság T-28/03. sz., Holcim (Deutschland) kontra Bizottság ügyben 2005. április 21-én hozott ítéletének [EBHT 2005., II-1357. o.] 121. pontját). Egyébként nyilvánvaló, hogy a Hoechst nem kérte a „PVC II”-határozat végrehajtásának felfüggesztését az EK 242. cikk második mondatának értelmében. Végül meg kell állapítani, hogy az Elsőfokú Bíróság és a Bíróság – még hozzá megerősítő – ítéletei a határozat meghozatala előtt születtek. Következésképpen a Hoechst visszaesésének megállapítása végett a Bizottság támaszkodhatott a „PVC II”-határozatra.

- 467 Ezen elemekre tekintettel arra a következtetésre kell jutni, hogy a Hoechst visszaesésének megállapítása végett a Bizottság támaszkodhatott a „színezőanyagok”- és a „polipropilén”-ügyben hozott határozatokra, valamint a „PVC II”-határozatra, azonban a „PVC I”-határozatra nem.
- 468 Ugyanakkor a Bizottság által a „PVC I”-határozatot illetően elkövetett hiba nem kérdőjelezi meg a szóban forgó – a jelen esetben elfogadott – visszaesőként való minősítést, sem az alkalmazott emelési szorzót.
- 469 A visszaesőként való minősítést kellően alátámasztják a „színezőanyagok”- és a „polipropilén”-ügyben hozott határozatok, illetve a „PVC II”-határozat.
- 470 A jelen esetben alkalmazott emelési szorzót illetően a határozatban semmi sem utal arra, hogy a Bizottság azon megállapítása, miszerint a visszaesés több korábbi precedensből következik, lehetővé tette a bíróság összegének súlyosító körülmény miatti nagyobb emelését, mint amit abban az esetben alkalmaznának, amikor csak egy korábbi jogsértést azonosítottak (lásd ebben az értelemben a fenti 130. pontban

hivatkozott Danone kontra Bizottság ügyben 2005. október 25-én hozott ítélet 366. pontját).

471 Egyébként a Hoechst azon érvét illetően, miszerint az alkalmazott emelés – a határozat által érintett többi vállalkozáshoz képest is – aránytalan, elegendő arra emlékeztetni, hogy a bírságok összegének meghatározása tekintetében a Bizottság mérlegelési jogkörrel rendelkezik, és nem köteles pontos matematikai képletet alkalmazni. Ráadásul a bírság összegének megállapításakor a Bizottságnak biztosítania kell fellépése elrettentő hatását. A visszaesés pedig olyan körülmény, amely a bírság alapösszegének jelentős emelését indokolja. A visszaesés ténye azt bizonyítja, hogy a korábban kiszabott szankciónak nem volt kellően elrettentő hatása. A jelen esetben semmi nem enged arra következtetni, hogy aránytalan lenne a bírság alapösszegének 50%-kal való emelése annak érdekében, hogy a Hoechst magatartását a Szerződés versenyjogi szabályai tiszteletben tartásának irányába terelje (lásd ebben az értelemben a fenti 339. pontban hivatkozott Michelin kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 293. pontját).

472 Ennélfogva meg kell állapítani, hogy mind a jelen esetben elfogadott visszaesőként való minősítés, mind az alkalmazott emelési szorzó megalapozott.

473 A Hoechst további érvei nem kérdőjelezik meg a szóban forgó következtetést.

474 Azon tényt illetően, miszerint a Hoechst korábbi tevékenysége az élelmiszeradalekok ágazatában nem függ össze a PVC-ágazatban folytatott tevékenységével, ki kell emelni, hogy az iránymutatás az ugyanazon vállalkozás által elkövetett „azonos típusú, ismétlődő jogsértések[et]” említ. E körülmények között amennyiben valamely vállalkozás azonos típusú jogsértést követ el, még ha az érintett gazdasági ágazat eltérő is, a Bizottság azt súlyosító körülményként értékelheti. A Hoechst érvelése e tekintetben ennélfogva nem elfogadható.

475 Azon tényt illetően, miszerint a Bizottság a határozatot megelőző korábbi ügyben megpróbált kollektív csoportfelelősséget felállítani, évi 10%-kal emelve a bírságot az egyik ügyben bírságot kiszabó határozat és a másik ügy tárgyát képező jogsértés vége közötti időszak vonatkozásában, emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság korábbi határozathozatali gyakorlata önmagában nem szolgál jogi háttérként a versenyjogi bírságok tekintetében, mivel azt kizárólag a 17. rendelet és az iránymutatás határozza meg (lásd a fenti 339. pontban hivatkozott Michelin kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 292. pontját és a hivatkozott ítélkezési gyakorlatot), valamint arra, hogy a piaci szereplők nem lehetnek jogos bizalommal olyan meglévő helyzet fenntartása iránt, amelyet a Bizottság a mérlegelési jogköre keretében módosíthat (lásd a fenti 372. pontban hivatkozott Delacre és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 33. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot, valamint a fenti 344. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 171. pontját).

476 Végül, amint a Bizottság kiemeli, az 1996. évi engedékenységi közleményre történt hivatkozás nem fosztja meg a Hoechst visszaesésének tényét a súlyosító körülmény mivoltától. Ennélfogva a Hoechst azon érve, miszerint a visszaesés miatti emelés nem méltányos, amennyiben az érintett vállalkozás a közigazgatási eljárás teljes mértékben együttműködött, hatástalan.

477 Ezen okokból kifolyólag a hetedik jogalapot el kell utasítani.

F – A „legkedvezőbb rendelkezés elve” értelmében a 2002. évi engedékenységi közleménynek analógia útján való alkalmazására alapított tizedik jogalapról

1. A határozat összefoglalása

478 A határozatnak – az 1996. évi engedékenységi közlemény alkalmazására vonatkozó – 12.2.3. pontjában a Bizottság kifejti, hogy a Hoechst úgy véli, hogy a jelen esetben a kartellügyek esetében a bírságok alóli mentességről és a bírságok csökkentéséről

szóló 2002. évi bizottsági közlemény (HL 2002. C 45., 3. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 155. o.; a továbbiakban: a 2002. évi engedékenységi közlemény) alkalmazandó.

479 Először is, a Bizottság elutasítja a Hoechst által felhozott érveket, kiemelve, hogy a 2002. évi engedékenységi közlemény 28. pontja úgy rendelkezik, hogy e közlemény 2002. február 14-től lép az 1996. évi engedékenységi közlemény helyébe minden olyan esetben, ahol egyetlen vállalkozás sem lépett kapcsolatba a Bizottsággal az abban a közleményben meghatározott kedvező elbánás igénybevétele céljából. A jelen esetben azonban több vállalkozás, köztük a Hoechst is kapcsolatba lépett a Bizottsággal az 1996. évi engedékenységi közlemény alapján. A 2002. évi engedékenységi közlemény tehát nem alkalmazható (a határozat (431) és (432) preambulumbekzdése).

480 Továbbá a Hoechst által hivatkozott „legkedvezőbb rendelkezés elvét” illetően először is a Bizottság megállapította, hogy az engedékenységi közlemények nem érintik a 17. rendelet 15. cikkében felállított jogi keretet. Amennyiben a „legkedvezőbb rendelkezés elve” a bírságok megállapítását meghatározó jogi keret megváltoztatását igényelné, ezen elv nem alkalmazható a jelen esetben (a határozat (434) preambulumbekzdése). Ráadásul az érintett vállalkozások, amelyek a Bizottságnak felajánlották együttműködésüket, jogosan bíztak abban, hogy ezen együttműködés kizárólag az 1996. évi közleményen alapul, amely az adott időszakban az egyetlen alkalmazható közlemény volt (a határozat (435) preambulumbekzdése).

481 Másodszor, a Bizottság kiemeli, hogy az EK-Szerződés 85. cikke szerinti eljárással kapcsolatos, 1998. október 14-i 1999/210/EK bizottsági határozatban (IV/F-3/33.708 – British Sugar plc ügy, IV/F-3/33.709 – Tate & Lyle plc ügy, IV/F-3/33.710 – Napier Brown & Company Ltd ügy, IV/F-3/33.711 – James Budgett Sugars Ltd ügy; HL 1999. L 76., 1. o.) alkalmazott megközelítés nem alkalmazható a jelen ügyre, mivel a körülmények eltérőek. A Bizottság ezzel kapcsolatban kifejti, hogy a British Sugar/Tate & Lyle esetében még nem létezett engedékenységi rendszer, amikor a Bizottság az 1996. évi engedékenységi közlemény rendelkezéseinek analógia útján történő alkalmazása mellett döntött (a határozat (436) preambulumbekzdése).

482 Harmadszor, nem lehet arra következtetni, hogy a 2002. évi engedékenységi közlemény összességében kedvezőbb, mint az 1996. évi engedékenységi közlemény. Az, hogy a végrehajtott módosítás az adott vállalkozás számára előnyt jelent-e, vagy sem, jelentős mértékben annak sajátos helyzetétől függ (a határozat (437) preambulumbekzdése).

2. A felek érvei

a) A Hoechst érvei

483 A Hoechst úgy érvel, hogy a 2002. évi engedékenységi közlemény analógia útján történő alkalmazása révén mentességet kellett volna kapnia. A Hoechst kiemeli, hogy ezeket az érveket már a kifogásközlésre adott válaszában kifejtette.

484 A Hoechst előadja, hogy már 1998 őszén kezdett együttműködni, amikor még csak az 1996. évi engedékenységi közlemény létezett. Azonban figyelembe kell venni azon tényt, miszerint a büntetőjog általános elvei alapján a legkedvezőbb szabályozást kell alkalmazni. Amennyiben a 2002. évi engedékenységi közlemény kedvezőbb az 1996. évi engedékenységi közleménynél, úgy az előbit kell alkalmazni.

485 A 2002. évi engedékenységi közlemény szerint a kartellben részt vevő valamennyi vállalkozás – tehát az „irányító” is – nyújthat be mentesség iránti kérelmet. A Hoechst kiemeli, hogy az irányítókkal szemben kiszabott bírság jelentős csökkentésének az 1996. évi engedékenységi közlemény B. címe szerinti kizárását a 2002. évi engedékenységi közlemény nem tartalmazza. Egyébként a 2002. évi engedékenységi közlemény lenne kedvezőbb az első együttműködő számára, mivel csak olyan bizonyítékok benyújtását követeli meg, amelyek lehetővé teszik a Bizottság számára a 17. rendelet 14. cikkének (3) bekezdése alapján vizsgálatokat elrendelő határozat meghozatalát. A mentesség iránti kérelem eredményességéhez nem szükséges a vállalkozás birtokában lévő valamennyi bizonyíték benyújtása sem. Az ilyen

bizonyítékok benyújtására sor kerülhet még szóban is, a Bizottság állandó gyakorlat értelmében, amennyiben a vállalkozás a bizonyítékok Egyesült Államokba történő megküldésének kockázatára hivatkozik.

486 A jelen esetben a Hoechst által 1998. október 29-én szolgáltatott információk elegendőek lettek volna a mentesítéshez a 2002. évi engedékenységi közlemény értelmében. A Hoechst így elsőként nyújtotta volna be a mentesség iránti formális kérelmét, és szintén elsőként tette meg a Bizottság irányában a szükséges szóbeli nyilatkozatokat. Ha a 2002. évi engedékenységi közlemény került volna alkalmazásra, a Bizottság e körülmények között 1999 elején átmeneti mentességet biztosító levelet küldött volna a Hoechstnek. A mentesség iránti kérelme ekképpen eredményes lett volna a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján, ellentétben a Bizottságnak a határozat (437) preambulumbekzdésében szereplő állításával.

487 A Hoechst előadja továbbá, hogy „a legkedvezőbb rendelkezés elve” a jog általános elveként mind a büntetőjogi eljárásokban, mind a közigazgatási eljárásokban alkalmazandó. A Hoechst különösen az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek védelméről szóló, 1995. december 18-i 2988/95/EK, Euratom tanácsi rendeletre (HL L 312., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 1. fejezet, 1. kötet, 340. o.) hivatkozik, amely úgy rendelkezik, hogy „[s]emmilyen közigazgatási szankció nem alkalmazható, ha a szabálytalanságot megelőzően közösségi jogi rendelkezés nem rendelkezett arról”, valamint, hogy „[a] közösségi jogszabályba foglalt, közigazgatási szankciót tartalmazó rendelkezések későbbi módosítása esetén a kevésbé szigorú rendelkezéseket kell alkalmazni visszaható hatállyal”.

488 A Hoechst hozzáfűzi, hogy „a legkedvezőbb rendelkezés elvét” alkalmazta a Bíróság a C-354/95. sz., National Farmers' Union és társai ügyben a 1997. július 17-én hozott ítéletében (EBHT 1997., I-4559. o., 40. és 41. pont), és ezen elv a tagállamok közös jogi hagyományának részét képezi. A Hoechst ezzel kapcsolatban egy összehasonlító tanulmányt nyújtott be, amely a közigazgatási eljárás során készült.

489 A Hoechst egyébként kiemeli, hogy a Bizottság elismerte ezt az elvet a fenti 481. pontban hivatkozott British Sugar/Tate & Lyle határozatban, kifejtve, hogy „a[z] 1996. évi engedékenységi] közlemény csak azon együttműködésekre alkalmazandó

közvetlenül, amelyekre a közleménynek a Hivatalos Lapban 1996. július 18-án történt közzétételét követően került sor”, valamint hogy „[a]z együttműködés valamennyi más esetében a közlemény kiterjesztés útján alkalmazható, ami azt jelenti, hogy valamennyi, a [z 1996. évi engedékenységi] közlemény értelmében kedvezményes bánásmód annak függvényében kerül alkalmazásra, amennyiben a közleményben meghatározott együttműködési feltételek teljesülnek”.

490 Az Elsőfokú Bíróság megerősítette ezeket az elveket a T-202/98., T-204/98. és T-207/98. sz., Tate & Lyle és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2001. július 12-én hozott ítéletének (EBHT 2001., II-2035. o.) 157. és azt követő pontjaiban.

491 A Hoechst továbbá kifejti, hogy az EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó, a Wieland Werke AG, az Outokumpu Copper Products OY, az Outokumpu Oyj, a KM Europa Metal AG, a Tréfinmétaux SA és az Europa Metall SpA ellen indított eljárásban (COMP/E-1/38.240 – „ipari csövek”-ügy) 2003. december 16-án hozott 2004/421/EK bizottsági határozatban (összefoglalva: HL 2004. L 125., 50. o., a továbbiakban: „ipari rézcsövek”-határozat) a Bizottság előadta, hogy „a 2002. évi [engedékenységi] közlemény 23. pontjával ellentétben az 1996. évi [engedékenységi] közlemény nem rendelkezik külön vizonzásról az engedékenységi intézkedésekben részesülni kívánó azon vállalkozás esetében, amely a Bizottság előtt korábban ismeretlen, a kartell súlyát vagy időtartamát érintő tényeket fed fel”, valamint hogy „[e]nnek következtében az ilyen együttműködést enyhítő körülménynek kell tekinteni” (az „ipari rézcsövek”-határozat (384) preambulumbekzdése). Következésképpen a Bizottság az egyik vállalkozással (Outokumpu) szemben kiszabott bírság alapösszegét 38,98 millió euróról 22,22 millió euróra csökkentette „az 1996. évi [engedékenységi] közleményen kívüli hatékony együttműködéséért” (az „ipari rézcsövek”-határozat (387) preambulumbekzdése). A Bizottság e tekintetben kifejtette, hogy „az Outokumpu nem szankcionálható az együttműködéséért azzal, hogy jelentősebb bírság kerül vele szemben kiszabásra, mintha nem működött volna együtt”, és [e]zen okból kifolyólag az Outokumpuval szemben kiszabott bírság alapösszegét 22,22 millió euró átalányösszegre csökkentette, oly módon, hogy az megegyezzen azon bírság feltételezett összegével, ami az Outokumpuval szemben négy év időtartamú jogsértés esetén került volna kiszabásra (az „ipari rézcsövek”-határozat (386) preambulumbekzdése).

492 A Hoechst hozzáfűzi, hogy még ha abból az elvből indulnánk is ki, hogy az 1996. évi engedékenységi közlemény védendő jogos bizalmat ébresztett harmadik

személyekben, e tény nem játszik semmilyen szerepet a jelen esetben. Egyedül a Chisso hivatkozhatna védelemre méltó harmadik személyi minőségre. Azonban a Chissonak nem rótt fel irányító szerepet a Bizottság, és nem utasította el a Chisso szóbeli közreműködéseinek együttműködésként való minősítését. Épp ellenkezőleg, a Chisso számíthatott arra – és el is ismerték erre vonatkozó jogát –, hogy a vizsgálat során önként nyújtott szóbeli és írásbeli közreműködését enyhítő körülményként figyelembe veszi a Bizottság. A Chisso jogos bizalmát ráadásul a Bizottság nem sértette volna meg, ha ezen elveket alkalmazta volna a Hoechst esetében is, és ha ennek alapján az egyik vagy másik (vagy mindkét) engedékenységi közlemény értelmében ez utóbbi mentesült volna a bírság alól. E két esetben a Hoechst együttműködésének bírság alóli mentességet kellett volna maga után vonnia, míg a Chisso együttműködésének a bírság csökkentését kellett volna maga után vonnia.

493 A Hoechst arra következtet, hogy amennyiben a Bizottság nem volt köteles bírság alóli mentességet biztosítani az 1996. évi engedékenységi közlemény szerint, arra analógia útján köteles lett volna a 2002. évi engedékenységi közlemény értelmében.

494 A Hoechst hozzáfűzi, hogy a Bizottság által az Elsőfokú Bíróság kérdésére adott válasszal ellentétben a 2002. évi engedékenységi közlemény alkalmazásában mentességet kaphatott volna.

495 Először is, a Hoechst szerint a Chisso 1998 októberében/novemberében nem nyújtotta be az összes benyújtható iratot. E kifogást tehát nem csupán a Hoechsttel szemben kellene felhozni. Egyébként a Hoechst kifejti, hogy a Bizottságnak az aktáért felelős tisztviselői nem kérték azonnal a bejelentett és csak később szolgáltatott iratok benyújtását. Nem kérték továbbá akkoriban a később bemutatandó iratok leírását tartalmazó jegyzék felállítását.

496 Másodszor, képtelenség azt állítani, hogy a Hoechst által 1998. október 29-én közölt tények nem voltak elegendőek a 17. rendelet 14. cikkének (3) bekezdése alapján vizsgálatokat elrendelő határozat meghozatalához. A Hoechst e tekintetben kiemeli,

hogy a Bizottságnak a vizsgálat elrendelése nélkül is módjában állt a kartell létét bizonyítani. Azon tényről illetően, miszerint a Bizottság nem rendelkezett bizonyos információkkal (többek között az irodák címeivel) az érintett vállalkozásokkal kapcsolatban, a Hoechst előadja, hogy a Bizottság információkéréseket intézett e vállalkozásokhoz. Akkoriban tehát a Bizottság – a Hoechst együttműködésének köszönhetően – már tudta, hogy kinek címezze ezen információkéréseket.

b) A Bizottság érvei

⁴⁹⁷ A Bizottság szerint a „legkedvezőbb rendelkezés elvének” alkalmazása a bírság kiszabását meghatározó jogalap módosítását feltételezi. Azonban ilyen módosításra nem került sor. Különösen a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdését nem módosította a 2002-es engedekenységi közlemény. Ez utóbbi csupán meghatározza a Bizottsággal együttműködni kívánó vállalkozások számára biztosítható előnyök nyújtásának feltételeit, anélkül azonban hogy megváltoztatná a kiszabandó bírságok meghatározásának jogi keretét. A Bizottság ezzel kapcsolatban analógia útján a fenti 422. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítéletre utal (233. pont).

⁴⁹⁸ A Bizottság kifejti továbbá, hogy még ha mérlegelési jogkörének gyakorlásában köti is a hatályos engedekenységi közlemény, csupán annyiban köti, amennyiben a szabályai alkalmazandóak. A Bizottság e helyütt kiemeli, hogy e szabályok jogos bizalmat keltenek a szóban forgó vállalkozásoknál. A jelen esetben a vállalkozásoknak az együttműködésből eredő kedvező bánásmódot illető jogos bizalma kizárólag az akkoriban hatályos engedekenységi közleményen alapult, azaz az 1996. évi engedekenységi közleményen. Amennyiben az 1996. évi engedekenységi közlemény kizárólag a Hoechst esetében nem keletkeztetett jogos bizalmat, a 2002. évi engedekenységi közlemény alkalmazása kizárt.

⁴⁹⁹ Ráadásul a jelen esetben nem büntető anyagi jogi rendelkezésekről van szó, hanem egy szankció elengedését igazoló rendelkezésről. A „legkedvezőbb rendelkezés elve” nem alkalmazható engedekenységi közlemény esetében. Mind a korábbi, mind a

jelenlegi rendelkezések azon elvet veszik alapul, hogy a bírság alól csupán egyetlen vállalkozás mentesülhet. A „legkedvezőbb rendelkezés elvének” alkalmazása azzal járna, hogy amennyiben két vállalkozás kötött jogellenes megállapodásokat és kért mentességet, és az egyik vállalkozás az 1996. évi engedékenységi közlemény értelmében elsőként működött együtt, a másik pedig a 2002. évi engedékenységi közlemény értelmében, a Bizottság köteles lenne mindkét vállalkozás számára mentességet biztosítani. Ez a kartell két tagja számára a szankciók teljes hiányával járna, ami semmiképp sem lehet az engedékenységi közlemény célja.

- 500 Egyébként a jelen ügy eltér a fenti 481. pontban hivatkozott 1999/210 határozat alapjául szolgáló ügytől. Abban az időszakban a Bizottság az 1996. évi engedékenységi közleményt analógia útján alkalmazta olyan folyamatban lévő eljárásokban, amelyek során az együttműködésre e közlemény közzététele előtt került sor. A jelen esetben a Bizottság szerint nem indokolt az ilyen megközelítés, mivel 28. pontjában maga a 2002. évi engedékenységi közlemény tartalmaz világos iránymutatást az átmeneti eseteket vonatkozásában. Ez az iránymutatás biztosítja valamennyi érintett vállalkozás számára az egyenlő bánásmódot.
- 501 A fenti 491. pontban hivatkozott, a Hoechst által is említett ipari részcsövek határozatot illetően a Bizottság kifejti, hogy a 2002. évi engedékenységi közlemény vonatkozásában nem alkalmazta „a legkedvezőbb rendelkezés elvét”. Csupán úgy értékelte – az iránymutatás 3. pontjának hatodik albekezdésével összhangban –, hogy az olyan körülmény, amely az új rendszer értelmében külön vizsgálatot igazolna, a vállalkozás hatékony együttműködésének minősül az eljárás során, az 1996. évi engedékenységi hatókörén kívül.
- 502 A Bizottság az Elsőfokú Bíróság kérdésére válaszul hozzáfűzi, hogy még ha a 2002. évi engedékenységi közlemény alkalmazható lenne is a jelen esetre, a Hoechst nem részesülhetett volna mentesítésben, sem a vele szemben kiszabott bírság jelentősebb csökkentésében.

- 503 A bíróság alóli mentességet illetően a Bizottság megállapítja, hogy a Hoechst 1998 októberében/novemberében nem nyújtotta be az összes rendelkezésre álló bizonyítékot, ellentétben a 2002. évi engedékenységi közlemény 13. pontjának a) albekezdésével. Ugyanezen okokból nem lehetett volna alkalmazni az említett közlemény 13. pontjának b) albekezdését, amennyiben a Bizottság nem kapott a releváns bizonyítékokat jellegét pontosan leíró listát. Azonkívül a Hoechstnek vállalnia kellett volna e bizonyítékok „megállapodott későbbi időpontban” történő benyújtását. A Bizottság szerint 1998 őszén a Hoechst tehát nem teljesítette a 2002. évi engedékenységi közlemény 13. pontjában meghatározott feltételeket. Azon megállapításból kiindulva, hogy a Hoechst 1999 márciusában és áprilisában benyújtotta a rendelkezésre álló valamennyi bizonyítékot, csupán erre az időpontra teljesíthette a 2002. évi engedékenységi közlemény 13. pontjában meghatározott feltételeket. A Bizottság azonban addigra már elegendő bizonyítékkal rendelkezett az EK 81. cikke megsértésének megállapításához, aminek következtében a Hoechst – tekintettel a 2002. évi engedékenységi közlemény 10. pontjára – nem részesülhetett volna mentességben.
- 504 Másodszor, a kartellben részt vevő vállalkozásokat képviselő személyekkel, illetve az irodák címével kapcsolatos részletes információk hiányában, a 2002. évi engedékenységi közlemény 8. pontjának a) albekezdése értelmében a Bizottságnak nem állt volna módjában a 17. rendelet 14. cikkének (3) bekezdése alapján vizsgálatokat elrendelő határozat hozni. Annál is inkább, mivel az érintett vállalkozások japán illetőségűek, és a Hoechst többek között előadta, hogy semmiféle jel nem utalt arra, hogy az egyetlen másik európai gazdasági szereplő részt vett volna a kartellben.
- 505 Harmadszor, a határozat (456) preambulumbekzdésére hivatkozva a Bizottság úgy véli, hogy a Hoechst az 1998. október 29-i találkozó során pontatlanul adta elő a tényeket, és megtévesztő módon hangsúlyozta a kartell mérsékelt jellegét. E leírás nem volt olyan „bizonyítéknak” tekinthető, amely lehetővé tette volna a Bizottság számára az EK 81. cikk megsértésének megállapítását a 2002. évi engedékenységi közlemény 8. pontjának b) albekezdése szerint.
- 506 A bíróság csökkentését illetően a Bizottság kiemeli, hogy az a 2002. évi engedékenységi közlemény értelmében nem haladhatja meg az 50%-ot, és lehet annál kevesebb is. E csökkentés figyelembe veszi a szóban forgó bizonyítékok időpontját és hozzáadott értékének mértékét. A Bizottság ennek alapján úgy véli, hogy a Hoechstnek felrótta

az utóbbi által a kartell mérsékelt jellegére vonatkozóan tett félrevezető nyilatkozatot, és 50% alatti csökkentésben részesítette.

3. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

- 507 Elsődlegesen el kell utasítani a 2002. évi engedékenységi közlemény „analógia útján” történő alkalmazását, mivel a Hoechst által az eljárás során tanúsított együttműködést az 1996. évi engedékenységi közlemény szabályozta. A jelen eset e tekintetben eltér a Hoechst által hivatkozott esetektől, amelyekben az 1996. évi engedékenységi közleményt lehetett analógia útján alkalmazni olyan esetekre, amelyek az említett közlemény meghozatala előtt kezdődtek, de nem tartoztak semmilyen más jogszabály hatálya alá.
- 508 Amennyiben a Hoechst jogalapját úgy lehet értelmezni, mint amely ténylegesen jogszabályok időbeni kollíziójára hivatkozik, elegendő megállapítani, hogy ilyen kollízió nem állhatott fenn. A 2002. évi engedékenységi közlemény 28. pontja egyértelműen úgy rendelkezik, hogy e közlemény 2002. február 14-től alkalmazandó minden olyan esetben, ahol egyetlen vállalkozás „sem lépett kapcsolatba a Bizottsággal [az 1996. évi engedékenységi] közleményben meghatározott kedvező elbánás igénybevétele céljából”. A jelen esetben az érintett vállalkozások, a Hoechstöt is beleértve, az 1996. évi engedékenységi közleményre hivatkozva fordultak a Bizottsághoz.
- 509 Meg kell állapítani továbbá, hogy az érintett vállalkozások együttműködése 1998. év végén kezdődött, tehát olyan időpontban, amikor kizárólag az 1996. évi engedékenységi közlemény volt alkalmazható, de a 2002. évi engedékenységi közlemény közzétételét követően is folytatódott, és a Bizottság utolsó információkérése 2002. december 13-i keltezésű. Ki kell egyébként emelni, hogy csak a határozat elfogadásakor nyilatkozott a Bizottság véglegesen az érintett vállalkozások együttműködéséről, és többek között azon kérdésről, hogy melyik vállalkozás részesülhet adott esetben bírság alóli mentességben. Ennélfogva az érintett vállalkozásoknak az 1996. évi engedékenységi közlemény keretében tanúsított együttműködése a 2002. évi engedékenységi közlemény közzétételét követően fejtette ki hatását. Azon jogi helyzeteket illetően, amelyek még nem fejtették ki hatásukat, „átmeneti rendelkezések hiányában” az új

szabály azonnal alkalmazandó a korábbi jogszabály hatálya alatt keletkezett helyzetek jövőbeli hatásaira (a Bíróság C-512/99. sz., Németország kontra Bizottság ügyben 2003. január 21-én hozott ítéletének [EBHT 2003., I-845. o.] 46. pontja). Mivel a jelen esetben léteztek átmeneti rendelkezések, azokat figyelembe kell venni, és meg kell állapítani, hogy az 1996. évi engedékenységi közlemény volt alkalmazandó.

- 510 E következtetés egyébként lehetővé teszi a jogbiztonság és a jogos bizalom elveinek való megfelelést. E tekintetben ki kell emelni, hogy az engedékenységi közlemény jogos bizalmat szül bizonyos százalékos mérséklés kedvezményében részesülés lehetőségét illetően (a fenti 344. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 188. pontja). Egyébként tekintettel az 1996. évi engedékenységi közlemény B. szakasza b) pontjának megfogalmazására, az a bíróság összegének nagyon jelentős csökkentését kizárólag annak az egy vállalkozásnak kívánja biztosítani, amely ténylegesen „elsőként” szolgáltatott meghatározó elemeket (lásd a fenti 120. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 550. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).
- 511 Egyébiránt anélkül, hogy meg kellene vizsgálni, hogy a Hoechst által hivatkozott elv alkalmazható-e a Bizottság engedékenységi közleményeire, elegendő megállapítani, hogy a 2002. évi engedékenységi közlemény teljes, abban az értelemben, hogy több ponton módosítja az 1996. évi engedékenységi közleményt, mind az anyagi, mind az eljárásjogi szabályok szintjén. Bizonyos módosítások kedvezőbbek az érintett vállalkozásokra nézve. Más módosítások ugyanakkor nem kedvezőbbek. Ráadásul a 2002. évi engedékenységi közlemény esettől függően változik. Ennélfogva nem lehet a 2002. évi engedékenységi közleményt teljességében az 1996. évi engedékenységi közleménynél kedvezőbbnek minősíteni.
- 512 Egyébként a 2002. évi engedékenységi közlemény adott esetre való külön alkalmazása nem vezetne szükségszerűen a Hoechst számára kedvezőbb eredményre.
- 513 E tekintetben meg kell állapítani, hogy a 2002. évi engedékenységi közlemény szerinti bírság alóli mentesítésben való részesüléshez a vállalkozásnak „azonnal” a Bizottság rendelkezésére kell bocsátania a benyújtás időpontjában a feltehető jogsértéssel

kapcsolatban rendelkezésére álló összes bizonyítékot; „vagy” kezdetben feltételes formában adnia át e bizonyítékot, amely esetben a vállalkozásnak be kell mutatnia egy, azoknak a bizonyítékoknak a leírását tartalmazó jegyzéket, amelyeket egy később egyeztetett időpontban szándékozik felfedni. Ennek a jegyzéknek pontosan tükröznie kell a bizonyítékok jellegét és tartalmát (a 2002. évi engedékenységi közlemény 13. pontjának a) és b) albekezdése).

- 514 A jelen esetben, a lenti 574–578. pontban kifejtett okokból, meg kell állapítani, hogy a Hoechst nem nyújtotta be azonnal a rendelkezésére álló összes bizonyítékot. Az akta irataiból az sem tűnik ki, hogy a Hoechst olyan iratokat szolgáltatott, amelyek lehetővé tették volna a Hoechst rendelkezésére álló, később felfedendő bizonyítékok jellegének és tartalmának megismerését.
- 515 Ennélfogva a 2002. évi engedékenységi közlemény jelen esetre való alkalmazása nem járna szükségszerűen bírság alóli mentességgel a Hoechst esetében.
- 516 Egyébként amennyiben a 2002. évi engedékenységi közlemény a mentességen kívül a bírság legfeljebb 50%-os csökkentéséről is rendelkezik, alkalmazása nem járna szükségszerűen a Hoechsttel szemben kiszabott bírság jelentősebb csökkentésével, mint amit a Bizottság már biztosított.
- 517 Ezen okokra tekintettel a tizedik jogalapot el kell utasítani.

G – Az engedékenységi közlemény alkalmazására vonatkozó nyolcadik és kilencedik jogalapról

- 518 Nyolcadik jogalapjában a Hoechst úgy érvel, hogy a Bizottság tévesen értékelte azt, hogy melyik vállalkozás működött elsőként együtt a jelen esetben. Kilen-

cedik jogalapjában a Hoechst arra hivatkozik, hogy a Bizottság tévesen értékelte együttműködésének tartalmát.

519 Először tehát a nyolcadik jogalapot kell megvizsgálni.

1. A határozat összefoglalása

520 A határozatnak az 1996. évi engedékenységi közlemény alkalmazására vonatkozó 12.2.3. pontja a következőképpen szól (a határozat (440) preambulumbekzdése):

„Az 1998. november 13-i találkozó során a Chisso a kartell tevékenységeit szóban jellemezte, és írásbeli bizonyítékokat szolgáltatott [...]. A Bizottság úgy ítéli meg, hogy ezen alkalommal a Chisso elsőként szolgáltatott meghatározó elemeket a jelen határozatban meghatározott kartell létezésének bizonyításához. A Bizottsághoz 1998. november 13-án benyújtott bizonyítékok között többek között a kartell bizonyos találkozóival kapcsolatos, kézzel írott feljegyzések szerepeltek. A kartell tevékenységeinek szóban történt jellemzése lehetővé tette a Bizottság számára, hogy az iratokat a tényleges összefüggésükbe helyezze. A Chisso által nyújtott információ lehetővé tette a Bizottság számára, hogy megállapítsa a kartell fennállását, találkozóit legtöbbjének tartalmát, és azonosítsa résztvevőit, amint azt az I. rész kifejti.”

521 A Hoechstöt illetően a határozat (451) preambulumbekzdése kifejti, hogy „[b]ár nem a Hoechst volt az első vállalkozás, amely meghatározó bizonyítékokat szolgáltatott a Bizottság számára, azonban egy korai szakaszban hozzájárult a jogsértés jelentős sajátosságainak megállapításához, és a kifogásközlés megküldése után nem vitatta azon tényeket, amelyekre a Bizottság megállapításait illetően támaszkodott”.

2. A felek érvei

a) A Hoechst érvei

- 522 Még ha elismerné is az 1996. évi engedékenységi közlemény alkalmazhatóságát, a Hoechst úgy érvel, hogy őt kellett volna a Bizottsággal elsőként együttműködő és a kartellról alapvető bizonyítékokat szolgáltató vállalkozásnak tekinteni.
- 523 A tényeket időrendben értékelve a Hoechst kiemeli, hogy a Chisso ügyvédei 1998. szeptember 29-én egy másik ügy keretében találkoztak a Bizottság képviselőivel. E találkozó jegyzőkönyvéből kitűnik, hogy a Chisso ügyvédei mellékesen említették meg, hogy egy másik olyan vállalkozást is képviselnek, amely együtt kívánna működni a Bizottsággal a szorbinsavra vonatkozó kartellt illetően.
- 524 A Chisso ügyvédei azonban ekkor nem voltak hajlandóak, és nem is voltak feljogosítva e másik vállalkozás kilétének felfedésére. Ez kitűnik többek között a Bizottság két, 1998. október 1-i és 2-i keltezésű belső feljegyzéséből. Azon tény, hogy e belső feljegyzések szerzője a találkozó kezdete után csatlakozott ahhoz, nem enged arra következtetni, hogy a Chisso kilétét már korábban felfedték volna, különösen nem a Bizottság Versenyjogi Főigazgatóságának akkori főigazgató-helyettese előtt. Egyébiránt az 1998. október 2-i belső feljegyzésben a másik vállalkozás említése nem elírás, és következképpen nem vonatkozhat a Chissora.
- 525 A Hoechst úgy érvel továbbá, hogy addig az időpontig nem nyújtottak be az 1996. évi engedékenységi közlemény E. címének (1) bekezdésében meghatározott feltételeknek megfelelő kérelmet, és e találkozó során semmilyen bizonyíték felajánlására, illetve benyújtására nem került sor. Ráadásul a jogsértés semmilyen elemét nem jellemezték, és még a részt vevő vállalkozások nevét sem fedték fel.

- 526 1998. október 23-án a Hoechst és a Nutrinova ügyvédei telefonon felvették a kapcsolatot a Bizottsággal, és találkozót kértek.
- 527 1998. október 29-én a Bizottsággal történt találkozó folyamán a Hoechst és a Nutrinova ügyvédei hivatalosan kérték, hogy az általuk képviselt vállalkozásokat az együttműködés fő tanúinak tekintse a Bizottság. Ezzel összefüggésben leírták a szorbátokra vonatkozó kartell főbb jellemzőit, azaz az érintett termékeket, a részt vevő vállalkozásokat, a versenyellenes magatartásokat és a szóban forgó időszakot. A főbb tények e szóban történt jellemzését akkor a Bizottság elfogadta együttműködés-ként. A határozat későbbi megállapításaival történő összehasonlításból kitűnik, hogy a Hoechst által ebben az időpontban szolgáltatott információt a határozat korlátozás nélkül felhasználta. A Bizottság többek között nem tett a határozatban a kartell szerkezetével kapcsolatos olyan megállapításokat, amelyek alapvetően különböztek volna a Hoechst által 1998. október 29-én nyújtott információktól.
- 528 A Chisso ügyvédei először 1998. november 13-án jellemezték szóban a szorbátokra vonatkozó kartellt. Csupán ezen időpontban fedték fel a Chisso kilétét.
- 529 A Hoechst ezt követően több írásbeli közlést nyújtott be a Bizottsághoz: 1998 decemberében, 1999 márciusában és áprilisában, valamint számos későbbi alkalommal. A Hoechst 1999. március 19-i hozzájárulása volt az első „vállalkozási nyilatkozat” formában tett írásbeli hozzájárulás, amely megerősítette a kartell alkotóelemeit.
- 530 A Chisso által tett első vállalkozási nyilatkozatra csupán 1999. április 20-án került sor. A jogsértésben részt vett többi vállalkozás nem lépett kapcsolatba a Bizottsággal az eljárás ezen első szakasza során.

- 531 E tények alátámasztják, hogy az 1996. évi engedékenységi közlemény értelmében a Hoechst szolgáltatott elsőként – szóban – „meghatározó bizonyítékokat” a Bizottságnak.
- 532 A Hoechst hozzáfűzi, hogy a Bizottság gyakorlatával összhangban áll az, hogy elsőként együttműködőnek tekintsenek valamely vállalkozást, még ha először csak szóbeli bizonyítékokat szolgáltat is, amennyiben ezek megfelelnek a „meghatározó bizonyíték” feltételeinek, és azok a későbbiekben írásban megerősítésre és kiegészítésre kerülnek. E szóbeli bizonyítékok már lehetővé teszik a Bizottság számára, hogy vizsgálatot indítson, ellenőrzéseket végezzen, vagy információkéréseket küldjön. Az együttműködés írásbeli formáját nem követeli meg sem az 1996. évi engedékenységi közlemény, sem a 2002. évi engedékenységi közlemény.
- 533 A Hoechst kiemeli e ponton, hogy a Bizottság hozzáállása hátráltató volt, amennyiben először is ígéretet tett a Chissonak, hogy figyelmezteti, ha más vállalkozások megelőznék, és amennyiben másodszor hirtelen elutasította a szóbeli hozzájárulások együttműködésnek minősítését, ellentmondva korábbi álláspontjának. A Hoechst ez utóbbi kérdéssel kapcsolatban hivatkozik a Bizottság 1999. január 19-i levelére, amelyben ez utóbbi ügy találta, hogy a Hoechst abbahagyta az együttműködést; a Hoechst 1999. január 28-i levelére, amelyben ez utóbbi kifejezte ezzel kapcsolatos értetlenségét; az 1999. március 5-i telefonbeszélgetésre, amelynek során a Bizottság kifejtette, hogy a „véget nem érő” találkozók ideje lejárt; valamint a Bizottság 1999. március 29-i levelére, amelyben nem fogadta el a Hoechst szóbeli tanúvallomásait. E hozzáállás sérti a tisztességes eljáráshoz való jogot, valamint a gondos ügyintézés elvét. A Hoechst kifejti továbbá, hogy a Bizottság azóta követett gyakorlata szóbeli formában is elfogadja a vállalkozások kérelmeit és együttműködését. A Bizottság hozzáállása az önkényesség benyomását kelti, amennyiben – a fentiekkel ellentétben – a Chisso szóbeli tanúvallomását elfogadta.
- 534 Mindenesetre, még amennyiben a Bizottságnak – ellentétben az akkori és közelmúltbeli gyakorlatával – csak az írásbeli tájékoztatást kell is figyelembe vennie, a Hoechst 1999. március 19-i írásbeli közlése volt az első – valamely vállalkozás nevében benyújtásra került – írásbeli bizonyíték, amely megerősítette a szóban elhangzott információkat.

535 A megbeszélésekről szóló beszámolóknak a Chisso általi, 1998. november 13-án történt benyújtása nem tekinthető első írásbeli együttműködésnek, amennyiben ezen iratok érthetetlenek, és csupán azon tények előadásán keresztül nyernek értelmet, amelyeket elsőként a Hoechst szolgáltatott 1998. október 29-én. A Chisso által benyújtott iratok meggyőző erejének hiánya abból is kitűnik, hogy a Bizottság sürgősnek találta a Chisso alkalmazottainak újbóli meghallgatását 1998. december 9-én. Ráadásul a Chisso által benyújtott beszámolók csupán az 1995. és 1996. év bizonyos találkozóira vonatkoznak. A jelentősen hosszabb, 1978-tól 1994-ig tartó időszak tekintetében a Chisso 1998. november 13-án semmilyen írásbeli bizonyítékot nem szolgáltatott. Egyébként e „bizonyítékok” nem kerültek felhasználásra a határozatban a kartell tevékenységeinek meghatározását illetően. Következésképpen azok nem „meghatározóak”.

536 A Hoechst e tekintetben kiemeli, hogy a Bizottság 1998. november 9-i belső feljegyzése, amelyet vele az aktába való betekintés keretében közöltek, kifejti, hogy a Chisso ügyvédei „ajánlották fel elsőként az együttműködésüket, azonban későbbi események, amelyeknek keretében más vállalkozások előbb nyújtottak hasznos információkat, megelőzték őket”.

537 A Hoechst hozzáfűzi, hogy a Bizottság nem róhatja neki fel azon tényt, hogy a megállapodásokkal kapcsolatban nyújtott magyarázatok bizonyos kérdésekben eltérnek a határozatban megállapított tényektől, amikor ugyanakkor elfogadja a Chisso által nyújtott azon információkat, amelyek alapján ez utóbbi mentességben részesült, és amelyek nem fedik le a jogsértés teljes időtartamát, sem a kartell valamennyi részletét.

b) A Bizottság érvei

538 A Bizottság mindenekelőtt a Hoechst által hivatkozott 1998. november 9-i bizottsági belső feljegyzést illetően kiemeli, hogy az eljárás korai szakaszában a Bizottság tisztviselőinek nem hivatalos értékelése nem befolyásolja a Bizottság határozatát magát.

- 539 A továbbiakat illetően a Bizottság ki kívánja javítani a tények sorrendjének Hoechst általi leírását.
- 540 Először is, az 1998. szeptember 29-i találkozót illetően – amely két ügyre vonatkozott, köztük a szorbátokra, és amelyre 16 óra 30 és 18 óra 30 között került sor –, a Bizottság előadja, hogy az ügyvédek a Chisso nevében jártak el, amint az a határozat (4) preambulumbekzdéséből is kitűnik.
- 541 A Bizottság e tekintetben arra emlékeztet, hogy két belső feljegyzés is vonatkozik e találkozóra.
- 542 A szorbinsavval kapcsolatos találkozóra vonatkozó, 1998. október 2-i belső feljegyzést illetően a Bizottság kifejti, hogy a Bizottság Versenyjogi Főigazgatóságának tényálláskori főigazgató-helyettese találkozott a Chisso ügyvédekkel 16 óra 30 és 17 óra 30 között. A Bizottság megjegyzi továbbá, hogy e belső feljegyzés említi a „Chisso vállalkozást”. Ez bizonyítja, hogy a Chisso ügyvédek megnevezték ügyfelüket. Ha ezt nem tették volna, a feljegyzés szerzője nem értesülhetett volna e vállalkozás kilétéről. Azon tény, hogy az 1998. október 2-i belső feljegyzés „ismeretlen vállalkozásra” hivatkozik, nem ellentmondásos. Kizárólag azt jelzi, hogy milyen hivatkozással került sor az ügyvédekkel való találkozó megbeszélésére. Egyébként azon tény, hogy e feljegyzés egy másik eljárásban érintett másik vállalkozást is említi, egyszerű elírás. Az érintett vállalkozás valójában a Chisso volt.
- 543 Az 1998. október 1-i (két ügyre, köztük a szorbinsavra vonatkozó) belső feljegyzést illetően a Bizottság kiemeli, hogy két tisztviselő 17 óra 30-kor csatlakozott a megbeszéléshez. Azon tény, hogy a belső feljegyzés kifejti, hogy a szorbátokra vonatkozó kartellel kapcsolatban információkat nyújtani kívánó vállalkozás kilétét nem fedték fel, azzal a körülménnyel igazolható, hogy a Chissot nem nevezték meg a két szóban forgó tisztviselő előtt, akik egyike a belső feljegyzés szerzője.

- 544 Másodsor, téves az az állítás, miszerint a Hoechst leírta a szorbátokra vonatkozó kartell főbb elemeit az 1998. október 29-i találkozó során. A Hoechst egyébként maga is kifejtette 1998. október 27-i levelében, hogy „a további részletek tisztázására irányuló első megbeszélés[ről]” volt szó. A Bizottság 1998. november 6-i belső feljegyzés szerint a Hoechst a találkozón elején kifejtette, hogy teljes körű információk nyújtása végett több időre van szüksége a kellően részletekbe menő tájékozódáshoz.
- 545 A Hoechst által a 1998. október 29-i találkozó során szolgáltatott információ igen általános volt, a tényeket pontatlan kifejezésekkel írta le. A Hoechst egyébként félévi találkozókat említett, amelyek során semmilyen megállapodás nem született. Ezenkívül hangsúlyozta a találkozók informális és kötetlen jellegét (a határozat (456) preambulumbekzdése).
- 546 A határozat ténymegállapításának releváns részében ((79)–(251) preambulumbekzdés) a Bizottság egyszer sem hivatkozott a Hoechst 1998. október 29-i nyilatkozataira. A Hoechstnek a megállapodásokra vonatkozó észrevételei egyébként jelentősen eltértek a határozatban megállapított tényektől.
- 547 Harmadsor, a Bizottság kiemeli, hogy a Hoechst 1999. március 19-ig nem volt hajlandó teljes mértékben együttműködni. Ez világosan kitűnik az 1998. december 21-i és az 1999. január 28-i levelekből, amelyekben a Hoechst arról tájékoztatta a Bizottságot, hogy az Egyesült Államokban függőben lévő büntetőjogi és polgári jogi eljárások miatt úgy döntött, hogy egyelőre nem kívánja benyújtani az összes hasznos információt, sem a kartellre vonatkozóan rendelkezésére álló összes iratot, illetve bizonyítékot. 1999. január 19-i levelében a Bizottság pedig kifejtette, hogy e hozzáállás az együttműködés megtagadásának minősül az 1996. évi engedékenységi közlemény értelmében. Így cselekedve tehát a Hoechst vállalta annak kockázatát, hogy a Bizottság bírságot szab ki vele szemben.
- 548 Ellentétben a Hoechst állításaival, a Bizottság kiemeli, hogy a szóbeli hozzájárulások figyelmen kívül hagyása nem sértette meg az akkori gyakorlatot. E gyakorlat csak a 2002. évi engedékenységi közlemény elfogadása után változott.

549 Egyébként az eljárás alatti hátráltatásra alapított kifogást illetően a Bizottság kiemeli, hogy a Hoechst által hivatkozott 1999. március 29-i levelében kifejtette, hogy amennyiben a Hoechst részesülni kíván az 1996. évi engedékenységi közlemény kedvezményeiben, legalább olyan információkat, iratokat vagy más bizonyítékokat kell benyújtania, amelyek hozzájárulnak a kartell fennállásának megállapításához. E megfogalmazás az 1996. évi engedékenységi közlemény D. pontja (2) bekezdése első albekezdésének megfogalmazása. Az 1999. március 29-i levél tehát megállapítja, hogy mindezidáig – a Bizottság tisztviselői szerint – a Hoechst még az első albekezdés feltételeit sem teljesítette. A Hoechst ügyvédei által – a Bizottság tisztviselőjével 1999. március 5-én folytatott telefonbeszélgetés egyes részeiről – készített beszámolóból semmi más nem tűnik ki. Nincs itt szó hátráltatásról, csupán a helyzet valós leírásáról az 1996. évi engedékenységi közleménynek megfelelően.

550 Negyedszer, a Bizottság úgy érvel, hogy helytelen lenne azt állítani, hogy a Chisso csekély számú iratot nyújtott be az 1998. november 13-i találkozó során. Az 1998. november 19-i belső feljegyzésben a Bizottság több, a versenytársak között az 1995. és 1996. év során fennálló kapcsolatokra vonatkozó iratot is említ. Ezen iratok a találkozók napirendjei és személyes feljegyzések. A Chisso ezenfelül a megállapodott árcélokhoz kapcsolatos táblázatokat nyújtott be a kartell egész időtartamára vonatkozóan. Ezen írásbeli bizonyítékok, amelyeket szóban is részletezett, a Bizottság számára döntő jelentőséggel bírtak a határozat elfogadásakor (a határozat (440) preambulumbekzdése), mivel lehetővé tették – a közigazgatási eljárás során először – az elkövetett jogsértés bizonyítását, még ha e bizonyítékok nem fedték is le a megállapított időtartam egészét, sem a kartell valamennyi részletét. A Chissonak e találkozó folyamán ígért figyelemztetés nem enged arra következtetni, hogy e vállalkozás nem teljesítette még akkoriban a mentesség feltételeit. Legfeljebb az vonható le ebből, hogy nem volt bizonyos, hogy a Chisso az akkori együttműködése alapján mentességben részesül.

551 Ugyanakkor a Hoechst csupán 1999. március 19-én szolgáltatott a Bizottságnak olyan információt, amely egy hatékony együttműködés kezdetének tekinthető. Az 1999. március 19-i írásbeli közlés azonban nem tartalmaz részletes leírást a kartell találkozóiról és eljárásairól. A Hoechst e részleteket csak 1999. április 28-án közölte, a Bizottság konkrét kérdéseire válaszul.

3. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

- 552 Emlékeztetni kell arra, hogy az 1996. évi engedékenységi közlemény B. címe úgy rendelkezik – egyéb feltételek mellett –, hogy azon vállalkozás, amely „elsőként szolgáltat meghatározó elemeket a kartell létezésének bizonyításához” (az 1996. évi engedékenységi közlemény B. címének b) pontja) azon bírásznak a minimum 75%-os mérséklése kedvezményében részesül, amelyet az együttműködés hiánya miatt szabtak volna ki rá, amely mérséklés pedig akár a bírásg alóli teljes mentességet is elérheti.
- 553 Az 1996. évi engedékenységi közlemény B. címe b) pontjának szövegéből az következik, hogy az „első” vállalkozásnak nem kell a kartell működésének valamennyi részletét bizonyító összes tényezőt átadnia, elegendő, ha meghatározó tényezőket terjeszt elő. E szöveg egyáltalán nem követeli meg, hogy az átadott tényezők önmagukban „elegendők” legyenek a kifogásközlés kidolgozásához vagy akár a jogsértés meglétét megállapító végleges határozat elfogadásához (a fenti 118. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben 2005. június 15-én hozott ítélet 362. pontja). Az 1996. évi engedékenységi közlemény B. címének b) pontja szerinti elemeknek ugyan nem feltétlenül kell önmagukban elegendőnek lenniük a kartell létezésének bizonyításához, viszont meghatározónak kell lenniük ebből a célból. Tehát nem csupán iránymutatásként kell szolgálniuk a Bizottság vizsgálatához, hanem a jogsértést megállapító határozathoz fő bizonyítékként közvetlenül felhasználható elemeknek kell lenniük (a fenti 120. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 493. pontja).
- 554 Ki kell emelni továbbá, hogy az engedékenységi közlemény B. címének b) pontja szerinti meghatározó elemeket szóban is lehet szolgáltatni (a fenti 120. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 506. pontja).
- 555 Végül emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság bizonyos mértékű mérlegelési mozgásterrel rendelkezik annak megítélését illetően, hogy a szóban forgó együttműködés „meghatározó” volt-e, és megkönnyítette-e a jogsértés fennállásának megállapítására, valamint a jogsértés befejezésére irányuló feladatát, egyedül e jogkör kifejezett túllépését lehet kifogásolni (a fenti 118. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben 2005. június 15-én hozott ítélet 362. pontja).

556 E megfontolásokra tekintettel meg kell vizsgálni, hogy a jelen esetben a Bizottság nyilvánvaló mérlegelési hibát követett-e el, amikor megállapította, hogy a Chisso volt az első vállalkozás, amely meghatározó elemeket szolgáltatott a kartell létezésének bizonyításához.

557 E tekintetben először is emlékeztetni kell arra, hogy a határozat (440) preambulumbekzdésében a Bizottság megállapította, hogy „[a]z 1998. november 13-i találkozó során a Chisso a kartell tevékenységeit szóban jellemezte, és írásbeli bizonyítékokat szolgáltatott”, valamint hogy „úgy ítéli meg, hogy ezen alkalommal a Chisso elsőként szolgáltatott meghatározó elemeket a jelen határozatban meghatározott kartell létezésének bizonyításához”. Következésképpen a Bizottság kizárólag a kartell tevékenységeinek szóbeli jellemzésére és az 1998. november 13-i találkozó során – és nem később – szolgáltatott írásbeli bizonyítékokra támaszkodott annak megállapítása érdekében, hogy a Chisso volt az első vállalkozás, amely meghatározó elemeket szolgáltatott a kartell létezésének bizonyításához.

558 Másodszor, meg kell jegyezni, hogy az 1998. november 13-i találkozó során a Chisso a kartell tevékenységeinek részletes szóbeli jellemzését nyújtotta. E találkozóról a Bizottság által készített beszámolóból kitűnik, hogy a Chisso megjelölte a kartell résztvevőit, annak időtartamát, 19 találkozó időpontját és földrajzi helyét, valamint a kartell célját és működését. Ez utóbbi kettővel kapcsolatban a Chisso többek között kifejtette, hogy az érintett vállalkozások a szorbátok árára és mennyiségére vonatkozó megállapodásokat kötöttek, és a kartell időtartama alatt végig tudatában voltak tevékenységük jogellenes jellegének. A Chisso továbbá kifejtette a kvóták meghatározásának módszerét, az esetlegesen felmerülő problémákat, a japán előállítók közötti találkozók és előkészítő találkozók lefolyását, megjelölte a találkozókön részt vevő Chisso alkalmazottak, valamint más érintett vállalkozások néhány alkalmazottjának nevét, a Hoechst és a Daicel közötti kapcsolattartó nevét, illetve a találkozók ellenőrzésének rendszerét, valamint az árcélok meghatározásának módszerét.

559 Harmadszor, ki kell emelni, hogy a kartell tevékenységeinek részletes szóbeli jellemzésén túl a Chisso az 1998. november 13-i találkozó során benyújtotta a vizsgálati aktában szereplő okirati bizonyítékokat is (összesen 156 oldal). A Chisso egyebek mellett benyújtotta az 1995. és 1996. év tavaszán és őszén szervezett kartelltalálkozók során készített részletes feljegyzéseket (kézzel írott japán nyelvű feljegyzések és angol nyelvű fordításuk) (amelyek tükrözik a kartell tagjai által megállapított árcélok

szintjét), e találkozók menetrendjét, a találkozókon részt vevő személyek névjegykártyáit, valamint az 1992–1995. évekre megállapodott értékesítési kvótákat.

- 560 A Hoechst állításaival ellentétben ezen iratokat a Bizottság felhasználta, hiszen a határozatban számos oldalra hivatkozik is, különösen a közös találkozók lefolyásának és konkrét eredményeinek keretében (lásd többek között a határozat 82., 140., 141., 144. és 150. lábjegyzetét). Következésképpen ezen iratok relevánsak voltak a „kartell fennállásának” az 1996. évi engedékenységi közlemény szerinti bizonyítását illetően.
- 561 Egyébként – a Hoechst állításaival ellentétben – ezen iratok kellően világosak, annak ellenére, hogy a Chisso egy alkalmazottja, aki részt vett a közös találkozókon, pontosításokkal szolgált a Bizottság szolgálataival való 1998. december 9-i találkozó során. Amint az e találkozóról a Bizottság által készített beszámolóból is kitűnik, az ezen iratokkal kapcsolatban nyújtott pontosítások nem azok általános megértésére, hanem bizonyos kapcsolódó részletekre – többek között a rövidítések használatára – vonatkoztak.
- 562 Negyedszer, meg kell jegyezni, hogy a Hoechst 1998. október 29-én – tehát a Chissot megelőzően – találkozott a Bizottság szolgálataival a szóban forgó találkozók szóbeli jellemzése végett. A Hoechst többek között a találkozók résztvevőit és a találkozók hozzávetőleges időtartamát (a hetvenes évek végétől/nyolcvanas évek elejétől 1995/1996-ig), a találkozók gyakoriságát és tárgyukat említette meg.
- 563 Ugyanakkor ki kell emelni, hogy e találkozó során a Hoechst nem nyújtott be semmilyen írásbeli dokumentumot nyilatkozatai alátámasztására. Ezzel kapcsolatban a Hoechst képviselője a Bizottság által készített, és a Hoechst által nem vitatott beszámoló szerint azt említette meg, hogy „a Nutrinova mekkora nehézségekbe ütközött e találkozók releváns részleteinek keresésekor”.

- 564 Egyébként ugyanezen beszámoló kifejti, hogy „[a] találkozók szigorúan vett célja nem az ügyfelek felosztása vagy az árak rögzítése volt”, és „[s]emmilyen ellenőrzési rendszer nem létezett”, illetve hogy a Hoechst ügyvédje „határozottan azt állította, hogy a megállapodások szintje e találkozók során mérsékelt és nem valamely árrögzítésre vagy ügyfélfelosztásra irányuló kartellre jellemző volt”.
- 565 Ugyanígy az 1998. október 29-i találkozóról a Hoechst által készített beszámoló is kifejti, hogy „[a] Hoechst/Nutrinova és a japánok közötti megbeszélések nem vonatkoztak az ügyfelek felosztására, pályázati felhívásokra vagy árrögzítésre irányuló kartellekre szigorúan véve”.
- 566 Az 1998. október 29-i találkozó során a Hoechst egyszer sem állította, hogy a közös találkozók célja Európára vonatkozó mennyiségi értékesítési kvóták érintett vállalkozások közötti kiosztása lett volna, sem azt, hogy felállítottak volna egy rendszert a találkozók ellenőrzésére, amint azonban a kifogásközlés alapján a határozat rendelkező részének 1. pontja megállapítja, anélkül hogy azt a Hoechst vitatta volna. Az értékesítési kvótákat illetően a Hoechst csak annyit említett e beszámolóban a „növekedési ráta” címszó alatt, hogy „a versenytársak megbeszéltek, hogyan látják a piac növekedését, és hogy melyik tudná ellátni a kereslet növekedését”.
- 567 Végül, a Hoechst az 1998. október 29-i találkozóról készített beszámolójában kifejtette, hogy „[a] találkozókat nem rendszeres módon szervezték, és [hogy] a napi-rendek nagyon hasonlóak voltak”.
- 568 A fentiekből először is következik, hogy a Chisso az 1998. november 13-i találkozó során a kartell tevékenységeinek és működésének részletes jellemzését szolgáltatva. Másodsor, a Chisso által nyújtott jellemzést okirati bizonyítékok támasztják alá, amelyek relevánsnak bizonyultak a kartell fennállásának bizonyítása tekintetében. Harmadszor, az 1998. október 29-i találkozókból kitűnik, hogy a Hoechst ugyan jellemezte a szóban forgó találkozókat, azonban e jellemzés egyrészt kevésbé volt rész-

letes, mint a Chisso által nyújtott, másrészt nem tükrözte híven a szóban forgó kartell célját és működését, és végül, semmilyen okirati bizonyítékra nem támaszkodott.

569 A fentiekre tekintettel meg kell állapítani, hogy a Bizottság nem követett el nyilvánvaló mérlegelési hibát, amikor úgy találta, hogy a Chisso szolgáltatott elsőként meghatározó elemeket a kartell létezésének bizonyításához.

570 A Hoechst által felhozott érvek egyike sem kérdőjelezi meg e következtetést.

571 Azon tényt illetően, miszerint a Bizottság az 1998. november 13-i találkozó során ígéretet tett a Chissonak arra, hogy figyelmezteti, ha más vállalkozások megelőznék – amint azt az Elsőfokú Bíróság már az első jogalap vizsgálatának keretében kifejtette –, e tény nincs kihatással azon megállapításra, hogy a Chisso volt az első vállalkozás e találkozó során, amely a kartell létezésének bizonyításához meghatározó elemeket szolgáltatott.

572 Azon tényt illetően, miszerint a Bizottság hirtelen elutasította a Hoechst szóbeli hozzájárulásai – többek között az 1998. október 29-i találkozó során nyújtottak – együttműködésnek való minősítését, meg kell jegyezni, hogy a határozat (5) preambulumbekzdésében a Bizottság kifejezetten megállapította, hogy 1998. október 29-én, a Hoechst és a Nutrinova ügyvédei, valamint a Bizottság szolgálatai közötti találkozó során sor került az érintett piac, az előállítók és piaci részesedések, az egyesült államokbeli eljárás, valamint a kartell tevékenységei szóbeli jellemzésére. A határozat sehol sem állítja, hogy a Hoechst által az 1998. október 29-i találkozó során nyújtott szóbeli hozzájárulást nem vette volna a Bizottság figyelembe. Azon tény, hogy a Bizottság úgy találhatta az eljárás egy adott pillanatában, hogy a Hoechst együttműködése nem felel meg az 1996. évi engedékenységi közlemény követelményeinek, nem módosítja azt a következtetést, miszerint a Hoechst által az 1998. október 29-i találkozó során nyújtott szóbeli hozzájárulást végső soron figyelembe vette a határozat.

573 Mindenesetre meg kell állapítani, hogy a Hoechst beadványaiban a Bizottság 1999. január 19-i levelére hivatkozik, amelyben ez utóbbi kifejti:

„A Bizottság szolgálatai csupán tudomásul vehetik az Önök álláspontjának módosulását, valamint azon tényt, hogy a Nutrinova nem kíván a továbbiakban együttműködni az engedékenységi közlemény értelmében [...]. A Nutrinova által ezidáig a szorbátokra vonatkozóan nyújtott információ nem tekinthető úgy, mint amelyet e közlemény keretében nyújtottak.”

574 E tekintetben meg kell jegyezni, hogy a Bizottság szolgálatai való 1998. október 29-i találkozó során a Hoechst remélte, hogy 1998 végére tud írásbeli hozzájárulást is nyújtani. Az 1998. december 21-i levelében – amely levélre pontosan a Bizottság 1999. január 19-i levele válaszol – a Hoechst a következőket fejt ki – azon túl, hogy az együttműködés szóbeli vallomások formájában nem elképzelhető –:

„Sajnos nem tudjuk tartani ígéretünket, miszerint az év vége előtt teljes ténybeszámolót nyújtunk [...]. Mivel az amerikai eljárás még folyamatban van, az egyesült államokbeli jogi tanácsadónk szerint a tényeknek a Bizottság előtt való – az októberi megbeszéléseink során eredetileg tervezett – teljes felfedése komolyan veszélyeztetné a Nutrinovának (valamint néhány tagjának) érdekeit az Egyesült Államokban.”

575 Következésképpen a Hoechst egyértelműen kifejtette, hogy a Bizottsággal való további együttműködés lehetetlen számára az eljárás e szakaszában mind írásbeli, mind szóbeli vallomások formájában. E körülmények között nem kifogásolható, hogy a Bizottság az eljárás e szakaszában úgy találta, hogy a Hoechst nem működik teljes mértékben együtt, és e körülmények között a korábbi együttműködése adott esetben nem tekinthető elégségesnek az 1996. évi engedékenységi közlemény értelmében.

576 A Hoechst a későbbiekben megismételte álláspontját az 1999. január 28-i levelében:

„A Nutrinova, bár továbbra is teljesen és közvetlenül együtt kíván működni a Bizottsággal, egyelőre ezt nem teheti, anélkül hogy az amerikai jog szerint önmagát és jelenlegi és/vagy korábbi alkalmazottait komoly és elviselhetetlen kockázatoknak tenné ki”.

577 Azon tény, miszerint a Bizottság az 1999. március 5-i telefonbeszélgetés folyamán vagy az 1999. március 29-i levelében kifejtette, hogy egy újabb szóbeli hozzájárulás nem lenne elegendő, a Hoechstnek az eljárás e szakaszában való együttműködésével kapcsolatos bizonytalanságból eredt, és fel kívánta hívni a Hoechst figyelmét arra, hogy az 1996. évi engedékenységi közlemény szerinti kedvezményekből való részese-déshez több meggyőző bizonyítékot kell nyújtania a kartell fennállását illetően.

578 E megfontolásokból következik, hogy a Bizottság a határozatban végül a Hoechst szóbeli hozzájárulásait együttműködésként fogadja el, valamint hogy a Bizottság a közigazgatási eljárás során alkotott álláspontja a Hoechst hatékony együttműködésével kapcsolatos eljárás eleji bizonytalanságból eredt, mivel a Hoechst kezdetben kifejtette, hogy nem elképzelhető, hogy alkalmazottai a Bizottság előtt tanúvallomást tegyenek.

579 Ezen okokra tekintettel a nyolcadik jogalap keretében felhozott érveket el kell utasítani.

580 E körülmények között nem szükséges megvizsgálni a Hoechst kilencedik jogalapját, amennyiben nem a Hoechst lévén az első vállalkozás, amely a kartell létezését illetően meghatározó bizonyítékokat szolgáltatott, nem remélhetett jelentősebb bírságcsök-kentést annál, mint amiben részesült az 1996. évi engedékenységi közlemény D. címe alapján, azaz azon bírság összegének 50%-os mérséklése, amelyet az együttműködés hiánya miatt szabtak volna ki rá.

581 Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy bizonyos eljárási szabálytalanságok egyes esetekben indokolhatják a bírság csökkentését abban az esetben is, ha nem eredményezik a megtámadott határozat megsemmisítését (lásd ebben az értelemben a fenti 211. pontban hivatkozott Baustahlgewebe kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 26–48. pontját, valamint a fenti 216. pontban hivatkozott Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied és Technische Unie kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 436–438. pontját).

582 A jelen esetben figyelembe kell venni a gondos ügyintézés és az egyenlő bánásmód elvének – a fenti 137. pontban megállapított – az 1996. évi engedékenységi közlemény alkalmazása keretében történt megsértését, amelyre a Hoechst a nyolcadik és kilencedik jogalapjában is hivatkozott. Ennélfogva, tekintettel az említett elvek közigazgatási eljárásokban való, Bizottság általi tiszteletben tartásának fontosságára, illetve a korlátlan felülvizsgálati jogkörének gyakorlása alapján az Elsőfokú Bíróság úgy határozott, hogy a Hoechsttel szemben kiszabott bírságot 10%-kal csökkenti.

583 E változtatásnak a konkrét következményei később kerülnek meghatározásra.

H – *A ne bis in idem elvének megsértésére alapított tizenegyedik jogalapról*

1. A határozat összefoglalása

584 A határozat (314)–(316) preambulumbekzdésében a Bizottság lényegében kifejti, hogy az Egyesült Államok (vagy más harmadik ország) kartellekkel kapcsolatos hatáskörének gyakorlása nem korlátozza vagy zárja ki a Bizottságnak a közösségi versenyjog szerinti hatáskörét. Ráadásul a Bizottság semmi esetre sem kívánja az érintett vállalkozásokat ugyanazon tényekért szankcionálni, mint amelyekért azt teszik. Hasonlóképpen az egyrészt a Bizottság, másrészt az amerikai és kanadai hatóságok által indított eljárások és kiszabott szankciók nyilvánvalóan nem ugyanazokat a célokat követik.

2. A felek érvei

a) A Hoechst érvei

585 A Hoechst úgy érvel, hogy a Bizottság megsértette a *ne bis in idem* elvét, amikor a határozat (315) preambulumbekzdésében úgy találta, hogy nem kell levonni az ugyanebben az ügyben kiszabott amerikai büntetőjogi szankciót. A Bizottság azon véleményét fejezte ki, hogy a *ne bis in idem* elvét semmiképpen sem lehet a kartellekre vonatkozó közösségi jog és az Egyesült Államok joga közötti kapcsolatra alkalmazni. A Hoechst szerint egy korábbi ítélet sem mondta ki, hogy a *ne bis in idem* elve sosem alkalmazható ebben az esetben.

586 A Hoechst pontosabban a Bíróság 7/72. sz., Boehringer Mannheim kontra Bizottság ügyben 1972. december 14-én hozott ítéletének (EBHT 1972., 1281. o.) indokolásából azt a következtetést vonja le, hogy a *ne bis in idem* elve alkalmazható a kartellekre vonatkozó közösségi jog és az Egyesült Államok joga közötti kapcsolatra. Egyébként a Bíróság ítélete összefoglalójának második mondata szerint „a harmadik állam hatósága által kiszabott szankció Bizottság általi esetleges figyelembevétele azt feltételezi, hogy az érintett vállalkozásnak az egyrészt a Bizottság, másrészt a szóban forgó harmadik állam hatóságai által sérelmezett cselekményei azonosak”.

587 A jelen esetben a Bizottság nem vitatja, hogy a Hoechsttel szemben az Egyesült Államokban kiszabott szankciók a határozat alapjául szolgálóval azonos tényállásra vonatkoznak. E tekintetben a határozatban a Bizottság hallgat a közös találkozóknak és a megállapodásoknak az Európán kívüli piacokkal kapcsolatos elemeiről. Azonban a határozat (4), (65)–(72), (81), (90), (92), (100), (107), (120), (121), (138), (217), (232), (246), (349), (352), (397) és (450) preambulumbekzdésében a Bizottság egyértelműen utal a jogsértés egységes jellegére.

588 Amennyiben a Bizottság vitatná az „idem meglétét” a jelen ügyben, a Hoechst bizonyítékként hivatkozik az amerikai igazságügyi minisztériummal 1999. május 3-án kötött megállapodásra, és kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság tanúként idézze meg az

ügyért az Egyesült Államokban felelős ügyészt, és egy másik – a Hoechst keresztlül idézhető – személyt.

589 A Hoechst mindenestre úgy véli, hogy méltányossági okokból – a Walt Wilhelm-
ítélet (a Bíróság 14/68. sz., Wilhelm és társai ügyben 1969. február 13-án hozott
ítéletét [EBHT 1969., 1. o.] óta alkalmazandó „természetes igazságosság” elvét alkalmazva – az amerikai szankciót le kell vonni.

b) A Bizottság érvei

590 Először is, a Bizottság kiemeli, úgy tűnik, hogy a Hoechst már nem kíván az ellene
Kanadában kiszabott szankcióra hivatkozni, csak arra, amelyet az Egyesült Álla-
mokban szabtak ki vele szemben.

591 Majd többek között a fenti 145. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai
kontra Bizottság ügyben hozott ítéletre hivatkozva, a Bizottság kifejti, hogy a *ne bis
in idem* elve alkalmazása három konjunktív feltétel teljesüléséhez kötött: a tényállás
azonossága, a jogsértés elkövetőjének azonossága és a védett jogi tárgy azonossága.
Ezen elve tehát tiltja, hogy ugyanazt a személyt ugyanazon jogsértő magatartás miatt
egyazon védett jogi tárgy védelmében többször szankcionálják.

592 A jelen esetben sem a tényállás, sem a védett jogi tárgy nem azonos.

593 A tényállást illetően az amerikai igazságügyi minisztériummal 1999. május 3-án
kötött megállapodás 4. pontjának d) albekezdése kifejezetten megállapítja, hogy az
e kartell által érintett szorbátokat a Hoechst vagy a leányvállalatai és a kartell más
tagjai értékesítették a Kalifornia északi kerületében lévő ügyfelek számára. Követke-
zőképpen a perbeli egyezség (Plea Agreement) által szankcionált cselekmény nem
maga az összejátszásra irányuló megállapodás, hanem annak az Egyesült Államokban

történt végrehajtása volt. A Bizottság ezzel kapcsolatban emlékeztet arra, hogy a területiség elve a kartellekre vonatkozó amerikai és európai jogban egyaránt alkalmazandó. A Hoechst és az Egyesült Államok közötti perbeli egyezségből nem következik, hogy az vonatkozna az összejátszásra irányuló megállapodásnak az országon kívüli – különösen az EGT-n belüli – végrehajtási intézkedéseire és hatásaira is. A határozat (315) preambulumbekzdésében tett megállapítás tehát helyes. A fenti 586. pontban hivatkozott Boehringer Mannheim kontra Bizottság ügyben hozott ítélet szerint sem sérül egyébként a *ne bis in idem* elve, amennyiben hasonló esetben a tényállás nem azonos.

594 A védett jogi tárgyat illetően, a határozat (316) preambulumbekzdésére, valamint az Elsőfokú Bíróság T-224/00. sz., Archer Daniels Midland és Archer Daniels Midland Ingredients kontra Bizottság ügyben 2003. július 9-én hozott ítéletének (EBHT 2003., II-2597. o.) 90. pontjára hivatkozva a Bizottság kiemeli, hogy az egyrészt a közösségi hatóságok, másrészt az amerikai hatóságok által indított eljárások és kiszabott szankciók nyilvánvalóan nem ugyanazokat a célokat követik. Ugyanis, míg az első esetben az Európai Unió, illetve az EGT területén a torzulásmentes verseny megőrzése, a második esetben az amerikai piac védelme a cél.

595 A Bizottság kiemeli egyébként, hogy a fenti 165. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben 2004. április 29-én hozott ítélet 130–148. pontjában az Elsőfokú Bíróság kimondta, hogy a Bizottság kiszabhat bírságot a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében előírt korlátokon belül, anélkül hogy figyelembe kellene vennie e korlátok meghatározásakor a megfelelő amerikai szankciókat. E megfontolások alkalmazandóak a jelen esetre.

596 A Bizottság hozzáfűzi továbbá a teljesség kedvéért, hogy semmilyen méltányossági megfontolás nem szól az amerikai szankció levonása mellett. Az Európai Unió és az Egyesült Államok közötti kapcsolatokban nem áll fent olyan helyzet, mint amely a fenti 589. pontban hivatkozott Walt Wilhelm és társai ítélet 11. pontjában arra készítette a Bíróságot, hogy az ESZAK 90. cikkének (2) bekezdése alapján – tekintettel a tagállamok nemzeti piaci és a közös piac közötti magas szintű függőségre – figyelembe vegye a közösségi jogban az első kiszabott szankciókat (a Bizottság e tekintetben a fenti 594. pontban hivatkozott Archer Daniels Midland és Archer Daniels Midland Ingredients kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 99. pontjára utal).

3. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

- 597 Előzetesen meg kell jegyezni, hogy a jelen jogalapot a Hoechst kizárólag azon ténnyel szemben emelte, hogy az Egyesült Államokban kiszabott szankció nem került levonásra a közösségi szinten kiszabott szankcióból. Következésképpen úgy kell tekinteni, hogy e jogalap nem érinti a Kanadában kiszabott bírságot.
- 598 *A ne bis in idem* elve, amelyet az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény hetedik kiegészítő jegyzőkönyvének 4. cikke is elismer, a közösségi jog alapvető jogelve, amelynek megtartását a bíróságok biztosítják (a C-308/04. P. sz., SGL Carbon kontra Bizottság ügyben 2006. június 29-én hozott ítélet [EBHT 2006., I-5977. o.] 26. pontja).
- 599 Egyébként a Bíróság messze nem döntötte el azt a kérdést, hogy a Bizottság köteles-e figyelembe venni a valamely harmadik állam hatóságai által kiszabott szankciót abban az esetben, ha ezen intézmény által és az említett hatóságok által valamely vállalkozás ellen felhozott tények azonosak, amikor a Bíróság a Bizottság és valamely harmadik állam hatóságai által vitatott tények azonosságát a fent meghatározott vizsgálat előfeltételéül szabta (lásd ebben az értelemben a Bíróság C-397/03. P. sz., Archer Daniels Midland és Archer Daniels Midland Ingredients kontra Bizottság ügyben 2006. május 18-án hozott ítélet [EBHT 2006., I-4429. o.] 48. és 49. pontját, valamint a fenti 598. pontban hivatkozott SGL Carbon kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 27. pontját).
- 600 Pontosabban a Bíróság emlékeztetett arra, hogy a *ne bis in idem* elvének alkalmazása a tényállás azonosságának, a jogsértő azonosságának és a védett jogtárgy egységességének hármas feltétele teljesülésétől függ. Ezen elv tehát tiltja, hogy ugyanazon személyt ugyanazon jogi érdek védelme érdekében többször ítéljék el ugyanazon jogellenes magatartásért (lásd a fenti 145. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 338. pontja).
- 601 E tekintetben ki kell emelni, hogy a *ne bis in idem* elve nem alkalmazható olyan helyzetben, amikor a harmadik államok jogrendje és versenyhatóságai a saját jogkörükben

eljárva avatkoznak közbe (lásd ebben az értelemben a fenti 598. pontban hivatkozott SGL Carbon kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 32. pontját).

602 A jelen esetben, bár a határozat bizonyos – a Hoechst által hivatkozott preambulumbekendéseiben – a Bizottság megállapítja, hogy a szóban forgó tények a megállapodások ugyanazon csoportjából erednek, és a szorbátok piaca világszinten értékelhető, egyrészt ki kell emelni, hogy a kartellekre vonatkozó közösségi jog alkalmazása feltételezi valamely megállapodás, döntés vagy összehangolt magatartás létezését, amely „hatással lehet a tagállamok [vagy az EGT-Megállapodás szerződő felei] közötti kereskedelemre”, és amelynek célja vagy hatása „a közös piacon [vagy az EGT-Megállapodás által lefedett területen] belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása” (az EK 81. cikk (1) bekezdése és az EGT-Megállapodás 53. cikkének (1) bekezdése). A Bizottság fellépése ekképpen a közös piacon belüli szabad verseny védelmére irányul, ami az EK 3. cikk (1) bekezdésének g) pontja értelmében a Közösség alapvető célkitűzése (lásd ebben az értelemben a fenti 598. pontban hivatkozott SGL Carbon kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 31. pontja). A Bizottság e tekintetben arra a következtetésre jutott, hogy a szóban forgó versenyellenes magatartás célja és hatása a Közösségen és az EGT-n belüli verseny korlátozása volt (a határozat (280)–(288) preambulumbekendése), valamint hogy a szorbát-előállítók közötti folytatólagos megállapodás érezhető hatással bírt a tagállamok közötti és az EGT-Megállapodás szerződő felei közötti kereskedelemre (a határozat (289)–(294) preambulumbekendése). Ennek alapján a határozat rendelkező részének 1. cikkében a Bizottság megállapította, hogy az érintett vállalkozások megsértették az EK 81. cikk (1) bekezdését, és 1994. január 1-től az EGT-Megállapodás 53. cikkének (1) bekezdését.

603 Másrészt, bár a Hoechst és az amerikai igazságügyi minisztérium közötti 1999. május 3-án kötött megállapodásból kitűnik, hogy a felrótt cselekmények „az Egyesült Államokban és máshol” értékesített szorbátokra vonatkozó kartellel voltak kapcsolatosak, először is meg kell jegyezni, hogy az említett megállapodás azt is kifejti, hogy a szóban forgó szorbátokat a Hoechst vagy a leányvállalatai értékesítették a Kalifornia északi kerületében lévő ügyfelek számára, és másodsor, hogy semmiképpen nem nyert megállapítást, hogy az Egyesült Államokban folytatott eljárás a kartell végrehajtási intézkedéseinek és hatásainak az Egyesült Államok területén kívüli, különösen az EGT területén történő érvényesülésére vonatkozott, ami kifejezetten sértette volna a Bizottság területi illetékességét (lásd ebben az értelemben a fenti 594. pontban hivatkozott Archer Daniels Midland és Archer Daniels Midland Ingredients kontra Bizottság ügyben 2003. július 9-én hozott ítélet 103. pontját, valamint a fenti 165. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben 2004. április 29-én hozott ítélet 143. pontját).

604 Ennélfogva az amerikai és a közösségi versenyhatóságok határozatai a jelen esetben eltérnek a védett jogtárgyat illetően.

605 E körülmények között a *ne bis in idem* elve nem alkalmazható. Ugyanezen okokból el kell utasítani a méltányossággal kapcsolatos megfontolásokat, amelyek a Hoechst szerint indokolnák a Bizottság által kiszabott bírság megállapításakor az Egyesült Államokban kiszabott bírság figyelembevételét. Egyébként, mivel az Elsőfokú Bíróság úgy ítéli meg, hogy az iratok alapján kellő információval rendelkezik, nem kell helyt adni a Hoechst tanúk meghallgatására irányuló kérelmének.

606 Ezen okokra tekintettel a tizenegyedik jogalapot el kell utasítani.

IV – A Hoechsttel szemben kiszabott bírság végső összegéről

607 Amint az a fenti 420–439. pontból is kitűnik, módosítani kell a határozatot, amennyiben a Hoechst irányító szerepét súlyosító körülményként fogadta el.

608 Egyébként – amint az a fenti 582. pontból is kitűnik – figyelembe véve a gondos ügyintézés és az egyenlő bánásmód elvének – a fenti 137. pontban megállapított – az 1996. évi engedékenységi közlemény alkalmazásának keretében történt megsértését, a Hoechsttel szemben kiszabott bírságot 10%-kal kell csökkenteni.

609 Az ezt meghaladó részben a Bizottságnak a határozatban kifejtett megállapításai, valamint az általa alkalmazott számítási módszer változatlanok maradnak.

610 A felperessel szemben kiszabott bírság végső összege tehát a következőképpen kerül meghatározásra: a bírság kiindulási összegét (20 millió euró) 100%-kal kell növelni a Hoechst 1995-ben és 2002-ben megállapított méretére és összesített forrásaira tekintettel, melynek összege így 40 millió euró. A jogsértés időtartamának figyelembevételével végett ezt az összeget 175%-kal kell növelni. A bírság alapösszege tehát 110 millió euró. A bírság ezen alapösszegéhez adódik hozzá a Hoechst visszaeső minősége miatti 50%-os emelés, így az összeg 165 millió euró. E végső összeget végül 50%-kal kell csökkenteni az 1996. évi engedékenységi közlemény címén, tehát az összeg így 82,5 millió euró, majd figyelembe véve a gondos ügyintézés és az egyenlő bánásmód elvének az 1996. évi engedékenységi közlemény alkalmazása keretében történt – a fenti 137. pontban megállapított – megsértését, ezt 10%-kal kell csökkenteni, és ekképpen a bírság végső összege 74,25 millió euró.

A költségekről

611 Az eljárási szabályzat 87. cikkének 3. §-a alapján az Elsőfokú Bíróság elrendelheti a költségeknek a felek közötti megosztását, vagy azt, hogy a felek mindegyike maga viselje saját költségeit, ha a felek kereseti kérelmük bizonyos pontjai tekintetében pernyertesek, a többi pont tekintetében pervesztesek lettek. A jelen ügy körülményei között úgy kell határozni, hogy a felek maguk viselik saját költségeiket.

A fenti indokok alapján

AZ ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁG (ötödik tanács)

a következőképpen határozott:

1) A Hoechst GmbH-val szemben kiszabott bírság összege 74,25 millió euróban kerül megállapításra.

2) Az Elsőfokú Bíróság a keresetet ezt meghaladó részében elutasítja.

3) A felek maguk viselik saját költségeiket.

Vilaras

Dehousse

Šváby

Kihirdetve Luxembourgban, a 2008. június 18-i nyilvános ülésen.

E. Coulon

M. Vilaras

hivatalvezető

elnök

Tartalomjegyzék

A jogvita alapját képező tényállás	II - 893
Eljárás és a felek kérelmei	II - 899
A jogkérdésről	II - 902
I – A határozat Hoechstöt érintő része egészének megsemmisítésére irányuló jogalapokról	II - 903
A – Az első, a mentő iratokhoz való hozzáférés megtagadására alapított jogalapról	II - 903
1. A közigazgatási eljárás és a határozat összefoglalása	II - 903
2. A felek érvei	II - 908
a) A Hoechst érvei	II - 908
A Bizottság és Chisso közötti kapcsolatfelvételekkel kapcsolatos iratokhoz való hozzáférés megtagadásáról	II - 908
A Chisso 2002. december 17-i leveléhez és annak mellékleteihez való hozzáférés megtagadásáról	II - 912
Az újabb vizsgálatok végrehajtására irányuló kérelemről	II - 916
b) A Bizottság érvei	II - 917
Bizonyos iratokhoz való hozzáférés megtagadásáról	II - 917
A további vizsgálatok lefolytatására irányuló kérelemről	II - 922
3. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 922
a) A gondos ügyintézés és az egyenlő bánásmód elveinek megsértéséről	II - 923
b) Az iratokhoz való hozzáférés jogának megsértéséről	II - 927
A Chisso 2002. december 17-i leveléről és annak mellékleteiről	II - 928
A Bizottság és a Chisso között 1998 szeptembere és 1999 áprilisa között folytatott telefonbeszélgetésekkel kapcsolatos belső iratokról	II - 932
B – A negyedik, a meghallgatási tisztviselő zárójelentésének hiányos jellegére alapított jogalapról	II - 934

HOECHST KONTRA BIZOTTSÁG

1. A felek érvei	II - 934
a) A Hoechst érvei	II - 934
b) A Bizottság érvei	II - 935
2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 936
II – A tizenharmadik, a határozat 2. cikkének a Hoechstöt érintő részében történő megsemmisítésére irányuló jogalapról	II - 938
A – A felek érvei	II - 938
1. A Hoechst érvei	II - 938
2. A Bizottság érvei	II - 939
B – Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 939
III – A Hoechsttel szemben kiszabott bírság csökkentésére irányuló jogalapokról ...	II - 941
A – A tizenkettedik, az eljárás rendkívüli elhúzódására alapított jogalapról ..	II - 942
1. A közigazgatási eljárás összefoglalása	II - 942
2. A felek érvei	II - 943
a) A Hoechst érvei	II - 943
b) A Bizottság érvei	II - 944
3. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 945
B – A harmadik, a határozat bizonyos indokainak jogellenes elleplezésére alapított jogalapról	II - 949
1. A határozat összefoglalása	II - 949
2. A felek érvei	II - 951
a) A Hoechst érvei	II - 951
b) A Bizottság érvei	II - 953
3. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 956
C – Az ötödik, a bírság alapösszegének megállapításakor elkövetett téves jogalkalmazásra alapított jogalapról	II - 961

1. A határozat összefoglalása	II - 961
2. A felek érvei	II - 963
a) A Hoechst érvei	II - 963
A jogsértés jellegéről	II - 964
– A jogsértés hatásairól	II - 964
– A felső szintű vezetőknek a versenyellenes megállapodásokban való részvételéről	II - 967
– A vállalkozások csoportokba sorolásáról	II - 968
– A Hoechst méretét és összesített forrásait figyelembe vevő növelési tényezőről	II - 969
A jogsértés időtartamáról	II - 970
b) A Bizottság érvei	II - 972
A jogsértés hatásairól	II - 972
A felső szintű vezetőknek a versenyellenes megállapodásokban való részvételéről	II - 974
A vállalkozások csoportokba sorolásáról	II - 975
A Hoechst méretét és összesített forrásait figyelembe vevő növelési tényezőről	II - 976
A jogsértés időtartamáról	II - 976
3. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 978
a) A jogsértés súlyáról	II - 979
A kartell által a szorbátok EGT-n belüli piacára gyakorolt hatásról	II - 980
A Hoechst felső szintű vezetőinek a kartellban való részvételéről	II - 982
Az érintett vállalkozások csoportokba sorolásáról	II - 984
A Hoechst méretét és összesített forrásait figyelembe vevő növelési tényezőről	II - 987

	b) A jogsértés időtartamáról	II - 991
D –	A határozatban súlyosító körülményként elfogadott irányító szereppel kapcsolatos kifogásra alapított második és hatodik jogalapról	II - 994
	1. A határozat összefoglalása	II - 994
	2. A felek érvei	II - 995
	a) A Hoechst érvei	II - 995
	b) A Bizottság érvei	II - 997
	3. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 998
E –	A bírság összegének visszaesés címén történő emelése indokolatlanságára alapított hetedik jogalapról	II - 1004
	1. A határozat összefoglalása	II - 1004
	2. A felek érvei	II - 1006
	a) A Hoechst érvei	II - 1006
	b) A Bizottság érvei	II - 1008
	3. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 1010
F –	A „legkedvezőbb rendelkezés elve” értelmében a 2002. évi engedékenységi közleménynek analógia útján való alkalmazására alapított tizedik jogalapról	II - 1014
	1. A határozat összefoglalása	II - 1014
	2. A felek érvei	II - 1016
	a) A Hoechst érvei	II - 1016
	b) A Bizottság érvei	II - 1020
	3. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 1023
G –	Az engedékenységi közlemény alkalmazására vonatkozó nyolcadik és kilencedik jogalapról	II - 1025
	1. A határozat összefoglalása	II - 1026
	2. A felek érvei	II - 1027
		II - 1053

a) A Hoechst érvei	II - 1027
b) A Bizottság érvei	II - 1030
3. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 1034
H – A ne bis in idem elvének megsértésére alapított tizenegyedik jogalapról	II - 1041
1. A határozat összefoglalása	II - 1041
2. A felek érvei	II - 1042
a) A Hoechst érvei	II - 1042
b) A Bizottság érvei	II - 1043
3. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 1045
IV – A Hoechsttel szemben kiszabott bírság végső összegéről	II - 1047
A költségekről	II - 1048